

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เส้นทางการพัฒนาสู่การเป็นครูนักวิจัย

ตอนที่ 2 การดำเนินการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูนักวิจัย

ตอนที่ 1 เส้นทางการพัฒนาสู่การเป็นครูนักวิจัย

ในการศึกษาเส้นทางการพัฒนาสู่การเป็นครูนักวิจัยผู้วิจัยเริ่มศึกษาจากพัฒนาความคิดอันเกิดจากประสบการณ์ชีวิต คุณลักษณะในการปฏิบัติงาน และวิเคราะห์แรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยการสัมภาษณ์ครูสัญญาและบุคคลที่ใกล้ชิดกับครูสัญญา มีรายละเอียด ดังนี้

จากประสบการณ์ชีวิตพัฒนาความคิดสู่การเป็นครู

ครูสัญญา (นามสมมุติ) เป็นครูนักวิจัยในจังหวัดดินแดนภาคใต้ท่านหนึ่ง ผู้ได้รับการยกย่องให้เป็นครูดีเด่น (ภาษาไทยดีเด่น) และมีผลงานวิจัยจากชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปรากฏออกมาเป็นผลงานเขียนที่เป็นตำราเล่มเล็ก ซึ่งครูสัญญาอธิบายว่าเป็นความรู้เล็กๆ น้อยๆ ที่ได้พบและเรียนรู้จากการปฏิบัติหน้าที่การสอน ตำราเล่มเล็กเหล่านี้ครูสัญญาผลิตออกมาแล้วแจกจ่ายเผยแพร่ยังเพื่อนครูและผู้ที่สนใจได้ศึกษาไปด้วยกัน ซึ่งสิ่งที่ปรากฏขึ้นเหล่านี้มิได้เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้นๆ แต่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างความรู้อย่างต่อเนื่องของครูสัญญาผู้มีอุปนิสัยในการเป็นผู้ช่างคิด ชอบใฝ่หาความรู้ ชอบการอ่าน ชอบการเขียนหนังสือ และชอบการเป็นครู

ประสบการณ์วัยเด็ก

ครูสัญญา เป็นบุตรคนที่ 2 ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 8 คน ครอบครัวของครูสัญญา อยู่ในชนบทที่ผสมกลมกลืนกันระหว่างชาวพุทธกับมุสลิม ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ฐานะทางครอบครัวจัดได้ว่ายากจน ชีวิตวัยเด็กเป็นเด็กที่ชอบสนุก ชอบเที่ยวกับเพื่อน แต่จะเป็นตามวัดป่า ภูเขา คูถ้ำ อุทยานชาติ วิถีชีวิตของ ครูสัญญา วัยเด็กจึงเป็นชีวิตที่เรียบง่าย สมถะ และใกล้ชิดกับธรรมชาติ

บิดา มารดาของครูสัญญามีอาชีพค้าขาย โดยในตอนเช้ามารดาจะไปซื้ออาหารสดที่ตลาดในตัวเมือง แล้วก็นำกลับมาให้บิดาใส่เซ่งถีบจักรยานไปขายตามหมู่บ้าน นอกจากบิดาของครูสัญญานั้นจะมีอาชีพค้าขายแล้ว ยังเป็นหมอกกลางบ้าน หรือแพทย์ประจำตำบลที่คอยช่วยเหลือดูแลสุขภาพของคนในหมู่บ้านอีกด้วย

บิดา มารดาของครูสัญญามีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพรับราชการจึงสนับสนุนให้ลูก ๆ ทุกคนได้เรียนหนังสือเพื่อจะได้มีอาชีพรับราชการ ซึ่งปรากฏว่า จากลูกทั้งหมด 8 คน มี 7 คน ที่ได้ทำงานรับราชการส่วนอีกคนหนึ่งประกอบอาชีพส่วนตัว ครูสัญญา บอกว่า

“พ่อแม่อยากให้ลูกรับราชการจะได้ไม่ต้องลำบากเหมือนพ่อแม่ จึงสนับสนุนให้ลูกเรียนอย่างเต็มที่ ถึงจะต้องเป็นหนี้สินก็ยอม บางครั้งก็ต้องยอมอดข้าว ไม่ซื้อกิน ไม่พุ่มเพื่อย เพื่อให้ลูกได้เรียนและทำงานดี ๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้พ่อกับแม่ต้องเหนื่อยมาก”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 43, 12 มกราคม 2540.)

“พ่อแม่สนับสนุนมาก ยอมอดข้าวส่งลูกเรียน ขาดเงิน
ส่งเงินหมดเป็นหนี้แบส พอจบมาต้องผ่อนใช้ให้กับพี่ชาย”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 78, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

“พ่อแม่อยากให้รับราชการ เพราะตนเองลำบากยากจน
ไม่ต้องกาให้ลูกจน”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 82, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

เมื่อถึงเกณฑ์เข้าเรียน ครูสัญญา ก็เข้าศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนในหมู่บ้าน ครูสัญญา เล่าถึงความหลังสมัยเรียนชั้นประถมว่าเป็นคนที่ไม่ชอบทำตามครูสั่งแต่ชอบทำในสิ่งที่ตัวเองอยากทำ คือวาดรูปขณะเรียนจึงทำให้ถูกกล่าวหาว่าเป็นเด็กเกเร ดื้อรั้น ทำให้การเรียนสมัยนั้นไม่ดีเท่าที่ควร แต่ด้วยความรักในความรู้ การได้รับการอบรมจากบิดา การฝึกฝน การอ่านการเขียนกับพ่อและมีครูที่ดีทำให้สามารถอ่านหนังสือได้ตั้งแต่นั้น ป.1 และการมีความคิดเป็นของตัวเองตั้งแต่วัยเด็กดังกล่าวจึงกลายมาเป็นลักษณะเด่นและบุคลิกของครูสัญญาที่ถ่ายทอดให้กับเด็กและผู้ที่เกี่ยวข้องในเวลาต่อมา

“ป.1 - ป.4 ผมเรียนไม่เก่ง ตอนที่เรียนหนังสือเรียนไม่รู้เรื่อง เหตุที่เรียนไม่รู้เรื่อง เพราะว่า ผมชอบเขียนรูปประกอบเรื่อง แต่ครูไม่ให้ทำ แต่จริง ๆ มันไม่ได้เก แต่ผมมานั่งทบทวนตัวเองว่าเวลาผมอ่านหนังสือ จะเขียนรูปไป แต่ครูเขาไม่ให้ทำ ครูเขาให้คัดลายมือผมว่าไร้สาระ โดนตีบ่อย สมุดจะมีแต่รูปเนี่ยที่มาสอนเด็กเหล่านี้ได้จากตัวเอง”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 44, 12 มกราคม 2540.)

หลังจากจบ ป. 4 ครูสัญญา ก็เข้าไปเรียนต่ออีกโรงเรียนหนึ่งจนถึง ชั้น ม.6 ในระหว่างที่เรียนชั้นมัธยมนี้ ครูสัญญา ต้องต่อสู้กับความยากลำบากตลอดมาด้วยฐานะทางการเงินที่ด้อยทำให้ชีวิตต้องต่อสู้เพื่อตนเองและครอบครัว ตั้งแต่อายุน้อย โดยไปรับจ้างย้อยหิน ที่เป็นงานหนักมาก นำเงินมาเรียนส่งให้พี่น้องเรียนหนังสือ และเพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางที่หวังไว้

“ตอนเป็นเด็ก ชน ทำงานทุกอย่างที่อยู่ที่บ้าน ตอนอายุ 13 ปี ก็หาเงินใช้เองกับน้อง โดยหยุดเรียนไป 1 ปีไปรับจ้างทำงานย้อยหิน เมื่อก่อนมันไม่มีโรงโม่หิน ไประเบิดภูเขา เจาะภูเขา หนักมาก ตอนนี้จะรู้สึกเจ็บหน้าอก ได้เงินก็เอาเงินมาเรียนแล้วก็ส่งน้อง ส่งพี่ชายไปเรียนที่กรุงเทพฯ ๓ เดือนหนึ่งได้ห้าหรือยบาท สมัยก่อนครูเงินเดือน สี่ห้าหรือยบาท ช่วงนั้นลำบากเป็นโรคกระเพาะเพราะว่าไม่ได้ทานข้าว”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 45, 12 มกราคม 2540.)

“อยากเรียนครู ก็ขยันเรียนขยันทำงานหาเงินเรียนหนังสือ
รับจ้าง ย่อยหิน ระเบิดหินขาย เงินนำมาเรียน ส่งน้อง ๆ ด้วย”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 81, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

ด้วยความที่ต้องทำงานหนัก และต้องอดอาหารเป็นประจำ เพราะไม่มีเงินที่จะซื้อ
อาหารรับประทาน เป็นผลทำให้ครูสัญญา เป็นโรคกระเพาะอาหาร และเรียนหนังสือไม่รู้เรื่องแต่
สิ่งนี้เป็นสิ่งทำให้ครูสัญญา มีความภาคภูมิใจในตนเอง รู้จักชีวิต มีความมั่นใจในตนเองและเห็น
คุณค่าของเงิน จนถึงปัจจุบันนี้

“ภูมิใจที่หาเงินได้ และเห็นคุณค่าของเงิน เคียวนี่ก็ภูมิใจ”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 79, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

“ตอนอยากจน ทำให้รู้จักชีวิต”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 81, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

การพัฒนาความคิดและกระบวนการคิดของครูสัญญา เริ่มตั้งแต่วัยเด็ก อันมีสาเหตุ
ในบริบทของปัญหาจากความยากจนของครอบครัวโดยบุคคลในครอบครัวทุกคนต้องต่อสู้เพื่อให้
มีชีวิตที่อยู่รอด ความคาดหวังของพ่อแม่ที่ต้องการให้ลูกทุกคนเรียนหนังสือ ทำงานรับราชการ จะ
ได้ไม่ต้องมีชีวิตที่ลำบาก ทั้งยังทำให้ครอบครัวมีชื่อเสียงในชุมชน ครูสัญญาได้รับการปลูกฝังค่านิยม
เช่นนั้นมาตั้งแต่เด็ก จึงมีความตั้งใจเต็มทีในการเรียน เห็นคุณค่าของการศึกษา จึงขยัน
ขันแข็งในการทำงาน เพื่อที่จะหาเงินมาศึกษาเล่าเรียนและช่วยเหลือน้อง ๆ ในฐานะที่เป็นพี่ที่ต้อง
มีความรับผิดชอบสูง

ความใฝ่ใจที่จะเป็นครู

นอกจากการได้สัมผัสกับความยากจนจากครอบครัวแล้ว การได้เห็นความยากจนของ
คนในชุมชน อันเกิดจากความไม่รู้หนังสือ ทำให้ครูสัญญา เกิดความคิดที่จะช่วยเหลือเด็ก ๆ ใน
ชุมชน ให้พ้นจากความยากจน ความเจ็บป่วย และความโง่ให้ได้ ครูสัญญาจึงมีความตั้งใจแน่วแน่
ที่จะเป็นครู และกลับมาช่วยเหลือทั้งครอบครัวของตนเอง และเด็กในชุมชนของตน

เมื่อจบ ม. 6 ครูสัญญา จึงสอบเข้าเรียนต่อที่วิทยาลัยครูโดยเลือกที่จะเรียนครูด้วยตนเอง เพื่อที่จบแล้วจะได้มีงานทำ ได้ช่วยเหลือครอบครัวบ้าง ประกอบกับการได้เห็นตัวอย่างที่ดีของครูที่สอนชั้น ป. 1 ที่สอนหนังสือให้นักเรียนสามารถอ่านหนังสือได้ จึงทำให้เกิดความประทับใจและอยากที่จะเป็นครูอย่างนั้นบ้าง

“เลือกเรียนครูเอง โดยบอกพ่อแม่ว่าจะออกมาช่วยครอบครัว
ชอบครูตั้งแต่เล็ก ๆ ตั้งแต่โดนตี บอกว่าโตขึ้น อยากจะเป็นครู
จะสอนให้เด็กอ่านหนังสือออก เพราะว่าครูที่สอนชั้น ป. 1 สอนดีมาก เนี่ย
ผมอ่านหนังสือพิมพ์ออกแล้วก็ตั้งใจว่าจะสอนเด็กให้อ่านหนังสือออก
ตอนเด็ก ๆ ผมชอบเล่นเป็นครู ผมมีครูที่ดีทั้งบวกและลบ อยู่มัธยมก็
เจอแต่ครู ๆ เลยตั้งใจว่า เราจะเป็นครู แต่ถ้าจะดูเด็กก็จะดูอย่างมีเหตุมีผล
พอมีโอกาสก็เข้าเรียนครูทันที”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 48, 13 มกราคม 2540.)

“อยากเป็นครูตั้งแต่ ป. 1 ครู ป. 1 สอนดีมาก ผมอ่านหนังสือพิมพ์ได้
จึงตั้งใจจะสอนเด็กให้เหมือนครู ป.1”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 77, 17 มกราคม 2540.)

“ชาวบ้านยากจนเห็นความลำบากของชาวบ้านอยากจะช่วย
โดยตั้งใจแต่เล็ก ๆ จะเป็นครู เพื่อช่วยลูกชาวบ้าน จำได้ว่าตั้งแต่เล็กชอบเล่น
เป็นครู พอมีโอกาสก็เรียนครูทันที และสำเร็จแล้วก็ลงสอนในหมู่บ้าน”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 66, 16 มกราคม 2540.)

“ต้องการทำงานได้เงินช่วยเหลือครอบครัว ชอบอาชีพนี้มาก”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 82, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

“ชอบการสอนหนังสือ ดันแบบดี ครู ป.1 ดี”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 65, 16 มกราคม 2540.)

ครูสัญญา ไม่คิดที่จะทำอาชีพอื่นเลย มีความต้องการและตั้งใจแน่วแน่ในการที่จะเป็นครูเพราะได้เห็นตัวอย่างจากครู ป.1 ที่สอนดี สอนเด็กให้อ่านหนังสือได้ และครูที่สอนในระดับชั้นมัธยมที่ดูอย่างไม่มีเหตุผล ประกอบกับความต้องการของพ่อแม่ที่อยากจะให้ลูกรับราชการจะได้ไม่ต้องยากจนและลำบาก อีกทั้งชาวบ้านเห็นว่าข้าราชการเป็นผู้ที่มีฐานะดีเด่นในชุมชน แต่ส่วนนี้มิใช่ส่วนสำคัญเท่ากับการที่ครูสัญญา ได้สัมผัสกับความยากจนของครอบครัวตนเองและความลำบากยากจนของชาวบ้าน การได้มีส่วนช่วยเหลืองานในชุมชนโดยไปช่วยเกี่ยวข้าว ช่วยงานที่มีในชุมชน การได้สัมผัสกับสิ่งนี้เป็นประจำ จึงมีความผูกพันกับชาวบ้าน และการที่ได้เห็นเด็กในชุมชนไม่รู้หนังสือจึงไม่มีโอกาสได้ทำงานดี ๆ ทำให้ต้องพบแต่ความยากจนจึงเห็นคุณค่าของการเป็นครูที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม ประกอบกันมีความรักเด็ก รักเพื่อน รักธรรมชาติ ชอบอ่าน ชอบเขียน จึงมีตั้งใจว่าจะเป็นครูแล้วกลับมาช่วยลูกชาวบ้านให้อ่านหนังสือได้ และจะเป็นครูที่ดีเพื่อไปสู่ตำแหน่งสูงสุดของหน้าที่การงานที่ทำ

“ชุมชนเป็นชาวสวน ทำนา ผมก็ชอบเกี่ยวข้าวลงไปทำนาด้วย
ชอบร่วมงานกับชาวบ้าน ช่วยเหลือชาวบ้านจึงมีความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 60, 15 มกราคม 2540.)

“ชาวบ้านเห็นว่าข้าราชการมีฐานะดีเด่นในชุมชน”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 78, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

“ชอบคิด ชอบฝัน อ่านหนังสือ เขียนเรื่อง เพราะพ่อสนับสนุน
ให้อ่านวิทยาสาร ชอบนิทาน เรื่องสั้น ป.อินทรีปาลิต”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 82, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

ช่วงเรียนที่วิทยาลัยครู ครูสัญญา ขยันเรียนมาก และจะมีกิจกรรมมากมายในแต่ละชมรมจัด และที่ทางวิทยาลัยจัด แต่ครูสัญญา ก็ไม่มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมนั้น เนื่องจากยังต้องไปหารายได้เลี้ยงชีวิต และส่งน้อง ๆ เรียนในขณะที่ว่างจากการเรียนและวันหยุด โดยการไปย้อยหินเช่นเดิม เมื่อใช้เวลาเรียน ปกศ.ต้น 2 ปีก็จบ และได้รับทุนเรียนของกระทรวงศึกษาธิการให้เรียนต่อระดับปกศ.สูง จนจบปริญญาตรี แต่ด้วยความขี้ดสน และเพื่อครอบครัว เพื่อให้บุคคล

ในครอบครัวมีโอกาสได้เรียนบ้าง ครูสัญญา จึงตัดสินใจที่จะหางานทำก่อน และสะสมสิทธิ์ทุนการศึกษาที่ได้รับ

“เรียน 2 ปี แล้วได้ทุนไปเรียนต่อ ป.กศ สูง แต่ไม่ไป เพราะไม่มีเงินเรียนต่อ น้องอีก 6 คนกำลังเรียน เลยออกมาสอบ พ.ม. ต้องสอบบรรจุเข้า พอสอบปวส.เสร็จก็ว่างงานอยู่ 3 เดือน พอเขาเปิดสอบครูเราก็สอบเข้าสอบได้ พ.ม. ก็ลองมารับราชการดู เอาเงินมาส่งน้องเรียน ครอบครัวเราเรียน 2 คน แล้วก็พัก 2 คน พอออกมาทำงานได้ก็ส่งต่อ ผลัดกันเรียนทำงานครั้งแรก วันที่ 3 กรกฎาคม 2505 ปี 2506 ก็เป็นผู้บริหาร ตอนนั้นอายุ 18 ปี”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 45, 12 มกราคม 2540.)

“ได้ทุนของรัฐบาล จำไม่ได้ว่าเป็นทุนอะไร สมัยนั้น พ.ศ. 2505 มีแต่ของกระทรวงเท่านั้น”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 80, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

“เลือกเรียนครูเอง โดยบอกพ่อแม่ว่าจะออกมาช่วยครอบครัว พอจบ ปกศ.ต้น ได้ทุนเรียนต่อ แต่ขอออกมาทำงาน สอบ พ.ม. ได้ โชคดีดีกว่าเรียนต่อ”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 81, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

“จบ ปกศ. มีงานทำเลย ไม่เรียนต่อ เพราะไม่มีเงินเรียนน้องอีก 6 คนกำลังเรียน”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 82, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

การมีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาของครอบครัว โดยบิดามารดา ได้คอยอบรมสั่งสอนฝึกการอ่านการเขียนและปลูกฝังให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา โดยชี้ให้เห็นว่าผู้ที่เรียนหนังสือ จะสามารถมีชีวิตที่ดี ไม่ลำบากยากจน ทั้งยังเป็นการสร้างชื่อเสียงให้วงศ์ตระกูลหากลูก

ได้ทำงานรับราชการ สิ่งเหล่านี้ครูสัญญาได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กจึงทำให้มองเห็นภาพความสำคัญของการศึกษา การอ่านหนังสือออก สื่อสารได้ จะทำให้ได้รับทราบข่าวสารต่างได้

การที่ครูสัญญาอยู่ในครอบครัวและชุมชนที่ยากจน ทำให้ได้สัมผัส และคิดวิเคราะห์ ปัญหาที่เกิดในชุมชนมาตั้งแต่เด็กแนวคิดของครูสัญญาคือ การที่คนในชุมชนต้องพบกับความยากจน เกิดการเจ็บป่วย จากการศึกษาที่ต้องต่อสู้ชีวิต ก็เพราะความไม่รู้หนังสือ และสิ่งที่จะช่วยให้คนเหล่านั้นพ้นจากความยากจน ความเจ็บป่วย ความโง่ได้ก็คือ การศึกษาการให้การศึกษาแก่เด็ก ๆ ในชุมชน ครูสัญญาเห็นความสำคัญของเด็กที่จะต้องเรียนรู้ให้ได้มากที่สุด เพื่อที่จะได้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป ครูสัญญาสนใจและต้องการที่จะมีอาชีพเป็นครู ความต้องการในการเป็นครูของครูสัญญามีปัจจัยหลายประการที่มีส่วนสนับสนุนและเกื้อกูลให้เกิดความต้องการในการเป็นครู ซึ่งมีทั้งปัจจัยที่ทางบวกและทางลบ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. ปัจจัยทางลบคือ คือ

- 1.1 สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ความยากจน ต้องต่อสู้กับภาวะความยากลำบากตั้งแต่วัยเด็ก
- 1.2 สภาพปัญหาของชุมชน เศรษฐกิจไม่ดี ชาวบ้านยากจน เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา
- 1.3 การได้เรียนกับครูที่ดูอย่างไม่มีเหตุผล

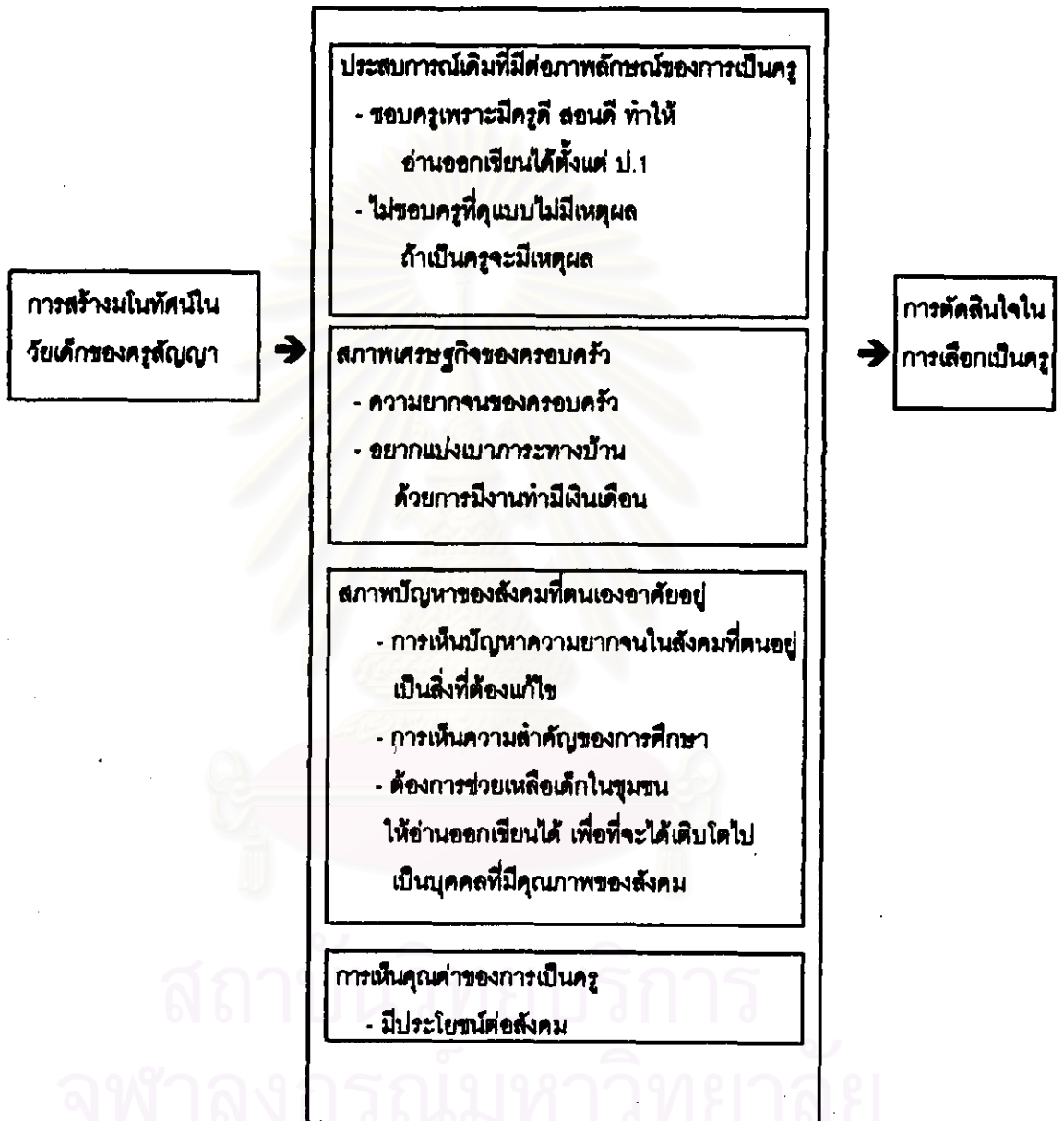
2. ปัจจัยทางบวก คือ

- 2.1 ครอบครัวมีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษ สนับสนุนทางด้านการศึกษา
- 2.2 ครูที่สอนในชั้น ป. 1 สอนดีทำให้อ่านออกเขียนได้
- 2.3 การได้รับทุนการศึกษาให้เรียนต่อ แต่จำเป็นต้องลงทะเบียน
- 2.4 การเห็นคุณค่าของการเป็นครูที่จะสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมได้
- 2.5 มีความรักเด็ก

ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นการพัฒนามาจากความคิด ที่สรุปได้ ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 สรุปการพัฒนาความคิดของครูสัญญาและความมุ่งมั่นที่จะเป็นครู

คุณลักษณะในการปฏิบัติงาน

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

ชีวิตการทำงานของครูสัญญาเริ่มต้นตั้งแต่ อายุ 18 ปี ในการเป็นครูครั้งแรกครูสัญญาได้เลือกที่จะทำงานในท้องถิ่นที่ตัวเองเติบโตมา ซึ่งเป็นความคาดหวังตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อเป็นครูสายผู้สอนได้เพียง 6 เดือน ก็ได้รับการแต่งตั้งให้ไปรักษาการณ์ตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนในป่าลึก แต่การเป็นครูยุคนั้นมีปัญหาและอุปสรรคมากมาย ความไม่พร้อมของโรงเรียน การไม่มีห้องเรียนให้เด็กนั่งเรียน ความสุระกันดาร ถนนหนทางไม่สะดวก ดังนั้นครูสัญญาจึงได้เป็นผู้บุกเบิกในการสร้างโรงเรียนร่วมกับชาวบ้าน ประกอบกับการเป็นครูคนเดียวในโรงเรียนทำให้ครูสัญญาต้องทำหน้าที่ทุกอย่างในโรงเรียน

นอกจากนั้นปัญหาอีกอย่างหนึ่งก็คือ การทำหน้าที่ครูสอนเด็กที่นับถือศาสนาอิสลาม ทุกคนใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน จึงมีปัญหาในเรื่องการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนภาษาไทย รวมทั้งการคิดด้วย เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ใช้เวลาในการเรียนวิชาภาษาไทยเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น เมื่อออกจากห้องเรียนแล้วนักเรียนก็ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการติดต่อสื่อสารกันตามเดิม การเรียนหนังสือไทยในช่วงเวลาที่ครูสอน เมื่อโรงเรียนเลิกแล้วนักเรียนส่วนใหญ่นักเรียนจะวางหนังสือไว้ในโต๊ะที่โรงเรียน การบ้านก็มักจะทำที่โรงเรียน ตอนพักหรือในเช้าวันรุ่งขึ้นก่อนเข้าเรียน การที่นักเรียนเรียนภาษาไทยอย่างไม่เต็มที่นั้น ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะภาษาไทยของนักเรียนต่ำ ครูสัญญาได้ตระหนักถึงปัญหาตรงจุดนี้ เพราะนักเรียนเหล่านี้ก็เป็นเด็กไทย จำเป็นที่จะต้อง พูด อ่าน เขียน และสื่อสารโดยใช้ภาษาไทยได้ จะได้ทราบข่าวสารบ้านเมือง

“เด็กที่สอนอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ พูดไทยไม่ได้ แต่ในที่สุดก็เก่ง”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 8, 14 พฤศจิกายน 2539.)

“สอนครั้งแรก เด็ก อ่านหนังสือได้ เก่ง ทุมเท หัวใจสอน

ได้ 6 เดือน เขาเลือกให้เป็นครูใหญ่โรงเรียนในบ้านนอก”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 19, 18 พฤศจิกายน 2539.)

“ครบ 6 เดือน ไปเป็นครูคนเดียว สร้างอาคารเรียน แบบหนองหมาว้อ
หาเด็ก หาที่ดิน สอนจนใคร ๆ ก็ไปดู ผู้บริหาร ศึกษาธิการอำเภอ
ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาพิเศษจังหวัด”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 27, 19 พฤศจิกายน 2539.)

ดังนั้นสรุปได้ว่าปัญหาและอุปสรรคที่ครูสัญญาพบในยุคแรกของการทำงานนั้นเกิด
จากสภาพแวดล้อม ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ปัญหาด้านสถานที่เรียนของนักเรียนที่ไม่พร้อม นักเรียนไม่มีห้องเรียน
2. ปัญหาเรื่องการเดินทางไปโรงเรียน ถนนที่รุดกันดาร
3. การต้องปฏิบัติหน้าที่และรับผิดชอบเพียงคนเดียวในโรงเรียน
4. การได้สอนนักเรียนที่ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการสื่อสาร จึงต้องใช้ความสามารถ
อย่างมากในการสอนภาษาไทย

ศุ จิ ปุ ลิ : ช่วงสังเกต ช่วงบันทึก นักอ่าน นักเขียน และนักคิดอย่างต่อเนื่อง

ในการแก้ปัญหาด้านการใช้ภาษาของเด็ก ครูสัญญาได้คิดหาวิธีในการที่จะทำให้เด็ก
สนใจเรียนภาษาไทยและสามารถที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ครูสัญญาดูแลเอาใจใส่เด็กทุก
คน และการที่ครูสัญญาจะรู้ได้ว่าเด็กแต่ละคนมีผลการเรียนเป็นอย่างไร มีการพัฒนาการเรียนรู้ถึง
ขั้นไหนแล้ว นั่นก็คือครูสัญญาได้บันทึกพฤติกรรมของเด็กแต่ละคนเอาไว้ เพื่อดูการพัฒนาการ
เรียนรู้ของเด็ก เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กแต่ละคน โดยความคาดหวังของครูสัญญาก็เพื่อ
ต้องการให้เด็ก อ่านภาษาไทยออก เขียนได้ สื่อสารได้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และ
การมีคุณสมบัติของการเป็นคนช่างคิด ช่างเขียน มิได้มีเฉพาะแค่ในหน้าที่การงาน และเวลาสอน
เท่านั้น แต่เป็นการสะสมมาตั้งแต่วัยเด็กและในการเป็นคนรักการอ่าน การเขียน นั้นส่วนหนึ่งได้รับ
การสนับสนุนจากพ่อ พ่อชอบเล่านิทาน อ่านโคลงให้ฟัง เขียนโคลงให้อ่านและแบบอย่างที่ได้จาก
พี่ชายที่เขียนหนังสือเก่งและสอนให้ครูสัญญา เขียนหนังสือ จึงเป็นบุคลิกที่เป็นลักษณะเฉพาะ
ของครูสัญญา มาจนถึงปัจจุบันนี้ในการเป็นนักอ่าน คนช่างเก็บ ช่างบันทึก ช่างเขียน และนักคิด

“ชีวิตหนังสือ ผมซื้อหนังสือตั้งแต่เรียน ป.1 พ่อสอน พ่อผม

ไม่ได้เรียนหนังสือ พ่ออ่านหนังสือออก ผมอ่าน วิทยาสาร ตั้งแต่อยู่ ป.1
พ่อเป็นคนสอน ผมรักการอ่าน”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 4, ตุลาคม 2539.)

“...ชอบคิดฝัน อ่านหนังสือ เขียนเรื่อง เพราะพ่อสนับสนุนให้อ่าน
วิทยาสาร ขอบนิทาน เรื่องสั้น...”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 5, 18 ตุลาคม 2539.)

“ผมชอบภาษา ชอบคิด สามารถในการคิดมากกว่า ศึกษาวีธีคิด
กับทฤษฎีการเรียนรู้”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 44, 12 มกราคม 2540.)

“คนถ้าคิดว่าตัวเองทำถูกหมดแล้ว จะหลงระเริง แต่ตอนนี้
ยังไม่ถูก สำหรับเรายังทำไม่ถูก ถามว่าอะไรคืออะไร บอกพุงนี้จึงจะถูก
ส่วนวันนี้ยังไม่ถูก ยังขาดส่วนที่ถูกอยู่ พอพุงนี้เราจะทำในสิ่ง
ที่ถูกให้มาก ๆ ขึ้น”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 45, 12 มกราคม 2540.)

ครูสัญญา ได้แสดงความเป็นนักเขียนให้ผู้อื่นได้เห็นความสามารถในขณะที่เรียน
หนังสือ โดยการเป็นรองบรรณาธิการวารสารของโรงเรียน และเขียนเรื่องลงวารสารด้วย

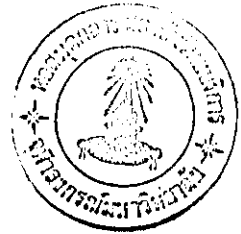
“ตอนเรียนมัธยมเป็นรอง บ.ก. วารสารโรงเรียน ป.กศ. เป็นรอง บ.ก.
วารสารของวิทยาลัย เขียนเรื่องแก๊ง คนชอบอ่าน”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 34, 20 พฤศจิกายน 2539.)

จากการที่อ่านมาก แต่ไม่ได้อ่านแล้วทิ้ง เมื่อพบข้อความที่สำคัญ ให้ข้อคิดเตือนใจ
ก็จะจดบันทึกเก็บไว้ด้วย เช่น

“ข้าพเจ้าเข้าไปสอนเด็กที่ใคร ๆ บนว่าโง่ ชน เกเร ไม่เอาถ่าน
เพียงเพื่อจะพบว่า แท้จริง ข้าพเจ้ายังไม่เคยเข้าใจเด็กเลย”

“เมื่อข้าพเจ้าเห็นเด็กแก๊งแล้ว ข้าพเจ้าไม่เคยคิดว่า ตัวเองสอน
แก๊งเลย เพราะภาระที่สำคัญของข้าพเจ้าคือ สอนเด็ก”

“เด็กเป็นครูที่ดีที่สุด”

**“คนที่เป็นครูย่อมรู้ดีว่า ความท้อถอยที่ได้สอนเด็กเรียนอ่อน คือพี่ชาย
ของความท้อแท้โดยมีความล้มเหลวของชีวิตครูเป็นน้องสุดท้อง”**

**“คนที่เป็นครูย่อมรู้ดีว่า การที่มีโอกาสได้สอนเด็กเรียนอ่อน
คือโชคดียิ่งที่ได้พบครู”**

(คัดลอกมาจากสมุดบันทึกของครูสัญญา 2535)

โดยครูสัญญา บอกว่าอ่านมากแล้วก็จดไว้จนจำไม่ได้ว่าเป็นคำพูดของใคร ถ้าจะนำ
มาเขียนหนังสือก็จะเอาตะกอนมาเขียน คือจากสิ่งที่อ่านมาหลาย ๆ เล่ม จนแตกงานแล้วก็นำมา
สรุปเป็นความเข้าใจของตัวเองกลั่นกรองออกมาเป็นคำพูดของครูสัญญาเอง

ครูสัญญา บอกว่า “เป็นครูต้องจดไว้มาก ๆ จดในสิ่งที่เด็กไม่รู้จดไปเรื่อย ๆ ครูก็จะ
ได้ตำราการสอนอีก 1 เรื่อง”

จากการที่เป็นนักอ่านและช่างบันทึกจากการอ่านและการพูดคุยกับนักวิชาการ ผู้รู้
ทำให้ครูสัญญา สามารถเขียนหนังสือให้ผู้อื่นอ่านนับได้กว่า 40 เล่ม (ดูภาคผนวก ค) ทั้งงาน
เขียนเชิงวิชาการ งานเขียนประกอบการบรรยาย งานเขียนเชิงนวนิยาย บทกลอน โคลงครูสัญญา
สามารถที่จะเขียนตำราวิชาการให้เพื่อนครูอ่านได้ โดยที่ไม่ต้องเข้าไปศึกษาในมหาวิทยาลัย เช่น
งานเขียน เรื่อง สถิติง่าย ๆ ใช้วิจัยในชั้นเรียน ครูสัญญา เขียนขึ้นเพราะว่า

“บ่อยครั้งที่ผมมีโอกาสนเป็นวิทยากร และให้คำปรึกษาเรื่อง
การพัฒนาผลงานวิชาการ ผมได้รับคำถามจากผู้เข้าร่วมอบรมและผู้รับ
การปรึกษาว่า จะใช้สูตรอะไรในการวิเคราะห์ข้อมูลรายงานผล ด้วย
เหตุผลดังกล่าวข้างต้นผมจึงได้ปรึกษาท่านผู้รู้และศึกษาค้นคว้าจากตำรา
การวิจัยและร่วมวงเสวนากับอาจารย์.....แล้วหนังสือเล่มนี้ก็เขียนมาเพื่อ
แจกจ่ายแก่เพื่อนครูที่สอนนักเรียน กลุ่มเดียวกันซึ่งสนใจจะพัฒนาการเรียน
การสอนโดยอาศัยการวิจัยในชั้นเรียนเป็นข้อมูลการพัฒนา”

(จากคำนำในการเขียนเรื่อง สถิติง่าย ๆ ใช้วิจัยในชั้นเรียน)

การเป็นครูที่เป็นนักเขียนที่มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอย่างดียิ่ง และถ่ายทอดออกมาเป็นงานเขียนหลากหลายรูปแบบ เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ที่ติดตามอ่านงานของครูสัญญา ความสามารถทางด้านนี้ครูสัญญา ยังได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะชักชวนให้เพื่อนครูได้ รู้จักคุณค่าของการเป็นครูที่มีอยู่ในตัวเองมาใช้เป็นหลักและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการสอน พัฒนาการศึกษานอกจากนั้นครูสัญญา ยังใช้ความสามารถทางภาษาเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังที่ครั้งหนึ่ง ครูสัญญา ได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานที่ประเทศแคนาดา เมื่อเดือน ตุลาคม 2538 ครูสัญญา ได้บันทึกการเดินทางและสิ่งที่ได้พบเห็น และกลับมาเขียนเป็นหนังสือชื่อ “ไปดูการจัดการศึกษาที่ Toroto (Canada) แล้วกลับมานั่งพิจารณาตนเอง” เพื่อเล่าสู่กันฟัง โดยเล่าถึงการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในชนบทของประเทศแคนาดา ความประทับใจในโรงเรียนที่ได้ไปดูงานนั้นและถ่ายทอดมาเป็นงานเขียนให้เพื่อนครูได้อ่านเช่นกัน เขียนเรื่อง “เสวนาชีวิต” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะเล่าเทคนิคการสอนให้เพื่อนครูได้ฟังเป็นการนำร่องเพื่อเพื่อนครูคนอื่น ๆ จะได้เขียนต่อ ๆ ไปอีก

“ผมเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาเพื่อบอกเล่าเรื่องราว ความรู้สึกนึกคิด ของผมที่มีต่อการจัดการศึกษาในชนบท ที่ผมพบเห็นมาและคิดต่อไปอีกว่า จะพัฒนาการศึกษาต่อไปอย่างไร ผมจึงได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารวิชาการหลายเล่ม แล้วนำไปทดลองใช้ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นผมก็เรียนปรึกษานักวิชาการ หลายท่านแล้วกลับไปทดลองปฏิบัติอีกจนเกิดผลขึ้นมาให้ผมได้เขียนเล่าสู่กันฟัง แท้จริงแล้วมันเป็นงานทดลองเทคนิคการสอนอย่างหนึ่งที่เพื่อนครูทุกท่าน สามารถกระทำได้ และผมเชื่อว่า เทคนิคการสอนที่เพื่อนครูกำลังทดลองอยู่นั้น มีคุณค่าต่อการจัดการศึกษา หากเพื่อนครูนำมาเล่าสู่กันฟัง ผมจึงตัดสินใจเขียน เสวนาระหว่างชีวิตกับชีวิตเล่มนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นการนำร่องให้เพื่อนครูคนอื่น ได้เขียนต่อ ๆ ไปอีก”

(ครูสัญญา. คำนำจากเรื่องเสวนาชีวิต, 2537)

ซึ่งงานเขียนที่ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเพื่อเล่าสู่กันฟัง ยังมีอีกเป็นจำนวนมากและมีอย่างต่อเนื่อง (ตัวอย่างส่วนหนึ่งดูจากภาคผนวก ค)

การศึกษาค้นคว้าอยู่ตลอดเวลา

ครูสัญญา ใช้เวลาในการเป็นครู 12 ปี แต่ก็ได้หยุดการค้นคว้าหาความรู้ให้กับตัวเอง ทั้งการศึกษาด้วยตนเองและการศึกษาในระบบโรงเรียน เมื่อมีโอกาสจึงเข้าศึกษาหาความรู้ในระบบโรงเรียน เพื่อให้จบปริญญาตรี

“ปี 2517 - 2518 เรียนต่อปริญญาตรี ที่ มอ.ปัตตานี สหวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ เอกภาษาไทยวรรณคดี ปี 2524 กลับมาเป็นครูผู้สอนแต่
ได้สอนอยู่ 6 เดือนไปช่วยงานอยู่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ (ศอ.บต.) ขึ้นอยู่กับสังกัดสำนักนายก รัฐมนตรี”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 32, 20 พฤศจิกายน 2539.)

“ปี 17 ไปเรียนต่อเพราะอยากทราบว่าปริญญาตรีคืออะไร ก็ได้รู้ว่าเป็น
เพราะวิธีอ่าน - เขียนมากขึ้น รู้ลึกด้านภาษามากขึ้น วิจารณ์เป็น
วิเคราะห์วรรณกรรมเป็น และรื่องานวิเคราะห์วิจารณ์ โยงถึงปัจจุบันคือ
สังเกตพฤติกรรมการใช้ภาษาของเด็ก”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 53, 13 มกราคม 2540 .)

การที่ครูสัญญา สนใจที่จะศึกษาต่อเพราะว่าอยากทราบว่าปริญญาตรีคืออะไร แล้วก็
ว่ารู้ว่าเป็นเพราะ ทำให้วิธีอ่าน วิธีเขียนมากขึ้น รู้ทางด้านภาษามากขึ้น วิจารณ์เป็นวิเคราะห์
วรรณกรรมเป็นและรื่องานวิเคราะห์วิจารณ์มาจนถึงปัจจุบันนี้และการมาทำงานที่ศูนย์อำนวยการ-
บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ครูสัญญาอยู่ในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายพัฒนาเด็กและ
เยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับคัดเลือกไป โดยไม่รู้ตัว

การเรียนรู้จากเด็ก ๆ : นักเรียนคือครู

ตลอดระยะเวลา 30 กว่าปี ที่ครูสัญญา รับราชการครู ชีวิตการทำงานส่วนใหญ่อยู่ใน
ตำแหน่งผู้บริหาร คือ 24 ปี ในช่วงของการเป็นผู้บริหารนั้นก็มิได้ทำหน้าที่แต่เฉพาะบริหารงานเท่า
นั้น แต่ครูสัญญา ยังมีหน้าที่สอนหนังสืออีกด้วย

ตารางที่ 4.1 สรุปประวัติการทำงานของครูสัญญา

ปี พ.ศ.	ตำแหน่ง/หน้าที่
2505	สำเร็จการศึกษาระดับ ปกศ.ต้น รับราชการครูสายผู้สอน
2506	เป็นครูใหญ่
2508	ได้รับประกาศนียบัตรประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.)
2520	สำเร็จ ศศ.บ. (วรรณคดีไทย)
2518	เป็นผู้บริหารต่อ
2524	ช่วยราชการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)
2531	เป็นครูสายผู้สอน ได้รับ ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 6
2533	ได้รับรางวัลครูดีเด่นด้านการ สอนภาษาไทย จากมูลนิธิ สमान - คุณหญิงเบญจา แสงมะลิ
2533	ได้รับเลื่อนตำแหน่งแต่งตั้งจาก อาจารย์ 2 ระดับ 6 เป็นอาจารย์ 3 ระดับ 8
2536	ได้รับเลื่อนตำแหน่งแต่งตั้งเป็นอาจารย์ 3 ระดับ 9

ลูกศิษย์ของครูสัญญานั้นในสมัยแรก ๆ นั้นครูสัญญาบอกว่ามีทั้งดีและไม่ดี แต่ความ
ภูมิใจที่สุดก็คือ เด็กที่สอนอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ พูดไทยไม่ได้ แต่ในที่สุดก็เก่ง และในความเป็น
ครูสามารถทำให้พวกไม่ดีเหล่านั้นสำนึกได้ กลับมาเป็นคนดีได้ครูสัญญา บอกว่า

“เด็กเก เราก็ต้องลงไปเป็นพวกเขา ทำความเข้าใจเขา รักเขา
ให้เขาเห็นความรัก เป็นเหมือนพ่อ เหมือนพี่ของเขา เขาขาดสิ่งนี้ เขาดีแบบเด็ก
คือจะดีเมื่อคิดว่าเราอยู่ใกล้ เราต้องทำให้เขาคิดว่าเราอยู่ใกล้ คือถามเพื่อน
แล้วมาถามเขาให้ตรงการกระทำ เขาจะรู้ว่าเราสนใจเขาตลอดเวลาถึงไม่อยู่
ก็ยิ่งสนใจเขา ถามข่าวคราวเขาทุกเวลา ”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 51,13 มกราคม 2540.)

แต่ลูกศิษย์ในระยะหลังดีขึ้น เป็นครู เป็นผู้พิพากษา ทำงานกระทรวงยุติธรรมก็มี จะเห็นได้ว่าครูสัญญา เป็นครูที่ผลิตลูกศิษย์ให้พัฒนาขึ้น ซึ่งในระยะแรกก็ไม่ได้ล้มเหลวในการสอน แต่เพราะสภาพแวดล้อมของตัวเอง อีกทั้งความเจริญยังมีได้เข้าไปถึงถิ่น การพัฒนาตรงจุดนั้นยังยากอยู่ แต่ในระยะหลังความเจริญก้าวหน้าของการสื่อสารและเทคโนโลยีมีมากขึ้น รวมทั้งการสนับสนุนทางการศึกษาของพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนมีมากขึ้นทำให้ครูสัญญา สามารถที่จะสอนได้อย่างเต็มที่

ขณะเป็นผู้บริหาร ครูสัญญา ย้ายที่ทำงานบ่อย เหตุที่ต้องย้าย ในขณะนั้นครูสัญญา บอกว่าเพื่อตำแหน่งที่สูงขึ้น เพื่อความเติบโตในหน้าที่การงาน เมื่อไปอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ก็เป็นเรื่องธรรมดาที่จะต้องมียุติบังคับบัญชาจำนวนมาก

แต่การเป็นผู้บริหารของครูสัญญานั้น ให้อิสระกับผู้ใต้บังคับบัญชาเต็มที่ในการแสดงความคิดและการทำงาน ครูสัญญาบอกว่าอำนาจหน้าที่อยู่ที่ตัวของครูเอง เปิดโอกาสให้ครูได้พิจารณาตัวเอง ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปกครองกันเอง ส่วนครูสัญญา เป็นผู้หาเงินสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียน ในการเป็นผู้บริหารนั้นครูสัญญา เน้นครูในเรื่องของความรับผิดชอบในการทำงานให้เต็มที่ ในความเป็นคนตรงต่อหน้าที่ การเห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักก็ยอม จะไม่เป็นที่ถูกใจของผู้ที่รักความสบายนัก แต่ครูสัญญา ก็ถือเป็นเรื่องธรรมดาไม่หวั่นเกรงสิ่งใด และยังหาทางแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เสมอ

ครูสัญญา เป็นคนที่จิตใจกว้างขวาง พร้อมที่จะยอมรับการติชมจากทุกคน เพื่อที่จะได้นำไปปรับปรุง พัฒนา ทั้งการทำงานและตนเองให้ดียิ่งขึ้น

เมื่อเป็นผู้บริหารทำให้ต้องมีการประชุมบ่อย ทั้งในและนอกสถานที่ และด้วยความรักในการทำหน้าที่สอนเด็กและการเป็นผู้บริหารทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ครูได้อย่างแท้จริง ประกอบกับการเป็นผู้บริหารต้องใช้เวลาไปกับการประชุม ทำให้ครูสัญญา ไม่มีเวลาเต็มที่ให้กับงานที่ตัวเองรัก ดังนั้นครูสัญญาจึงตัดสินใจกลับไปเป็นครูสายผู้สอนอย่างเต็มตัวเพื่อที่จะได้ทำหน้าที่สอนได้อย่างเต็มที่

การทำงานที่อยู่กับเด็กนักเรียนตลอดเวลาเป็นสิ่งทำให้ครูอาจเกิดความเหน็ดเหนื่อยในการทำงานได้ เพราะเด็กแต่ละคนมีความต้องการที่แตกต่างกัน แต่ครูสัญญา ไม่รู้สึกเหนื่อย

กับการทำงานเลย ครูสัญญา จะมีความสุขกับการที่ได้อยู่กับเด็กนักเรียน ได้สอนหนังสือเด็ก สอนให้เขียนหนังสือ และได้เรียนรู้ชีวิตเด็กแต่ละคนด้วย

“ถ้าอยู่โรงเรียนไม่เหนื่อย ผมเบื่อปิดภาคเรียน
หยุดหิวเวลาโรงเรียนเปิดปีหนึ่ง ๆ หลาย ๆ ครั้ง เพราะว่าทำลาย
เวลาของเด็ก เขาจะได้อะไรดี ๆ เยอะ อย่างน้อย
เราก็ได้เรียนรู้ชีวิตเขา เยอะ พอปิดเรียน เหมือนกับเราปิดอะไรหมด”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 45, 12 มกราคม 2540.)

ครูสัญญา จะใช้เวลาว่างที่อยู่ที่บ้าน อ่านงานเด็ก ตรวจวิจารณ์ และเตรียมการสอน ทำหนังสือเสริมการสอน เช่น เรื่องผี เรื่องผีเสื้อ ครูสัญญา จะเขียนเรื่องเอง วาดรูปเอง และทำ เป็นหนังสือเล่มเล็กเพื่อให้เด็กอ่าน

นอกจากนี้แล้วครูสัญญา ยังมีความสุขกับการได้อ่านงานเขียนของเด็กครูสัญญา บอกว่าจากงานเขียนของเด็กทำให้ได้รู้ถึงความรู้สึกนึกคิดของเด็ก ครูสัญญา จะเก็บงานของเด็กๆ ทุกชิ้นไว้ภายในกระเป๋าถือภายหลังจากการอ่านงานของเขาแล้ว ครูสัญญา ถือว่างานเขียนของ เด็ก ๆ คือ ครูของครูสัญญา

“ผมมีความสุขกับการสอน มีความสุขกับงานที่เด็กส่งมา
ได้อ่านงาน 1 ชิ้น ก็สุข 1 ครั้ง 50 ชิ้นก็ 50 ครั้ง”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 53, 13 มกราคม 2540.)

“งานเขียนของเด็ก ๆ คือ ตำราวิชาการที่ยิ่งใหญ่สำหรับผม
ผมจะใช้เวลาว่าง ๆ อ่านงานของเด็ก ๆ ทบทวนบ่อยครั้ง หากครบพร้อม
ทางภาษา ดูว่า คำใดที่เด็กเขียนผิด ดูว่าทำไมเขาจึงเขียนผิด ดูว่าทำไมเขา
จึงไม่นำคำบางคำมาใช้ ดูว่าทำไมเขาจึงเขียนอย่างนั้น ถ้าเราศึกษางาน
ของเด็กให้ดีเราจะพบจุดบกพร่องในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของเรา
เด็ก ๆ จะเขียนสิ่งที่เขารู้ และไม่เขียนสิ่งที่เขาไม่รู้ นี่คือ ครูของผม เพราะฉะนั้น
คำใดที่เด็กน่าจะนำมาใช้ แต่เขาไม่เขียนแสดงว่าเขาไม่รู้ ด.ญ.เอ็ม (นามสมมุติ)
เขียนเรื่องปลวก ใช้คำว่า พวกเขาก็นั่งด้วยกัน แทนคำว่าอยู่ร่วมกัน แสดงว่า

เอ็ม ไม่รู้คำนี้ดีพอ เขาจึงไม่ใช่ หรือเธอใช้คำว่าพวกเขาทำรังทุกคน แทนคำว่า ทุกตัว ก็แสดงว่าเขาไม่รู้ ผมเคารพในความไม่รู้ของเด็ก ๆ ผมจึงต้องสอนให้เขารู้ เพื่อเขาจะได้รู้ แต่ผมจะไม่สอนตอนนั้นผมจะหาโอกาสสอนในวันต่อไป ผมจึงต้องเก็บงานของเด็ก ๆ ไว้ แล้วหาโอกาสอ่านงานของเขา เวลาว่าง เพื่อที่จะได้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป”

(จากเอกสาร สอนอย่างไรให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้, 2538)

ในการสอนของครูสัญญา ได้ปลูกฝังให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย การรู้จักตนเอง สอนให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่พึ่งพิง รู้จักรักท้องถิ่นของตนเอง การรู้จักธรรมชาติ ใช้สื่อ อุปกรณ์การสอนที่เป็นธรรมชาติในการเรียนการสอน การสอนในสิ่งที่ใกล้ตัวเด็ก เพื่อที่เด็กจะสามารถจดจำ นำไปใช้ได้

“จะไม่สอนให้เด็ก ๆ มีความทะเยอทะยานอยากได้อะไรอยากเด่นหรือโดดเด่น จะสอนให้เด็กใช้ชีวิต ดูตัวเอง ดูให้เห็นคนเป็นคนธรรมดา ๆ คนหนึ่ง แต่ดำเนินชีวิตได้อย่างเต็มเปี่ยมด้วยความมั่นใจในตนเอง มั่นใจในความสามารถที่ตนมีอยู่ นั่นคือสอนให้เด็กค้นหาตัวเองให้พบ สอนอะไรไม่จำเป็นต้องมีความรู้มาก่อนแต่ก่อนสอนต้องเตรียมตัวให้พร้อม ศึกษาให้เต็มที่ การสอนที่มีชีวิตคือ สอนให้ปฏิบัติ และลงมือทำ ต่อไปในอนาคตเด็กจะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ การสอน คือการสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็ก ผมสอนเด็กตลอดเวลา เด็กเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา เด็กแต่ละคนมีความสามารถไม่เท่ากัน เด็กที่เรียนไม่เก่งคิดเลขไม่เก่ง อาจจะทำงานประดิษฐ์เก่งหรืองานฝีมือเก่งก็ได้ แต่ละคนรับได้ไม่เหมือนกัน ถามว่าคนเหล่านี้ เขาใจวิชาหนึ่งก็เปล่า ศักยภาพเขามีอย่างนี้ เด็กบางคนก็ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ทุกวิชา ถามว่าเขาใจเหวอ เปล่าหรือ เราแต่ละใจต่างหากไม่สามารถดึงให้เขาทำได้”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 11, 15 พฤศจิกายน 2539.)

และปรัชญาในการทำงานของครูสัญญา ก็คือ

“สอนเด็กให้เป็นเด็กดี โดยการรู้ เข้าใจเด็ก ว่าเด็ก คือ เด็ก ”

แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าการศึกษาและวิธีสอน

ครูสัญญาามีความคิดเห็นว่าการศึกษาคือการเรียนรู้ชีวิตตนเอง ทำให้รู้จักตนเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคม และการเป็นพลเมืองดีของสังคม

“การศึกษา คือ การเรียนรู้ชีวิตเพื่อชีวิตที่ดี โดยเรียนรู้เรื่องตนเอง ใ้ภายในตนเอง ทุกอย่างต้องโยงใยสู่ตนเอง เขาโง่กันเรารู้แล้วมาดูว่าทำอย่าง จะไม่ร่วมโง่กับเขา”

“การศึกษา คือการเรียนรู้ชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองสู่สังคม”

“เรียนรู้ชีวิตตนเอง เรียนรู้สังคม โดยใช้ สื่อ ตำรา คน สิ่งแวดล้อม ในการเรียนรู้”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 77, 17 มกราคม 2540.)

“เด็ก ๆ จะต้องได้รับการฝึกให้รู้จักการสังเกต เรียนรู้เรื่องราวของ สิ่งแวดล้อมใกล้ตัวของเขาเอง รู้จักสังคมเล็ก ๆ ในห้องเรียน โรงเรียนและในชุมชน รู้จักตัวเอง รู้จักจัดการกับตัวเองก่อนอื่น แต่ทว่าแท้จริงแล้วสิ่งที่เราให้ การเรียนรู้กับผู้เรียนนั้นเป็นไปแบบยัดเยียด คือครูมักจะบอกสิ่งที่ตนรู้ (ซึ่งเด็ก ๆ อาจจะไม่รู้จักมาก่อน เป็นสิ่งแปลกสำหรับเด็ก) ให้เด็กรู้ มากกว่าการเติมเต็มความรู้เดิมที่เด็กมีไปสู่ความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้น การจัดการศึกษาเราจะต้องจัดการศึกษาที่ ไม่แปลกแยกไปจากชุมชน ควรให้เด็ก รู้ในเรื่องราวใกล้ตัวเขา”

(ครูสัญญา. จากเสวนาชีวิต, 2537.)

ดังนั้นการสอนเด็กครูสัญญา จะให้ความสนใจเด็กทุกคน โดยการสอบถามจากเพื่อน ครู ถามจากเพื่อนของเด็ก และจดบันทึกเอาไว้ ทำให้รู้เรื่องราวความเป็นไปของเด็กแต่ละคนได้ดี สอนให้เขารู้จักตนเอง รู้จักสิ่งแวดล้อม การให้ความรักอย่างจริงใจแก่เด็กทำให้เด็กรักในการเรียน มาโรงเรียนทุกวันไม่ขาดเรียนโดยไม่จำเป็น

“ให้ความสนใจกับนักเรียนทุกคน เปิดโอกาสให้ซักถามได้ทั้ง ในห้องเรียนนอกห้องเรียน ถ้าเด็กไม่เข้าใจอะไรก็จะอธิบายให้ฟัง พร้อมกับ

ชักถามไปด้วย อธิบายเสร็จก็จะทดสอบความเข้าใจเด็กให้เด็กทำให้อีกครั้ง”

(จากการสังเกต/ชั้นเรียน/14 มกราคม 2540)

ในความแตกต่างในความสามารถของเด็กแต่ละคนนั้นย่อมมีไม่เท่ากัน ครูสัญญา
เข้าใจในเรื่องนี้ และไม่เคยที่จะนำพฤติกรรมของเด็กคนหนึ่งไปเปรียบเทียบกับเด็กอีกคนหนึ่ง

ในขณะที่สอนเด็ก ครูสัญญา ใช้เวลาในขณะที่สอนนั้นเรียนเรียนรู้การเขียนรู้ของเด็ก
ว่าเด็กนั้นเกิดการเขียนรู้อย่างไรที่จะได้มาซึ่งความรู้ เช่น ในการสอนกระบวนการคิดให้เด็ก ก็จะมี
ให้เด็กได้รู้จักการปรึกษาผู้อื่น เช่น เพื่อน หรือผู้ใหญ่ จะทำให้เด็กมีความคิดที่กว้างขึ้น

“การจัดการศึกษา คือการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเรียนรู้
เพราะฉะนั้นหน้าที่การจัดการศึกษา หาใช่อยู่ที่โรงเรียนเพียงแห่งเดียวเท่านั้น
และผู้จัดประสบการณ์การเรียนการสอนก็มีใช่เฉพาะครูเท่านั้น ถ้าประสบการณ์นั้น
เกิดขึ้นกับผู้ใหญ่ในหมู่บ้านและเป็นประสบการณ์เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บเจ้าหน้าที่
สาธารณสุขก็มีส่วนร่วมเป็นครู...”

(ครูสัญญา. จากเสวนาชีวิต, 2537.)

ตัวอย่างงานเขียนของเด็ก เรื่อง “ไก่” ที่ครูสัญญาให้เด็กนักเรียนเขียนเองตามความรู้
ที่มีอยู่ เด็กคนนี้จะเขียนเรื่องไก่จากการได้เห็นครอบครัวที่เลี้ยงไก่เอง

“ไก่เป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ตามหมู่บ้าน
ไก่มันชอบกินข้าว หนอน ได้เดือน ลูกน้ำ ถ้า
ไก่จะกินมันต้องคั่วเสียก่อน จึงกิน
ไก่มันมีประโยชน์ต่อเรามาก เช่นไข่
ลูกไก่เราไปขายได้เหมือนกัน ถ้าเรากินผลไม้
ไม่หมด เราก็ให้ผลไม้แก่ไก่ได้ และถ้าเรากิน
ข้าวไม่หมด เราก็ให้ข้าวแก่ไก่ได้ มีบางคนเอา
ไก่ไปชนไก่ของเพื่อน ไก่มันชอบอยู่ในเส้า
หรืออยู่ตามหมู่บ้านก็มี ไก่มักจะเป็นโรคระบาด

เราต้องคอยดูแลจิตวิเศษนี้ให้ไต่ด้วย ต้อง
สะอาด ถ้าใครมีไต่ก็ต้องรักษาไต่ด้วย"

เด็กหญิงบี (นักเรียนชั้น ป.3 พ.ศ.2539 นามสมมุติ)

พฤติกรรมเหล่านี้ครูสัญญา บอกว่าถ้าสอนแล้วเด็กสามารถอธิบายได้อย่างนี้ก็จบหลักสูตร เพราะพฤติกรรมเกิดขึ้นครบแล้ว คือ สังเกต นำมาสื่อสาร บอก อธิบาย เด็กสามารถสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจได้

"ถ้าเด็กอธิบายได้อย่างนี้ บอกว่า O.K. สอนจบ แล้ว หลักสูตรนี้
จบแล้ว เพราะพฤติกรรมนี้เกิดครบหมดแล้ว สังเกต นำมาสื่อสาร บอก อธิบายได้
คือ เด็กสามารถสื่อสารได้"

(ครูสัญญา. จากการบรรยาย, 16 ธันวาคม 2539.)

ตัวอย่างการสอนที่ผู้วิจัยได้จากการสังเกตการสอน เช่น พุ่งนี้จะสอนเรื่องสัตว์ ก็จะสั่งให้นักเรียนไปเขียนเรื่องสัตว์ที่อยากเรียนมา แต่พอสอนก็จะสอนสัตว์ชนิดเดียว แต่ให้นักเรียนโยงเข้าสู่เรื่องลักษณะเดียวกัน เช่น สอนเรื่อง มด ก็จะอธิบาย ธรรมชาติของมด โทษ ประโยชน์ การขยายพันธุ์ เสร็จแล้ว ก็พานักเรียนไปดูของจริง (เป็นกิจกรรมกลางแจ้ง) กลับมาสู่ห้องเรียนก็ให้นักเรียนเขียนเรื่องในลักษณะเช่นนี้ นักเรียนก็จะเขียนเรื่อง สัตว์มาส่ง เช่น

เด็กหญิง เอ (นามสมมุติ) เขียนเรื่อง "ยุง"

"ยุงชอบกินเลือดของคน มันจะกัดคน

และดูดเลือดคนใหญ่ และเด็ก เด็ก ที่ถูกยุง

กัดมันจะเป็น เม็ด เล็ก ๆ พอเด็กถูกกัดจะไม่

สบาย เพราะได้รับพิษจากยุง ก็จะเกิดอันตรายได้"

(พฤศจิกายน 2539)

ครูสัญญา ขอบกระบวนการคิดของเด็ก ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงความคิดของเขาเข้ากับประสบการณ์ที่ผ่านมา การเขียนเรื่องของเด็กจึงสามารถนำคำที่ผ่านเข้ามาเชื่อมโยงกับเรื่องที่เรียน

รู้ใหม่ได้ ครูสัญญา เชื่อว่าเด็กสามารถนำคำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ถึงแม้ว่าจะยังนำมาใช้ได้ น้อยก็ตาม

“เริ่มต้นสอนไม่มีคำว่าผิดว่าถูก ถ้านักเรียนเขียนผิด ในครั้งแรกก็ยังไม่บอกเขา เพราะจะทำให้เขากลัว ไม่อยากเรียน แต่ในครั้งต่อไปก็จะเริ่มแก้ไขให้ และบางครั้งก็ให้แก่ คำผิดมาส่ง”

“สอนให้เขาเขียนก่อน อย่าเพิ่งไปดูว่าถูกหลัก ไวยากรณ์หรือไม่ แต่จะค่อย ๆ เสริมทีละนิดบางคน ป.2 แล้วยังอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้การออกเสียง แม่ ก กา ก็ค่อย ๆ แก้ไป เพราะ การสอนก็คือ การสอน”

“การเรียนไม่มีการบังคับเพราะจะทำให้ เขาเรียนอย่างไม่มีความสุข”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 8, 14 พฤศจิกายน 2539.)

“ไม่คาดหวังว่าเด็กจะทำได้ดี 100 เปอร์เซ็นต์ แต่ก็หวังว่าจะต้อง ทำให้เด็กทำได้”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 53, 13 มกราคม 2540.)

วิธีการสอนแบบนี้เป็นการสอนที่ง่าย ไม่ต้องเสียเงินมากมายเพื่อผลิตสื่อ ไม่ต้องซื้อ ตำรามาท่อง เพราะนักเรียนได้เห็นจริงจากชุมชน จากครอบครัว และการสอนแบบนี้ ก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทุกระดับชั้น การสอนโดยวิธีนี้ คือการสอนโดยให้เด็กคิด ซึ่งก่อนสอนครูก็ต้อง คิดก่อน วางแผนก่อนว่าจะสอนอย่างไรให้เด็กได้รู้จักคิด

งานเขียนของนักเรียนที่ผลิตขึ้นจากความคิดนี้ ครูสัญญา ได้นำมาเก็บไว้เป็นเล่ม ครูสัญญา อ่านงานของเด็กทุกคนด้วยความตั้งใจ พร้อมกันนั้นครูสัญญา จะพิจารณางานเขียน ของเด็กแต่ละคน วิเคราะห์หาความบกพร่อง หาสิ่งที่ต้องแก้ไข หากจุดอ่อนของเด็ก เพื่อที่จะนำไป พัฒนาการสอนต่อไป

“งานเด็กเป็นงานประวัติศาสตร์ของเราดูว่าเราสอนอย่างไร ผลการสอนคืองานของเด็ก ไม่ใช่ที่รางวัลการประกวด”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 46, 12 มกราคม 2540.)

“งานเขียนของเด็กจะแสดงความรู้สึก หรือความคิดเห็น
แต่จะเอาความไพเราะหรือสวยงาม ความหลากหลายไม่ได้”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 59, 14 มกราคม 2540.)

ผลงานเด่น ๆ ของนักเรียนครูสัญญา จะนำมาแปะใส่กระดาษ ทำปก และให้เด็ก
วาดรูป ครูสัญญา จะวิจารณ์งานของเด็กแต่ละคนด้วย เพื่อสร้างกำลังใจในการเรียนให้แก่เด็ก
เช่น

“ครูชอบเรื่องที่ นารี (นามสมมติ) เขียน นารีลงนั่งดูสัตว์
แล้วนำสิ่งที่เห็นมาเขียนอีก”

(ครูสัญญา. วิจารณ์งานเด็กหญิงนารี, 4 มกราคม 2540.)

“ครูให้ เอ อานิตา (นามสมมติ) เพราะเธอเขียนเรื่องที่มีเหตุผลดี
เขียนเรื่องรากแล้ว นำมาเขียนอ้างอิงได้ ครูว่าเก่งครับ”

(ครูสัญญา. วิจารณ์งานเด็กหญิงอานิตา, 5 มกราคม 2540.)

“ครูชอบอ่านเรื่อง ต้นไม้ ที่เด็กหญิงซี (นามสมมติ) เขียนมาก
เธอเขียนและคิดเก่งขึ้น ครูดีใจที่ได้อ่านเรื่องอย่างนี้จากลูกศิษย์”

(ครูสัญญา. วิจารณ์งานเด็กหญิง ซี, 14 มกราคม 2540.)

งานของเด็กที่ส่งมาแต่ละคนเป็นแผ่นกระดาษ 1 แผ่นครูสัญญาจะนำมาเย็บเล่ม รวม
เป็นเรื่องเดียวกันเก็บเอาไว้และเขียนสรุปความคิดรวบยอดจากเรื่องที่เรียน เช่น เรื่องพืชที่ฉันรู้จัก

“พืชที่ฉันรู้จัก เป็นงานรวบรวมผลงานที่นักเรียน
สรุปผลการเรียนรู้ เรื่องพืชในครั้งที่ 1 ซึ่งจะมีอีกครั้งใน
วันที่ 13 พ.ย.39 อันจบการเรียนเรื่องพืช ผมสอนโดย
ให้นักเรียน เรียนรู้จริง ๆ จากพืชจริง ๆ ให้สังเกต ข้อ
ปล้อง ราก ใบ ว่าสัมพันธ์กันอย่างไร แล้วจะให้สรุป
ผลกันเอง เล่มนี้นักเรียนต่างคนต่างสรุป ผลจึงได้

อย่างนี้ ก็มีหลายคนที่เข้าใจงานการเรียนที่ผ่านมา
แต่ทว่าการให้ สรุปผลการเรียนบ่อย ๆ จึงทำให้ผลตรง
เป้า นี่เป็นงานชิ้นแรกของนักเรียนทั้งนั้น”

(ครูสัญญา. จากคำนำในการรวบรวมของผู้สอน, 11 พ.ย.39.)

สิ่งเหล่านี้คืองานวิจัยของครูสัญญา ที่ครูสัญญาเก็บสะสมไว้และเมื่อมีจำนวนมากขึ้น
ครูสัญญาก็จะสรุปความรู้ที่ได้จากการทำงานออกมาเป็นหนังสือเผยแพร่ให้แก่เพื่อนครูได้อ่าน
และนำไปลองปฏิบัติด้วย

ครูสัญญา มีวิธีศึกษาและใช้จิตวิทยาการเรียนการสอนที่คิดขึ้นเอง ครูสัญญามี
วิธีสอนที่ดีที่สุดในห้องเรียน โดยไม่จำเป็นต้องไปหาซื้อหนังสือจิตวิทยาราคาแพง ๆ จาก
ศูนย์หนังสือ ผู้เชี่ยวชาญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูสัญญา นั่งอยู่ใกล้ครูสัญญา
ตลอดเวลา และนั่นคือครูที่ยิ่งใหญ่ของครูสัญญา

“ปี 2538 ผมมีโอกาสได้สอนเด็กถึง 45 คน และในจำนวนนี้
มีเด็ก 7 คน ที่พูดได้ว่าอ่านไม่ค่อยออก เขียนไม่ค่อยได้ และเด็กเหล่านี้เอง
ที่สอนผมว่า เขาคือครูผู้ยิ่งใหญ่ เทคนิคการเรียนที่ผมค้นพบจากเขานั้นลึกล้ำ
แปลกใหม่ และเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นั่นคือพฤติกรรมกรเรียนของนักเรียน
พฤติกรรมกรเรียนของนักเรียนแต่ละคนถ้าเราสนใจและนำมาพิจารณาให้ดีแล้ว
จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพฤติกรรมกรสอนของเรา เพื่อให้เขาเรียนนั้น
ต้องสนุก ห้องเรียนนั้นจะมีชีวิตชีวา นักเรียนจะรู้ว่า เขาเรียนโดยไม่ต้องเรียน
แต่เขาก็เกิดการเรียนรู้ ปัญหาที่พบบ่อย ๆ จากเด็กกลุ่มนี้คือ ขาดเรียนบ่อย
เกะกะ เกเร เสียขริ่มไม่ค่อยพูด ชอบอยู่คนเดียว ไม่สนใจใฝ่รู้เรื่องที่
ครูสอน ผลที่เกิดขึ้นคือ อ่านหนังสือไม่ออก ทำเลขไม่ได้ สร้างปัญหาใน
ชั้นเรียนและสาเหตุที่ทำให้เด็กเกิดปัญหาเหล่านี้ คืออะไร ผมจะช่วยเหลือ
เขาได้อย่างไร ผมเริ่มศึกษาประวัติเด็กเหล่านี้ โดย ไปเยี่ยมบ้าน
สอบถามจากเพื่อนเด็ก ครูที่เคยสอนเด็ก ๆ มาในชั้น ป.1,2 สังเกต
พฤติกรรมอย่างใกล้ชิด แล้วผมก็ศึกษาเทคนิควิธีการสอนที่คนอื่นเคยนำ
มาใช้แก้ปัญหา และผมเคยแก้ปัญหาให้กับเด็กอื่น ผมลงมือศึกษาพฤติกรรมเด็ก ๆ
เป็นรายบุคคล อีกทั้งคอยเก็บข้อมูลจากเพื่อนของเด็ก จากเพื่อนครูของผม

พบว่า เด็กเหล่านี้อ่านไม่ค่อยออกเขียนไม่ค่อยได้ เช่น เด็กชายดี (ชั้น ป.3 2538 นามสมมุติ) มีความสามารถทางด้านการอ่าน การเขียน เทียบเท่ากับเด็ก ชั้น ป.1 ที่ผมเคยสอนผ่านมา ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2532 -2537 เด็กชายดี เขียนเรียงความให้ผม ดังนี้

“ลูกไก่ ฉันมีลูกไก่ ที่บ้านมีลูกไก่ ฉันชอบเลี้ยงลูกไก่” (19 ก.ค. 38)

ส่วนเด็กชายเอฟ (นามสมมุติ) เขียนเรียงความส่งผมว่า

“ลูกวัวกินหญ้า พ่อวัวกินหญ้า” (19 ก.ค.38)

ทุกครั้งที่ว่างจากการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ผมชวน เด็กชายดี เด็กชายเอฟ และเพื่อน ๆ มาอ่านหนังสือในห้องวิชาการ ที่ฝ่ายวิชาการจัด กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ที่นี้เรามีบทเรียนเขียนด้วยเด็ก วางไว้ให้เด็กแลกเปลี่ยนกันอ่าน เด็กสอนกันเองบ้าง ครูสอนเด็กบ้าง ผมเขียนหนังสือง่าย ๆ ให้ เด็กชายเอฟ กับเพื่อนอ่าน เป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ เขียนว่า

ทะเล

เที่ยวทะเล

ไปเที่ยวทะเล

ฉันไปเที่ยวทะเล

กระดาษ 4 แผ่นที่เย็บรวมกันเข้า ก็ได้ หนังสือเล่มเล็ก 1 เล่ม เด็กชายดี อ่านได้เด็กชายเอฟ อ่านได้ วิ่งไปตามเพื่อน ๆ มาอ่าน ผมให้ เด็กชายดีกับ เด็กชายเอฟ อ่านให้เพื่อนฟังดูเขาพอใจมาก และเขาก็สามารถสอนเพื่อนเขาได้ด้วย เด็ก ๆ เกิดความมั่นใจ และเข้ามาอ่านหนังสือในห้องวิชาการทุกวัน”

(ครูสัญญา.จากเอกสารของครูสัญญา, 2538)

“ฉันเป็นครูที่โชคดีมากที่ได้มีโอกาสคลุกคลีกับเด็ก ๆ บ้านนอก เด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองในชีวิตประจำวันเขาใช้ภาษามลายูท้องถิ่น เป็นภาษาแม่ เขาพูดเขาฟังภาษาถิ่นกันวันยังค่ำ ฉันมีโอกาสที่ได้สัมผัสกับ ชีวิตของเขาตลอดมา ฉันจึงได้ศึกษาชีวิตการเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างฉันกับเขา เด็ก ๆ เหล่านี้น่าศึกษา น่าทำความเข้าใจ เพราะเรายังเข้าใจเขามากเท่าไร

เรายังเข้าใจตัวเองมากเท่านั้น ปีนี้ (2536) ฉันได้สอนเด็กอนุบาล เด็กเหล่านี้ไม่เคยออกจากบ้านมาสู่ชีวิตโรงเรียน เราจึงร้องไห้และร้องไห้เป็นประจำ แต่เราได้คลุกคลีใกล้ชิดกัน รู้จักชื่อเขา พูดคุยกับเขา และเปิดโอกาสให้เขาสนุก ตามที่เขาต้องการ เขาก็หยุดร้องไห้ มะชอบารี เป็นเด็กคนหนึ่งทีร้องไห้ตลอดเวลา 2 เดือน ฉันค้นพบว่า เขาไม่มีความสุขเลยในการที่ต้องใช้มือจับสียเขียนเขียนอะไรก็ได้ ในกระดาษที่ครูมอบให้ พอฉันชวนเขาออกไปที่ลานดินได้ต้นไม้ มะชอบารี เป็นสุขมาก เขาวาดรูปลงในพื้นดินแล้วชวนฉันไปดู รูปร้องเท้าข้างเดียว และรุ่งวันต่อมา มะชอบารี สามารถวาดรูปร้องเท้าได้ครบคู่ ฉันเพียงสังเกตดูว่า เขาทำอย่างไร มะชอบารี นำรูปเท้าของเขาไปทาบบนพื้นทรายแล้วใช้ไม้วาด วาดไปตามรูปทรงของร้องเท้า เขาดีใจมากที่ทำได้สำเร็จแล้วต่อมา มะชอบารี ก็วาดรูปดอกไม้ บ้านและสิ่งอื่น ๆ ได้ พร้อมกับเขามบอกว่า เขาเมื่อที่จะวาดรูป ในพื้นทราย เขาต้องการวาดรูปในกระดาษด้วยสียเขียน ฉันก็ให้สิ่งที่เขาต้องการ เขาทำได้ และไม่ร้องไห้อีกเลย”

(ครูสัญญา. จากเสวนาชีวิต, 2537)

ครูสัญญา บอกว่าโชคดีที่มีโอกาสได้เป็นครูอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โชคดีที่ได้สอนเด็ก ๆ ที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งนิยมพูดและใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง พูดภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาแม่เป็นภาษาที่หนึ่ง ปัญหาเหล่านี้คือครูของครูสัญญา เพราะทำให้ ครูสัญญา มีความคิดอยู่ตลอดเวลาว่าจะจัดการศึกษาอย่างไรให้กับเด็ก จะเอาอะไรมาสอนเด็ก และคิดอยู่เสมอว่าจะรู้ได้อย่างไรว่าเด็กเกิดการเรียนรู้แล้ว

“ผมว่าการจัดการศึกษาในยุคใหม่นั้น ต้องพัฒนาเด็ก ให้รู้จักเลือกอ่านหนังสือที่มีประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น แต่ไม่ใช่การท่องจำหนังสือเพียงอย่างเดียว ต้องให้เด็กมีการทำงานร่วมกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันวิเคราะห์ ร่วมกันวิจัยข้อมูล ร่วมกันอภิปราย สรุปผลข้อค้นพบ ต้องให้เด็ก ๆ เรียนด้วยความสนุก โดยให้รู้จักหัดคิดเป็นระบบ หัดสังเกตสิ่งต่าง ๆ ให้เด็ก ๆ เรียนรู้ชีวิตจากชีวิตจริงของเด็ก”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 44, 12 มกราคม 2539.)

การสอนของครูสัญญา นั้น จะเป็นลักษณะของการสอนที่เรียนว่าเด็กเป็นศูนย์กลางของการจัดการเรียนการสอน การเรียนการสอนที่ใช้เด็กเป็นศูนย์กลาง หมายความว่า การเรียนการสอนที่สนองความต้องการของเด็ก ความสนใจ โดยมีครูเป็นเพื่อนที่ร่วมเรียนไปด้วยกันจึงเป็นสภาพที่ท้าทายต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมาก หากครูยอมรับว่าครูไม่รู้อะไรไปเสียทุกอย่าง และยอมเป็นเพื่อนร่วมเรียนร่วมศึกษาไปกับเด็กในห้องเรียนจะเป็นวิถีทางนำไปสู่การค้นพบความรู้ใหม่ ๆ ได้อีกมากมาย (กรมวิชาการ, มปป.)

การทำงานสอนของครูสัญญา จะไม่ปล่อยให้เวลาให้เปล่าประโยชน์ ทุกเวลาจะพยายามสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ฝึกความมีระเบียบวินัย ความร่วมมือ และความสามัคคีให้แก่เด็กด้วย เมื่อนักเรียนมาถึงห้องเรียน จะทำความสะอาดห้องเรียนทันที นักเรียนใส่รองเท้าเข้าห้องเรียนได้ครูจะปลุกฝังให้นักเรียนรักษาความสะอาด โดยช่วยกันรักษาความสะอาด หลังจากเรียนงานภาคปฏิบัติที่ต้องใช้สื่อที่เป็นธรรมชาติแล้ว ครูสัญญา จะให้นักเรียนช่วยกันทำความสะอาดพื้นห้องให้เรียบร้อยก่อน จึงจะเริ่มเรียนวิชาใหม่ ครูสัญญา บอกว่า “นี่คือการสอนชีวิต”

“ต้องฝึกวินัยให้เด็กเป็นระยะ ๆ ต้องฝึกวันละนิดๆ ให้เกิด
ความเคยชิน เรื่องเล็กๆ น้อยๆ ก็สำคัญ เช่น เวลาเลิกเรียน ก็ให้เก็บเก้าอี้ไว้
ได้โต๊ะ ทำงานประดิษฐ์เสร็จก็ต้องเก็บกวาดให้เรียบร้อย”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 10, 14 พฤศจิกายน 2539.)

นอกจากนี้ครูสัญญา ยังฝึกให้เด็กนักเรียนจัดห้องเรียนเอง ฝึกความสามัคคี และความร่วมมือในการทำงาน ที่ผนังห้องเรียนจะมีผลงานของนักเรียนติดอยู่ที่กระดาน ครูสัญญา บอกว่า “ให้นักเรียนเขาติดผลงานของเขาที่ครูตรวจแล้วลงบนกระดานเอง แล้วจะเปลี่ยนทุกวันศุกร์ ที่หน้าห้องและทางเดินตรงบันไดก็เป็นผลงานของนักเรียนห้องนี้”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 10, 14 พฤศจิกายน 2539.)

การให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำงานนี้ ครูสัญญา ได้เสริมว่า “เป็นการฝึกให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตัวเอง และเกิดความภูมิใจในตนเอง”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 10, 14 พฤศจิกายน 2539.)

จากการศึกษาประสบการณ์สอนของครูสัญญาสุรูปได้ว่า สามารถสนองแนวทางการดำเนินการที่กระทรวงศึกษาธิการได้วางไว้เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) คือ

1. จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม
2. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้สอดคล้องกับความสนใจและสภาพจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ
3. จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือบูรณาการ ทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด
4. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์และกระบวนการกลุ่ม
5. จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุดและเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
6. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. ให้สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่กันไป
9. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน

ครูดีเด่น

ครูสัญญา ลงมาเป็นครูสายผู้สอนเต็มตัว และพัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและในปี 2533 ก็มีผู้เห็นถึงความสามารถและความมุ่งมั่นของครูสัญญา จึงได้ส่งเข้าประกวดครูดีเด่น และก็เป็นที่ประจักษ์เมื่อ ครูสัญญา ได้รับรางวัลครูดีเด่น ภาษาไทยของมูลนิธิ สมาน - คุณหญิงเบญจา แสงมะลิ ในปีนี้เองโดยที่ครูสัญญาไม่นึกไม่ฝันว่าจะได้รับรางวัล เพราะความภูมิใจของครูสัญญาก็คือการที่ได้เห็นเด็กอ่านออก เขียนได้ และนั่นแหละคือรางวัลชีวิตที่ครูสัญญาต้องการ

“ได้รับรางวัลครูดีเด่นด้านการสอนภาษาไทย ในการทำงาน
 ผมสอนทุกวิชา แต่เด่นทางด้านนี้ ไม่เคยนึกว่าจะได้รางวัลนี้เพราะผมมีรางวัล
 ที่ได้จากเด็กทุกวัน งานเด็กชิ้นหนึ่งถือว่าเป็นรางวัล เด็กเอางานมาส่งครูชิ้นหนึ่ง
 ถือว่าเป็นรางวัล คือสุดยอดแล้ว”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 45, 12 มกราคม 2540.)

ซึ่งเกณฑ์ในการที่จะเข้าประกวดเพื่อรับรางวัลครูดีเด่นนั้น จะต้องผ่านขั้นตอนหลาย
 ระดับ ตั้งแต่การคัดเลือกระดับอำเภอ ไประดับจังหวัด ไปสู่ระดับเขตแล้วก็ระดับประเทศ
 ครูสัญญา บอกว่าขณะนั้นมีแข่งกันอยู่ 3 คน และจะมีกรรมการจากมูลนิธิไปทดสอบเด็กที่
 ครูสัญญาสอนตอนนั้นครูสัญญา สอนชั้น ป. 3 และสอนให้เด็กเขียนกลอน เขียนโคลงสด ๆ
 นักเรียนที่ครูสัญญาสอนสามารถเขียนกลอนได้ดีและเขียนได้ทุกคน จนทำให้ครูสัญญาได้รับ
 รางวัลครูดีเด่นด้านการสอนภาษาไทย รางวัลนี้ทำให้ครูสัญญา มีความปลื้มปิติ
 และภูมิใจมาก ถึงแม้จะทำให้ชีวิตของครูสัญญาเปลี่ยนไปจากเดิม

“เมื่อได้รางวัลแล้วชีวิตเปลี่ยนไป คือไม่กล้านอนในเวลาสอน
 ไม่กล้าชี้เกี้ยว เปลี่ยนไปในทางที่ดี เป็นเสื่อใจ พองวงนอนนึกถึง
 สมเด็จพระเทพฯ ตอนพระราชทานรางวัล นึกถึงมูลนิธิฯ นึกถึงกรรมการที่ให้รางวัล
 แก่เราทุกคน ทุกวันนี้ยังภูมิใจอยู่ ผมถือว่าผมได้รางวัลโนเบล”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 45, 12 มกราคม 2540.)

ชีวิตการทำงานของครูสัญญาได้ประสบความสำเร็จตามที่ตัวเองคาดหวังเอาไว้ตั้งแต่
 เริ่มทำงาน แต่ถึงแม้ว่าครูสัญญา จะถึงจุดหมายปลายทางที่ต้องการแล้ว แต่ครูสัญญา ก็ยัง
 พัฒนาการสอนของตัวเองอยู่ตลอดเวลา

ด้วยความตั้งมั่นที่จะเป็นครูที่ดีให้ได้ ตลอดระยะเวลา 35 ปี ของการเป็นครู ครูสัญญา
 ได้อุทิศชีวิตให้กับการเป็นครูชนบทมาโดยตลอด ถึงแม้ว่าจะได้รับโอกาสให้ไปทำงานในเมือง ใน
 กระทรวง แต่ครูสัญญาก็ปฏิเสธเพราะครูสัญญา ต้องการที่จะเห็นเด็กในท้องถิ่นที่เรียกว่า
 “เด็กบ้านนอก” ได้มีโอกาสพ้นจากความยากจน เท่าที่ครูสัญญา จะสามารถทำได้

และจากการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงาน การพบปัญหาในชั้นเรียน การคิดหาวิธี
 แก้ไขปัญหาด้วยวิธีการจัดบันทึกพฤติกรรมเด็ก เพื่อดูการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคน

ที่เป็นคุณลักษณะพิเศษที่มีอยู่ในตัวของครูสัญญา สิ่งนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการทำวิจัยปฏิบัติการ
ในชั้นเรียน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.2 สรุปคุณลักษณะของครูสัญญาที่ปรากฏ

คุณลักษณะของครูสัญญา	คำอธิบายประกอบ/ตัวอย่างพฤติกรรม
1. ขยัน อดทน มีความพยายาม	จากการที่ต้องต่อสู้ชีวิตตั้งแต่วัยเด็ก หางานทำเพื่อ จะได้มีเงินเรียนหนังสือ และช่วยเหลือน้อง และม ความตั้งใจจริงในการทำงาน มีความพยายามเพื่อให้ ได้ในสิ่งที่ต้องการและเป็นสิ่งที่ได้มาด้วยความภูมิใจ ในตนเอง
2. มีความเสียสละ	ความเสียสละของครูสัญญาเริ่มจากในครอบครัว เสียสละเพื่อครอบครัว เสียสละเพื่อน้องโดยได้ทุนไป เรียนต่อ ปกศ.สูง แต่ไม่ไป เพราะไม่มีเงินเรียนต่อ น้องอีก 6 คนกำลังเรียนจึงออกมาสอบ พ.ม. สอบได้ พ.ม. ก็ลองมารับราชการดู เอาเงินมาส่งน้องเรียน ความเสียสละเพื่อส่วนรวม การรับหน้าที่ครูที่ต้อง สอนเพียงคนเดียวทั้งโรงเรียน และเป็นโรงเรียนที่ไม่มี ความพร้อมในทุกด้าน ทั้งยังอยู่ในถิ่นที่ธุรกันดาร ความเสียสละเวลาส่วนตัวทุ่มเทให้กับการ ทำงาน การพัฒนาวิธีการสอน การอ่านผลงานของ เด็กอย่างละเอียดทุกคน

คุณลักษณะของครูสัญญา	คำอธิบายประกอบ/ตัวอย่างพฤติกรรม
3. เป็นคนใฝ่รู้ รักการอ่าน การเขียน	<p>ครูสัญญาเป็นคนที่ใฝ่รู้มาตั้งแต่เด็ก ชอบการอ่านหนังสือ การเขียนโคลงกลอนโดยได้รับการสนับสนุนจากพ่อ แนะนำให้อ่านหนังสือ พ่ออ่านหนังสือให้ฟัง อ่านโคลงให้ฟัง เขียนโคลงให้อ่าน</p> <p>และเป็นคนที่ใฝ่รู้ตลอดเวลาไม่เคยหยุดการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ นอกจากการอ่านแล้วยังซักถามเรื่องที่ยังไม่เข้าใจจากผู้รู้อยู่เสมอ</p> <p>“ให้ผู้วิจัยช่วยหาเอกสารเรื่อง Portfolio Assessment” 22 พ.ย.2539</p> <p>“ฝากซื้อหนังสือ ศิลปะการสอนที่มีชีวิต” 22 พ.ย. 2539</p>
4. เป็นผู้มีความรับผิดชอบในการทำงาน และตั้งใจทำงาน	<p>ครูสัญญาเป็นคนที่ตั้งใจทำงาน โดยไปทำงานแต่เช้าทุกวันอย่างสม่ำเสมอ เอาใจใส่ ทั้งเรื่องภายในโรงเรียน เรื่องการสอน</p> <p>การจัดบรรยากาศในการเรียนการสอนที่สนุก มีชีวิตชีวา มีกิจกรรมที่หลากหลายเหมาะกับเด็กทุกคน มีสื่อการสอนที่เข้าใจเด็ก คือสื่อการสอนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวและไม่ทอดทิ้งงานที่ทำ</p> <p>“สอนพิเศษวิชาคณิตศาสตร์ตั้งแต่ 7.45 - 8.10” 14.พ.ย.2539</p> <p>“ดูแลนักเรียนทำความสะอาดห้องเรียนและโรงเรียน” 14 พ.ย. 2539</p> <p>“เตรียมการสื่อสอนเรื่อง มด” ที่บ้าน/16 พ.ย. 2539</p>

คุณลักษณะของครูสัญญา	คำอธิบายประกอบ/ตัวอย่างพฤติกรรม
<p>4. เป็นผู้มีความรับผิดชอบในการทำงาน และตั้งใจทำงาน (ต่อ)</p>	<p>“วาดมีเลื้อ เขียนเรื่องมีเลื้อทำเป็นหนังสือเล่มเล็ก ให้เด็กฝึกอ่าน” ที่บ้าน/16 พ.ย. 2539</p> <p>“รวบรวมผลงานของเด็กเป็นเล่ม เป็นเรื่อง เรื่องที่มี พัฒนาการสูงสุด จะเก็บใส่แผ่นกระดาษแล้วนำไป เคลือบพลาสติกไว้ นำไปเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดู” 15 พ.ย. 2539</p> <p>“ตรวจงานของเด็กแต่ละคนอย่างละเอียด ดูพัฒนาการทางด้านการเขียนของเด็ก เพื่อประเมิน เด็กแต่ละคน คำนึงงานให้เด็กเพื่อให้เด็กเก็บเอาไว้” 12 มกราคม 2540</p>
<p>5. มีความรักความเอาใจใส่เด็ก</p>	<p>การได้คลุกคลีอยู่กับเด็กทำให้ครูสัญญาารู้สึกว่า มีความสุข การได้เห็นเด็กที่สอนเกิดการเรียนรู้ทีละนิด การได้อ่านงานของเด็กทำให้รู้จักเด็กแต่ละคน รวมทั้ง ความคิดของเด็กด้วย ครูสัญญาเอาใจใส่เด็กทุกคน โดยสอบถามข่าวคราวของเด็กแต่ละคนเสมอจาก เพื่อนครู เพื่อนของเด็ก รวมทั้งจากบุคคลในครอบครัว ของเด็ก</p> <p>การให้กำลังใจเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้เห็นคุณค่า ของตัวเอง</p> <p>“นักเรียนไม่เอางานมาส่ง ถามว่า เพราะอะไร ไม่เข้า ใจตรงไหน” 16 พ.ย. 2539</p> <p>“เด็กนักเรียนมาโรงเรียนสาย สอบถามว่า ทำไมถึงมา สาย” 16 พ.ย. 2539</p>

คุณลักษณะของครูสัญญา	คำอธิบายประกอบ/ตัวอย่างพฤติกรรม
5. มีความรักความเอาใจใส่เด็ก (ต่อ)	<p>“ให้นักเรียนเปลี่ยนผลงานที่นักเรียนเขียนแล้วนำมาแสดงที่หน้าห้องเรียนและบันได ทุกวันศุกร์” 15 พ.ย. 2539</p> <p>“เน้นเด็กในเรื่องของความสะอาดและความมีระเบียบวินัย” 13 มกราคม 2540</p> <p>“ชมเด็ก ให้กำลังใจเด็กให้มีความพยายามในการทำงาน” 13 มกราคม 2540</p>
6. การมองปัญหาเป็นโอกาส เห็นปัญหาของเด็กเป็นโอกาส การเรียนรู้ของครู	<p>การที่ครูสัญญาได้สอนเด็กไทยที่ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาในการสื่อสาร ครูสัญญามองว่าเป็นการทำทหายความสามารถในการสอน ทำให้ได้มีโอกาสพัฒนาวิธีสอนให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้และใช้ภาษาไทยได้</p> <p>การเห็นผลงานของเด็กเป็นกระจกสะท้อนตัวครู ครูสัญญามองว่าการที่เด็ก ยังไม่รู้สิ่งใด นั่นคือครูยังไม่ได้ให้เขา เด็กอ่านไม่ออกเพราะครูสอนไม่ดีเอง การแก้ไขต้องแก้ที่ตัวครู ปัญหาของเด็กก็คือปัญหาของครู โดยเฉพาะเด็กที่เรียนรู้ได้ช้าซึ่งครูสัญญาบอกว่านั่นครูของครูสัญญา</p>
7. มีความเคารพในความคิดของผู้อื่น	<p>ครูสัญญาเคารพในความคิดของผู้อื่นเสมอ ตั้งแต่เด็กที่ได้สอน ครูสัญญาให้ความเห็นว่าเด็กแต่ละคนเกิดการเรียนรู้ไม่เท่ากัน คิดไม่เหมือนกัน ความคิดของเด็กแต่ละคนทำให้ครูได้คิดเช่นกันและไม่นำพฤติกรรม</p>

คุณลักษณะของครูสัญญา	คำอธิบายประกอบ/ตัวอย่างพฤติกรรม
<p>7. มีความเคารพในความคิดของผู้อื่น (ต่อ)</p>	<p>ของเด็กแต่ละคนมาเปรียบเทียบกัน แต่จะเข้าใจในความแตกต่างของแต่ละบุคคล</p> <p>การให้ความอิสระแก่ผู้ได้บังคับบัญชา เปิดโอกาสให้ครูได้พิจารณาตนเองในการปฏิบัติงาน</p> <p>“ให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศ์เอง ตกแต่งเอง”</p> <p>15 พ.ย. 2539</p>
<p>8. เป็นนักคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์</p>	<p>การบันทึกความรู้ที่ได้จากการอ่าน เมื่อได้จำนวนมาก ก็จะสังเคราะห์ความรู้ที่ได้ เขียนเป็นงานเขียนของตนเอง เป็นตำราเผยแพร่</p> <p>“คู่มือใช้ภาษาของเด็ก วิจารณ์ คู่มือพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก” 15 พ.ย. 2539</p> <p>“สรุปบทเรียนที่สอนนักเรียนเมื่อวาน เป็นองค์ความรู้ของนักเรียน เป็นเอกสารไว้” ที่บ้าน/16 พ.ย. 2539</p> <p>“บันทึก ข้อค้นพบ คำคม ประโยค ที่พบจากการอ่านหนังสือ ใสสมุดบันทึกส่วนตัว” ที่บ้าน/16 พ.ย. 2539</p> <p>“วิเคราะห์การใช้คำพูดของนักเรียน นักเรียน พูดว่า “เพิ่งถูกตั้งนานแล้ว” หมายความว่านักเรียนเข้าใจเรื่องนี้ดีแล้ว ผู้วิจัยถามนักเรียนว่าหมายความว่าอย่างไรนักเรียนบอกว่า เพิ่งทำถูก เมื่อก่อนไม่ถูกเพราะไม่เข้าใจ” 22 พ.ย. 2539</p> <p>“การประเมินผลเด็ก ใช้วิธีการสังเกต ว่าเด็กเขียนถูกต้องหรือยัง อ่านได้หรือยัง ทำได้หรือไม่ นำไปใช้ได้หรือเปล่า จดบันทึกพฤติกรรมนั้นไว้”</p> <p>16 มกราคม 2540</p> <p>“นักเรียนเขียนเรื่องได้ 10 เรื่อง นำไปส่ง จะอ่านทุกเรื่องตรวจอย่างละเอียด การใช้คำ การเขียน”</p> <p>17 มกราคม 2540</p>

คุณลักษณะของครูสัญญา

คำอธิบายประกอบ/ตัวอย่างพฤติกรรม

9. เห็นคุณค่าของการสอนชีวิตมากกว่า
การสอนหนังสือ

ครูสัญญาไม่ได้สอนเด็ก ตามหนังสือเรียน ไม่ได้ให้เด็กท่องจำเพื่อสอบ ไม่สอนในสิ่งที่ไกลตัวเกินไปที่เด็กเรียนแล้วก็ลืม แต่ครูสัญญาสอนเพื่อให้เด็กสามารถที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยสอนเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน สื่อการสอนก็ใช้จากสิ่งแวดล้อม สอนให้เด็กเป็นคนดี รู้จักตนเอง เชื่อมมั่นในตนเอง รู้จักคิด และเห็นคุณค่าของการดำรงชีวิตให้มีความสุข “สอนเรื่องพืช ให้นักเรียนถอนต้นไม้มาคนละ 1 ต้น ให้มีรากด้วย มาสอบกับครูทีละคนให้บอกว่าเป็นพืชใบเลี้ยงคู่ หรือใบเลี้ยงเดี่ยว แล้วถามว่า รู้ได้อย่างไร”

14 พ.ย. 2539

“ใช้คำถามที่ทำให้นักเรียนเกิดความคิด ทุกคำตอบจะไม่บอกว่าถูกหรือผิด แต่จะตั้งคำถามไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะมาสู่เรื่องที่ถูกต้อง” 14 พ.ย. 2539

“สอนเรื่องสมุนไพร (ส่งงานจากเมื่อวานให้นักเรียนเขียนเรื่องสมุนไพรมาส่ง)ถามนักเรียน พืชอะไรที่เป็นสมุนไพรบ้าง ให้นักเรียนออกมาเล่าให้เพื่อนฟัง 2 - 3 คน ให้นักเรียนเอางานเขียนเรื่องสมุนไพรขึ้นมาดู ถามความสนใจในเรื่องที่นักเรียนอยากเรียน อธิบายลักษณะโทษ ประโยชน์ การขยายพันธุ์ ให้นักเรียนวาดรูปและเขียนบรรยายเอง การไม่ทำลายพืช การอนุรักษ์พืช ส่งงานอังคารหน้าจะเรียนเรื่องสัตว์”

15 พ.ย. 2539

“สอนในสิ่งที่ใกล้ตัวเด็ก ภาษาง่าย ๆ ไม่สอนตามหนังสือ” 15 พ.ย. 2539

คุณลักษณะของครูสัญญา

คำอธิบายประกอบ/ตัวอย่างพฤติกรรม

9. เห็นคุณค่าของการสอนชีวิตมากกว่า
การสอนหนังสือ (ต่อ)

“เด็กนักเรียนชอบฝึกอ่าน ผู้วิจัยไปนั่งในห้อง นักเรียน
เอางานเขียนมาอ่านให้ฟัง และแย่งกันอ่าน จึงต้อง
บอกให้อ่านทีละคน” 15 พ.ย. 2539

“สอนโดยไม่ได้แยกวิชาเป็นบูรณาการ เชื่อมโยงถึงกัน
ทุกวิชา” 15 พ.ย. 2539

“เก็บผลงานของเด็กที่เด่น ๆ ไว้ 3 ชิ้น ใส่แฟ้มไว้ งาน
ที่เก็บให้เด็กเลือก ชอบมาก ชอบปานกลาง ชอบ และ
เขียนเลขที่ไว้” 18 พ.ย. 2539

“นำหนังสือเล่มเล็กที่ทำขึ้นจากการสรุปองค์ความรู้
ของนักเรียน เรื่องผีเสื้อ เรื่องมด มาทดสอบการอ่าน
ของนักเรียน” 20 พ.ย. 2539

“ให้นักเรียนเขียนเรื่องยุง ตามแบบอย่าง โดยบอกว่า
ถ้าใครเขียนได้ดี จะทำเป็นเล่มให้” 20 พ.ย. 2539

“สอนให้นักเรียนเขียนคำนำ (วัตถุประสงค์ของงาน)
งานของตัวเอง เมื่อเขียนเสร็จให้นำไปใส่แฟ้ม แล้วนำ
ไปส่งบนโต๊ะ” 20 พ.ย. 2539

“กิจกรรมการสอน ให้เด็กมีส่วนร่วม โดยการ ถามให้
เด็กตอบคำถาม ถามให้เด็กแสดงความคิดเห็น ให้
เด็กไปเขียนกระดาน” 20 พ.ย. 2539

“การยกตัวอย่างใช้ชื่อของนักเรียนในชั้นเรียน นักเรียน
ตั้งใจฟังว่าเมื่อไรชื่อของตัวเองจะได้ยกตัวอย่างบ้าง”
20 พ.ย. 2539

“สอนภาษาไทย เล่าเรื่อง พร้อมทั้งเขียนคำยากไป
ด้วย” 22 พ.ย. 2539

“นักเรียนสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียน นักเรียน
ชอบอ่าน ชอบเขียน กล้าแสดงออก กล้าซักถาม”
12 ม.ค. 2540

คุณลักษณะของครูสัญญา	คำอธิบายประกอบ/ตัวอย่างพฤติกรรม
9. เห็นคุณค่าของการสอนชีวิตมากกว่า การสอนหนังสือ (ต่อ)	<p>“ให้นักเรียนเขียนเรื่องที่ตนเองสนใจ ลงในแผ่น กระดาษ ตามความสามารถ แล้วเย็บเล่มส่ง ตรวจ แก่คำผิดให้บางคนเติมสีให้ในภาพวาดเด็กทำปกเอง” 12 มกราคม 2540</p> <p>“เขียนแสดงความรู้สึกลงในงานของเด็กบางคน เช่น บอกว่าครูชอบอ่านเรื่องนี้ ขอให้เขียนมาอีกนะ” 12 มกราคม 2540</p> <p>“สอนให้นักเรียนคิด และเสนอวิธีคิดหลาย ๆ แบบ ให้นักเรียนเลือกวิธีคิดเอง เช่นการสอนเรื่องการหาร $(12 \div 3)$ $(3/12)$ $(3/12)$ $(12/3)$ และสอนการนำไปใช้ เช่น ตั้งโจทย์ปัญหา แมมีเงิน 12 บาท แบ่งให้ลูก 3 คน จะได้คนละเท่าไร” 14 มกราคม 2540</p> <p>“แบ่งกลุ่มให้นักเรียนเปลี่ยนหนังสือกันอ่าน แจก กระดาษเปล่า ให้นักเรียนตั้งคำถาม จากเรื่องอะไรก็ได้ เขียนชื่อสมาชิกในกลุ่ม ให้นักเรียนออกไปรายงาน จะมีเรื่องที่หลากหลาย ครูเขียนชื่อเรื่องบน กระดานให้นักเรียนเลือกเรื่องจะเรียนกัน เมื่อนักเรียน เลือกเรื่องที่จะเรียน จะตั้งคำถามให้เด็กตอบ เด็กที่มีความรู้อยู่แล้วก็จะตอบครูจะคอยเสริมความรู้ให้มากขึ้นแก่เด็ก” 14 มกราคม 2540</p> <p>“คำถามที่มักจะถูกถามเด็ก คือ ทำไม เพราะอะไร” 14 มกราคม 2540</p> <p>“สอนซ้ำในเรื่องการคูณ ต้องการให้เด็กทุกคนทำได้” 17 มกราคม 2540</p>

คุณลักษณะของครูสัญญา	คำอธิบายประกอบ/ตัวอย่างพฤติกรรม
10. เป็นกัลยาณมิตร	<p>ครูสัญญาเป็นมิตรที่ดีของทั้งนักเรียนและครู โดยให้เกียรติในศักยภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน ให้ความสำคัญกับวิธีสอนที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยความสุข</p> <p>การเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำแก่ครูในด้านการเรียนการสอน การวิจัย และการปรับปรุงตัวครู</p> <p>“มีครูมาขอคำปรึกษาเรื่องการทำผลงานวิชาการ เอาผลงานวิชาการที่ทำแล้วมาให้อ่านเพื่อแก้ไข ปรับปรุง”</p> <p>ที่บ้าน/18 พ.ย. 2539</p>

แรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการทำวิจัย

จากการศึกษาผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่าแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูสัญญามีกระบวนการมาจากการพัฒนาความคิดโดยสะสมมาตั้งแต่วัยเด็กจนถึงการปฏิบัติหน้าที่ของการเป็นครู ซึ่งสรุปได้ดังนี้

จากการเรียนรู้ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการสอนและจากเด็ก ที่ครูสัญญาบอกว่าเป็นโอกาสที่ครูจะได้รู้จักการแก้ปัญหา การที่เด็กใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร ทำให้ครูสัญญาต้องคิดหาวิธีสอนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ภาษาไทย เข้าใจ สามารถนำไปใช้สื่อสารได้มากที่สุด

“เด็กพูดเพี้ยน เขียนผิดพลาด วิธีสอนใช้คำคล้องจองแก่ ให้เด็ก ๆ ได้เรียนด้วยบทเรียนสำเร็จรูป”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 14, 15 พฤศจิกายน 2540.)

“ฉันเป็นครูที่โชคดีมากที่ได้มีโอกาสคลุกคลีกับเด็ก ๆ บ้านนอก เด็กที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองในชีวิตประจำวันเราใช้ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาแม่ เราพูดเราฟังภาษาถิ่นกันวันยังค่ำ ฉันมีโอกาสที่ได้สัมผัสกับ

ชีวิตของเขาตลอดมา ฉันจึงได้ศึกษาชีวิตการเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างฉันกับเขา
เด็ก ๆ เหล่านี้ น่าศึกษา น่าทำความเข้าใจ เพราะเรายิ่งเข้าใจเขามากเท่าไร
เรายิ่งเข้าใจตัวเองมากเท่านั้น”

(ครูสัญญา. จากเสนาชีวิต, 2537)

ความรู้สึกภูมิใจในตนเองจากการปฏิบัติหน้าที่การสอน นั่นก็คือความต้องการความ
ก้าวหน้าในอาชีพการงาน การไปถึงจุดสูงสุดของอาชีพ เป็นการสร้างชื่อเสียงให้แก่วงศ์ตระกูล
ดังนั้นจึงพยายามเต็มที่ในการศึกษาหาความรู้เพื่อที่จะแก้ปัญหาในชั้นเรียนของตนเอง และไปสูจุด
หมายที่ตนเองต้องการ

“ผมเริ่มวางแผนมาตั้งแต่อายุ ตั้งแต่เริ่มต้นเรียนครู ผมวางแผนว่า
สุดท้ายต้องเป็นชั้นเอก เพราะเมื่อก่อนมันไม่มีซี 9 อยากได้ชั้นเอกให้พ่อได้ชื่นชม
เป็นเกียรติแก่ตระกูลของพ่อ”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 43, 12 มกราคม 2540.)

“เป็นคนทะเยอทะยาน ตั้งใจว่าจะเป็นใหญ่ให้ได้ ไม่เคยทำอะไร
ตามหลังต้องเป็นหนึ่งเสมอ พยายามสุด ๆ ทุกอย่าง แม้แต่ ซี 9 และอยากได้
ชั้นเอกให้พ่อได้ชื่นชม”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 75, 17 มกราคม 2540.)

“ทำงานอย่างทุ่มเทหัวใจ อย่างเช่นทุกวันนี้”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 81, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

ทั้งการเฝ้าหาความรู้เพื่อการสอนและการวิจัยเมื่อได้รับคำบอกเล่าของนักศึกษาที่เรียน
ปริญญาโทจบไปแล้วบอกว่า การวิจัยเป็นสิ่งที่ “ยาก” และจบมาแล้วไม่ยอมทำอีก จึงเป็นสิ่งที่
ท้าทายที่ครูสัญญาต้องการใช้ความรู้ที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาพิสูจน์ความจริง

“แรก ๆ ก็เกลียดการวิจัย นิสิตที่จบปริญญาโทเขารายากแล้ว
ชอบพูดทับศัพท์ภาษาอังกฤษด้วย เราฟังไม่รู้เรื่อง แล้วเขาจบมาก็ไม่เห็น
เขาทำอีกเลย มันรู้สึกท้าทาย จึงไปปรึกษาน้องที่เขาคจบปริญญาโท

เขาก็สอนให้ลองเขียน ลองทำ รวมทั้งเปิดตำราดูด้วย”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 14 ตุลาคม 2540.)

ความสนใจว่าการวิจัยน่าจะเป็นสิ่งที่ดี จึงเริ่มศึกษาวิธีการวิจัย โดยการอ่านจากตำราที่มีขาย และสอบถามจากผู้มีประสบการณ์ในการทำวิจัยมาแล้ว การเริ่มลงมือเขียน และแก้ไขหลายครั้งหลายครา จนเป็นผู้มีความชำนาญและรู้ว่าสิ่งที่ตนเองได้ทำ คือ จุดบันทึกพฤติกรรมเด็ก การสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเด็กจากบุคคลต่าง ตั้งแต่เริ่มงานสิ่งเหล่านี้ เป็นการวิจัยนั่นเอง

“งานวิจัย คือ ชีวิต ถ้าชีวิตยุ่งยากงานวิจัยก็ยุ่งยาก ถ้าชีวิตคือการเก็บข้อมูลเพื่อการดำรงชีวิตนั่นคืองานวิจัยที่แท้จริง”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 82, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

“วิจัยแล้วพบว่าตนเองอ่อนหัด จึงหัดสอน ฝึกหัดวิจัย ทุกวันนี้ นี่คือการพัฒนาจากการพบจุดบอดของตนเอง”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 82, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

“การวิจัย คือหัวใจของการจัดการเรียนการสอน ถ้าครูวิจัยในชั้นเรียนได้ หากค่า X, S.D, C.V ได้ ครูจะไม่โมเมคะแนน ครูจะเก็บพฤติกรรมเด็กอย่างละเอียด เพราะ ผลการเรียนของเด็ก จะฟ้องผลการสอนของครู เพราะฉะนั้นการวิจัยกับการศึกษาเป็นเสมือนเชือกจะคลี่เส้นใดเส้นหนึ่งออกไม่ได้ต้องพันเกลียวกันจึงเป็นเชือก”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 82, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

การได้รับการยอมรับจากระบบการศึกษา เริ่มตั้งแต่การได้รับทุนการศึกษามือเรียน ปกศ.ต้น ให้ไปศึกษาต่อ ปกศ.สูง แต่ต้องสละทุนเพราะมีความจำเป็นทางครอบครัว การได้รับรางวัลครูดีเด่นจากมูลนิธิธรรมา - คุณหญิงเบญจา แสงมะลิ ในด้านการสอนภาษาไทย (ตำแหน่งอาจารย์ 3 ระดับ 9 ที่เป็นตำแหน่งสูงสุดของครูสายผู้สอนในปัจจุบันนี้) สิ่งเหล่านี้ครู

สัญญาบอกว่าทำให้ต้องขยันตลอดเวลา ต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา จะหยุดไม่ได้เพราะถือว่าได้รับเกียรติสูงสุดของชีวิต ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น

“ได้รับรางวัลครูดีเด่นด้านการสอนภาษาไทย ในการทำงาน
ผมสอนทุกวิชา แต่เด่นทางด้านนี้ ไม่เคยนึกว่าจะได้รางวัลนี้เพราะผมมีรางวัล
ที่ได้จากเด็กทุกวัน งานเด็กชิ้นหนึ่งถือว่าเป็นรางวัล เด็กเอางานมาส่งครูชิ้นหนึ่ง
ถือว่าเป็นรางวัล คือสุดยอดแล้ว”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 45, 12 มกราคม 2540.)

สรุปได้ว่าว่าแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูสัญญามี
ทั้งแรงจูงใจที่เกิดจากตนเอง นั่นคือความต้องการพัฒนาการสอนเพื่อพัฒนาตนเอง และไปสู่จุดมุ่ง
หมายของชีวิต และแรงจูงใจที่เกิดจากภายนอก คือ จากครอบครัว ชุมชน นักเรียน เพื่อน
ที่ส่งผลให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาด้วยการทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง ดัง
เสนอเป็นตารางได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.3 แรงจูงใจในการทำวิจัยของครูสัญญา

ประเด็นแรงจูงใจ	คำอธิบาย
1. ต้องการปรับปรุงและพัฒนาการสอนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด	การที่ครูสัญญาได้สอนเด็กในห้องเรียนที่ใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร ปัญหาในเรื่องการใช้ภาษาไทยจึงเป็นเรื่องใหญ่ การแก้ไขก็ต้องศึกษาค้นคว้า คิดหาวิธีสอนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ภาษาไทยและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. ต้องการความก้าวหน้าในอาชีพ	เกิดจากความต้องการก้าวหน้าในอาชีพการทำงาน ไปสู่ตำแหน่งทางวิชาการที่ต้องการเพื่อเกียรติยศ ชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล
3. มีความสนใจใฝ่รู้อยู่ตลอดเวลา	เป็นคุณลักษณะส่วนตัวที่เป็นคนสนใจศึกษาหาความรู้ ต้องการเอาชนะ สิ่งใดยากยิ่งท้าทายความสามารถต้องศึกษาให้รู้ให้ได้ โดยการสอบถามจากนักวิชาการ การอ่านจากตำรา การทดลองปฏิบัติให้เห็นจริง
4. เห็นคุณค่าของการวิจัย ในชั้นเรียน	การวิจัยในชั้นเรียนคือส่วนหนึ่งในชีวิตการทำงานของครู ถ้าครูทำวิจัย ครูจะรู้จักตนเอง รู้จุดบกพร่องของการเรียนการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขต่อไป

ประเด็นแรงจูงใจ	คำอธิบาย
5. ได้รับการยอมรับจากระบบการศึกษา	เริ่มตั้งแต่การได้รับทุนการศึกษาถึงแม้จำเป็นต้องสละสิทธิ์แต่ก็ทำให้เกิดความภูมิใจ รวมถึงการได้รับรางวัลครูดีเด่น ได้ตำแหน่ง อาจารย์ 3 ระดับ 9 ที่เป็นตำแหน่งสูงสุดทางวิชาการ ความภูมิใจนี้จึงต้องการที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่คนอื่นต่อไป จึงต้องการสร้างสิ่งที่ดีเป็นตัวอย่างแก่คนอื่นต่อไป
6. ถูกทำทนายว่าวิจัยเป็นเรื่องยากจึงได้โอกาสเรียนรู้วิจัย	มีนักศึกษาที่จบปริญญาโท บอกว่าการวิจัยยาก และไม่เห็นนักศึกษาทำวิจัยอีก จึงต้องการพิสูจน์ว่า การวิจัยเป็นเรื่องยากจริงหรือไม่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พัฒนาการของการเป็นครูนักวิจัยของครูสัญญา

พิจารณาในด้านการเป็นครูนักวิจัย พฤติกรรมที่แสดงถึงการเป็นครูนักวิจัย ผู้วิจัยศึกษาจากการสัมภาษณ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เอกสาร

จากการศึกษาเส้นทางการพัฒนามาสู่การเป็นครูนักวิจัย สรุปได้ว่าครูสัญญา มีลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นครูนักวิจัย สรุปได้ดังนี้

ครูสัญญารักและไม่หาความรู้อยู่เสมอเห็นโอกาสในการเรียนรู้ตลอดเวลา ช่วงสังเกต ช่วงบันทึก รักษาอ่าน ขอบคิดวิเคราะห์ และตั้งข้อสงสัย หรือข้อสันนิษฐาน ในปัญหาการเรียนการสอนอยู่เสมอ จัดเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องกว้างขวาง เพื่อทดสอบข้อสงสัยและทดลองหรือทดสอบนวัตกรรมทางการสอนอยู่เสมอ และเสนอเป็นผลงานถ่ายทอดความรู้ให้แก่เพื่อนครูได้ศึกษา

การพัฒนามาสู่การเป็นครูนักวิจัยของครูสัญญา ผู้วิจัย สรุปได้ว่า มี 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ระยะของการเป็นครูที่ดี สนใจเด็ก เอาใจใส่ต้องการเห็นเด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี อันเป็นพื้นฐานสำคัญสู่การเป็นครูนักวิจัย ความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ และต้องการพัฒนาการสอนให้เด็กเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้มากที่สุดจึงได้สังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมเด็ก เป็นรายบุคคลไว้เพื่อดูพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก การบันทึกพฤติกรรมในระยะแรก ใช้การบันทึกพฤติกรรม การอ่าน การเขียน เป็นรายบุคคล การบันทึกเป็นบทกลอน เช่น

ฝันของเซง

แรกย่างเท้าเข้าสู่ประตูรั้ว

ตาวาดกัลว่แจ่มใจเผยให้เห็น

แม้สนามโรงเรียนเตียนรมเย็น

ก็ไม่ใช่เหมือนลานหญ้าหน้าบ้านเซง

เสื่อผ้าเบื่อนสีคล้ำน้ำยางไม้

ยิ่งทำให้เพื่อนรุมยั่วกุ่มเหง

เซงฮึดสู้วางศกดีลูกนั่งเลง

เพื่อนเคยเก่งขยาดหวาดฝีมือ
 ความสูงใหญ่ของร่างสร้างปมด้อย
 ให้เซงหงอยเกี้ยวคร้านอ่านหนังสือ
 ฟังครูสอนป้อนฮาในตาบรีอ
 จึงติดชื่อตกซ้ำชั้น "บัน" อีกปี

"นักเรียนเซ่ง โง่ โง่ โตเสียเปล่า"

เพื่อนแหย่เราอย่างเหยียดและเสียดสี

เรื่องพูดได้ตอบไปย่อมไม่มี

จึงเป็นที่รำพันกันได้นาน

แอบน้อยใจบางครั้งฟังครูว่า

แต่น้ำตาสักหยดไม่รดผ่าน

เก็บไว้ให้ฮึดฮัดใจให้ร้าวราน

เป็นการบ้านคิดค้นคำพูดครู

"I Q เธอต่ำมากมาจากไหน"

คำ I Q "เซ่ง" ลงสัยไม่ชินหู

ฝันเป็นแต่ฝันจิ้มบุญดู

และทนสู้ท้องกิวนิวดาตาย.

(ครูสัญญา. รวมบทกลอน, 25 มกราคม 2514.)

ระยะที่ 2 เริ่มสนใจ และศึกษาวิธีการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย เพื่อให้รู้วิธีการที่ถูกต้อง จนสามารถทำได้ มีผลงาน และส่งเป็นผลงานวิชาการเพื่อขอปรับตำแหน่ง

โดยครั้งแรกที่เขียนงานวิจัย ครูสัญญา ไม่รู้เรื่องเลย จึงไปปรึกษาผู้รู้ให้สอนเขียน ต้อง ใช้ระยะเวลาพอสมควรในการเขียน และแก้ไขให้เหมาะสมถูกต้องตามหลักการวิจัย คือ มีความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ ข้อมูล การสรุปและอภิปรายผล

การเริ่มเขียนงานวิจัยให้ถูกต้องตามหลักการวิจัยในครั้งแรกนั้น ครูสัญญา ต้องใช้เวลา มาก แต่ครูสัญญา เป็นผู้มีความสามารถทางการเขียนอยู่แล้วดังนั้น

“เฉพาะบทที่ 1 นี้ ผมคิดว่าผมเขียนสัก 1000 แผ่น เขียนเขาก็แก้กลับไปกลับมา น้องเขาขีดแดง บอกว่าบอกไม่แก้ให้นะเพราะภาษาไม่เก่ง แต่แก่น่าจะเป็นอย่างนี้นะ จนสุดท้ายแล้ว พอไปสัก 700 - 800 แผ่น เราเห็นแล้ว เขาก็พยายามเอาหนังสือวิจัยมาให้อ่าน วิจัยที่ทำ แต่วิจัยเขานี้มักวิจัยมักจะเขียนปัญหา 2 หน้า 3 หน้า อ่านแล้วเราไม่จุใจบอกมันไม่เคลียร์ คือ เราอยากรู้อะไรก็เลยเริ่มต้นเปิดตำราใหม่ กลับไปอ่านจิตวิทยาใหม่ อ่านหนังสือใหม่แล้วก็เขียนก็เอามาใส่เลยทีนี้ ในขณะเดียวกันก็เริ่ม เขียนบทที่ 2 เขียนบทที่ 2 นี้เขียนเยอะ แล้วก็วางไว้นานพอมานอ่าน อ้อ ชยะ ก็ตัดชยะออก เหลือแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ แล้วก็ไปนั่งทำบทที่ 3 บทที่ 4 ไม่มีปัญหาเพราะเราทำมาได้แล้ว มันมีปัญหาดรงบทสรุป เขียนยาวได้พอสั้นไม่เป็น ก็เลยพยายามฟอร์มเขียนบทสรุป แต่น้องก็สอน พอไปบทยุทธศาสตร์นี่เราดีกว่าเพราะว่า จากการทำเราคลุกคลีที่บอกมันมีทั้งบวกและลบ ทั้งคำและชาวเนี่ย พอบทยุทธศาสตร์เราเอามาใช้ได้”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 2, 14 ตุลาคม 2539.)

ดังนั้นงานวิจัยของครูสัญญา ที่สำเร็จเป็นเล่มสมบูรณ์เล่มแรกนั้น ก็สำเร็จในปี พ.ศ.2533 กลับไปดูงานเขียนของตัวเองที่เขียนเก็บไว้ตั้งแต่เริ่มทำงาน ก็เริ่มรู้สึกว่ามันเป็นงานวิจัย

“งานวิจัยที่เป็นเล่มนะ สำเร็จเลย ผมทำงานมา ปีที่ 30 ผมเริ่มงานปี 06 แต่มาทำงานวิจัยสำเร็จ เมื่อปี 33 ที่เป็นเล่ม แต่พอกลับไปดูงานของตัวเอง ตั้งแต่ ปี 06 งานวิจัยทั้งนั้นแต่เราไม่รู้ หมายความว่าไม่เป็นรูปเล่ม เราเก็บงาน มา ปี 31 เริ่มรู้สึกว่ามันเป็นงานวิจัย”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 2, 14 ตุลาคม 2539.)

การวิจัยในความเข้าใจของครูสัญญา คือ

“การวิจัยคือ การดู ดู แล้วก็ดู จนเห็นสิ่งที่เราต้องการเห็น แล้วเราก็ต้องดูเยอะ ๆ ดูบ่อย ๆ ดูมาก ๆ แล้วจะเห็นสิ่งที่เราอยากรู้”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 14 ตุลาคม 2539.)

“การดู ดูให้ รู้ให้เห็น แล้วก็นำผลของ การดู การรู้ การเห็นนั้นมาพัฒนา”
(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 50, 12 มกราคม 2540.)

“การวิจัย คือ การดู ดูเยอะ ๆ ดูในตัวเองที่เราต้องการรู้ ดูเยอะ ๆ แล้วกอบเก็บพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มันเกิดขึ้น ถ้าเราวิจัยเด็กคนนั้นเราก็ต้องดู เด็กคนนั้นมาก ให้หลากหลายให้รอบบริบทของเด็กคนนั้น แล้วนำข้อมูลเหล่านั้น มาวิเคราะห์ ให้เห็นตัวเด็กคนนั้น แล้วนำมาพัฒนา พัฒนาตัวเอง เพื่อพัฒนาเด็ก”
(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 50, 13 มกราคม 2540”

ระยะที่ 3 เป็นนักวิจัยเต็มตัว มีการแสวงหาความรู้ ตรวจสอบความรู้ จนทำให้ได้ ความรู้ที่เป็นความจริง ศึกษาและทำวิจัยตลอดเวลา แต่ไม่ได้มีรูปแบบตามระเบียบวิธีวิจัย แต่จะ เขียนในลักษณะบรรยายข้อค้นพบที่ได้จากการสอน เพื่อถ่ายทอดความคิดให้ผู้อื่นได้ทราบ นำไป เป็นแนวทางปฏิบัติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูสัญญา

การวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร

จากการคลุกคลีอยู่กับวงการศึกษา ศึกษาหลักสูตรอย่างเข้าใจ ทำให้ครูสัญญาวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อเสนอแนวคิดและวิธีการสอนจากการปรับหลักสูตรให้เหมาะกับท้องถิ่นและแผนผัง เช่น ผลงานเรื่องสับหลักสูตร ย่นหลักสูตร พล่าหลักสูตร

“สับหลักสูตรเป็นหนังสือเล่มหนึ่งที่ผมเขียนอย่างสบาย ๆ ที่กล่าวว่าสบายคือ ไม่ต้องเปิดหนังสือเล่มไหนมาอ้างในหนังสือเล่มนี้ แต่ทุกอย่างที่อ้างถึงเป็นเรื่องที่อ่าน แล้วมันตกตะกอนอยู่ในใจ ฟังแล้วมันตกตะกอนอยู่ในใจ นำตะกอนเหล่านั้นมาต่อเติมเข้ากับความคิดเดิม ก็ได้เรื่องขึ้นมาใหม่ด้วยความคิดใหม่ที่คิดว่า หลักสูตรก็คือหลักสูตร ถ้าไม่สับ ไม่ปรับ ไม่ปรุง เปลี่ยนบูรณาการเป็นหลักสูตรห้องเรียนแล้วก็ ต้องสอนหนังสือเหมือนเดิมคือ สอนเป็นรายวิชา สอนหนังสือแบบท่อน ๆ ส่วน ๆ เด็กจะขาดโอกาสโยงโยยความรู้ เพื่อบูรณาการมาใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงๆ หลักสูตรต้องบูรณาการรายวิชา มาหลอมรวมเป็นหนึ่ง เพื่อเด็กจะได้เรียนรู้วิธีเรียนรู้ตามลีลาการเรียนรู้ของเด็ก

ด้วยความคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนทดลองสอนแบบบูรณาการวิชาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา พบว่าเด็กเปลี่ยนจากฟังเป็นพูด ครูเปลี่ยนจากพูดเป็นดูและฟังมันสวนทางกัน และเมื่อมีโอกาสได้ไปทำงานร่วมกับศูนย์พัฒนาหลักสูตรกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับฟังทัศนะของท่านผู้ซึ่งเกิดความมั่นใจมากขึ้น หนังสือเล่มนี้จึงปรากฏเป็นรูปเล่มขึ้นมาได้ กราบขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความรู้ความคิดกับผม ขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาแจ้งผลการอ่าน ให้ทราบเพื่อเป็นกำลังใจในการเขียนเล่มต่อไป”

(ครูสัญญา. จากสับหลักสูตร, 2538)

ศึกษารายกรณี

เช่น การศึกษาพัฒนาการอ่าน การเขียนของเด็ก

ด.ญ. สัมใจ (นามสมมุติ) รูปร่างสูงโปร่ง พูดเสียงไม่ค่อยชัด มีปัญหาทางด้านกลองเสียง เวลาพูดเสียงจะเพี้ยน แต่สนใจการอ่านหนังสือ มีผลการพัฒนาการอ่าน ดังนี้

1. แบบเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เล่ม 1 (2521) ได้เมื่อ 26 ธ.ค. 38
2. แบบเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เล่ม 2 (2521) ได้เมื่อ 4 ม.ค. 39
3. อ่านหนังสือเล่มเล็ก ๆ ของศึกษารักษ์ และหนังสือในห้องสมุด เช่น หนูน้อยผู้ซื่อสัตย์ โย่งของตุ๊กตุ่น นิโมแห่งบ้านไม้ ได้เมื่อ 10 ม.ค. 39

ค.ญ. สัมโอ ชอบอ่านหนังสือ แต่สำเนียงการอ่านยังผิดเพี้ยน เพราะมีปัญหาทางด้านหลอดเสียงดังกล่าวข้างต้น จึงส่งผลให้การเขียนหนังสือของเธอมักผิด เพราะเธอเขียนตามเสียงที่เปล่งออกมา ผลตามทฤษฎีที่กล่าวว่า “พูดออกเสียงอย่างไร มักจะเขียนอย่างนั้น” การเขียนหนังสือ ผิดส่งผลให้เธอเกิดความไม่มั่นใจในการเขียนเรื่อง จึงทำให้การพัฒนาการเรียนของเธอช้ากว่าการอ่าน เมื่อได้รับการเสริมแรง เธอก็พยายามเขียนติดต่อกันทั้ง 4 เดือน ส่งผลให้ การคิดเขียนพัฒนาขึ้น ดังจะแสดงให้เห็นต่อไปนี้

เรื่อง ฉันทาน้ำ

“ฉันทาน้ำ จะไปโรงเรียน ไปอ่านไปเขียนหนังสือ จะได้เรียนหนังสือให้เก่งมาก พอตอนเย็นฉันทกลับบ้านไปอาบน้ำ ถ้าเราไม่อาบน้ำจะร้อนมาก ถ้าเราอาบน้ำจะสดชื่น พอร้อนอีกฉันทก็วิ่งไปอาบน้ำ จะได้สดชื่นมาก ถ้าพวกเขาไม่อาบน้ำจะร้อน จะนอนไม่หลับ จะอยู่ไม่ได้เลย ฉันทชอบอาบน้ำจะไม่ร้อน เราจะได้สดชื่นมาก ๆ”

ค.ญ. สัมโอ 18 พ.ย. 39

การวิเคราะห์การใช้ภาษา

1. ใช้คำเป็นสื่อสร้างความเข้าใจและเห็นภาพให้ชัดเจน เรื่องฉันทาน้ำ มองโดยภาพรวมแล้ว สัมโอ เขียนโดยใช้คำ เป็นสื่อสร้างความเข้าใจและเห็นภาพได้ ว่าประโยชน์ของการอาบน้ำคือทำให้เธอคลายความร้อนและสดชื่น ซึ่งจัดอยู่ในระดับ 3
2. ใช้คำสมบูรณ์ไม่ละคำ คำทุกคำที่สัมโอนำมาเขียน เป็นประโยคมีความสมบูรณ์อ่านพอจะเข้าใจ จึงจัดอยู่ในระดับ 3
3. ใช้ความกระชับค่าน้อยแต่เข้าใจความ พูดถึงการใช้คำให้ได้ความกระชับนั้น กล่าวได้ว่า สัมโอยังขาดในเรื่องนี้ เพราะอ่านแล้วยังวกวน ไม่สามารถเข้าใจความได้อย่างรวดเร็ว ไม่เรียงลำดับข้อความให้เด่นชัด และคำที่นำมาใช้นั้นมาก พูดถึงเรื่องซ้ำ ๆ แต่วางไว้ต่างที่เท่านั้นเอง เช่นคำว่า จะ จึงจัดอยู่ในระดับ 2

4. **ข้อความประทับใจมีความไพเราะสละสลวย** พูดถึงการใช้ภาษายังไม่เกลี้ยงเกลาที่อ่านแล้วให้ความรู้สึก ๗ ก็น่าสนใจไม่มี เป็นหรือเขียนแบบธรรมดาที่จะเล่าเรื่องให้ฟังเท่านั้น จึงจัดอยู่ในระดับ 1

5. **มีความคิดแปลกใหม่ต่างไปจากเพื่อน ๗** ถ้าอ่านเรื่องเกี่ยวกับการอาบน้ำ ของนักเรียนหลาย ๆ คน ในชั้นเรียน เรื่องของส้อมใจ ไม่ได้แตกต่างไปจากของคนอื่น ๆ เลย เป็นเรื่องที่บอกเล่าถึงการไปอาบน้ำแล้วมีความรู้สึกเช่นไร เป็นความคิดธรรมดาเท่านั้น จึงจัดอยู่ในระดับ 2

(ครูสัญญาสร้างเกณฑ์ในการวิเคราะห์เอง)

การวิจัยพัฒนาที่เป็นโปรแกรมการพัฒนา

เช่น ต้องการทราบว่าจะสอนเด็กที่พูดภาษามลายูเป็นภาษาหลัก ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนน่าจะเป็นอย่างไร จากนั้นศึกษาเอกสารตำราเกี่ยวกับการสอนเด็ก 2 ภาษา ได้ความรู้ระดับหนึ่ง ใช้วิธีสอนเด็กจากสิ่งใกล้ตัวไปหาสิ่งที่ไกลตัว นำไปสู่เรื่องของการสอนภาษาไทย ทดลองสอน สังเกตผลการใช้บันทึกผลการใช้ กับเด็กเป็นรายบุคคล วิเคราะห์ข้อบกพร่องที่ต้องเสริมให้เด็กแต่ละคน ปรับปรุงให้ดีขึ้น ความรู้ชัดขึ้นถูกตรวจสอบมากขึ้น มีข้อมูลยืนยัน

เช่น ผลงานเรื่อง “สอนอย่างไรให้เด็กเกิดแรงบันดาลใจ เขียนบทกวี” “สอนอย่างไรให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้” “รายงานการพัฒนาการเรียนการสอน กลุ่มทักษะภาษาไทย โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ” ฯลฯ

สรุปได้ว่างานวิจัยของครูสัญญามีหลายรูปแบบ เช่น การวิเคราะห์หลักสูตร การศึกษารายกรณี เน้นการศึกษาเชิงคุณภาพ การวิจัยพัฒนา แต่ลักษณะของการเขียน จะเป็นลักษณะของการบรรยาย สรุปข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาสังเกตพฤติกรรมเด็กในชั้นเรียน เช่น เรื่อง เรียนรู้ภาษาไทย โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ จากประสบการณ์ของ.....

“ผมได้บันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยบูรณาการกับกลุ่มส่งเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ ใช้สอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2539 ความจริงผมเริ่มทดลอง สอนมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2537 แต่ผลที่ปรากฏชัดเจนนั้นปรากฏให้เห็นได้ในปีการศึกษา 2539 กล่าวคือ นักเรียนสามารถจัดทำหนังสือเล่มเล็ก

โดยศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง ความจริงมันเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับนักเรียน
ที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ แต่ที่นี้ ไทยรัฐวิทยา 24 ยะลา นักเรียนร้อยละ 98
นับถือศาสนาอิสลาม พูดและใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองในชีวิตประจำวัน
เมื่อผมทำได้ หมายถึงผมได้เรียนรู้ร่วมกับนักเรียนลูกศิษย์ของผม ผมก็ภูมิใจ
และใคร่เผยแพร่ให้ท่านผู้สนใจได้อ่านเพื่อจะได้ร่วมกันอภิปรายชี้แนะให้ผม
พัฒนาทักษะการสอนต่อไป”

(ครูสัญญา. เรียนรู้ภาษาไทยโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ จากประสบการณ์ของ..... 2540.)

จากประสบการณ์ตรงที่ผ่านมาในการศึกษาการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู
สัญญา ทำให้ครูสัญญาได้หาค้นพบว่างานวิจัยไม่ใช่เรื่องยาก อย่างที่หลาย ๆ คนเข้าใจ

“งานวิจัยไม่ยาก แต่รูปแบบวิจัยยาก อย่านไปติดคำว่าเชิงปริมาณ
เชิงคุณภาพ วิจัยสำรวจ วิจัยพัฒนา วิจัยในชั้นเรียน แต่จงเข้าใจว่างานวิจัย
คือการทำที่เราอยากรู้เรื่องหนึ่ง ให้รู้จริง รู้แจ้ง เรียกว่า รู้จริง รู้แจ้งแล้วนำมาพัฒนา
งานวิจัยผมไม่ยากเพราะผมไม่ยึดติดรูปแบบ”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 50, 12 มกราคม 2540”

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัยของครูสัญญา

การกำหนดปัญหาในการวิจัยของครูสัญญา

ตัวอย่างปัญหาในการวิจัยของครูสัญญา

“โรงเรียนบ้านบาโตเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียน 122 คน นับถือศาสนาอิสลาม ทุกคนใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันจึงมีปัญหาเรื่องการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการคิด เช่นเดียวกับโรงเรียนในระดับประถมศึกษา เขตการศึกษา 2 โดยทั่วไป ผู้รายงานเป็นครูสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1,2 และ 3 ของโรงเรียนนี้ ได้สังเกตพบว่านักเรียนส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการเรียนวิชาภาษาไทยเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น เมื่อออกจากห้องเรียนแล้ว นักเรียนก็ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการติดต่อสื่อสารกันตามเดิม

การเรียนหนังสือไทยในช่วงเวลาที่ครูสอน เมื่อโรงเรียนเลิกแล้วนักเรียนส่วนใหญ่จะวางหนังสือไว้ในโต๊ะที่โรงเรียน การบ้านก็มักจะทำที่โรงเรียนตอนพักช่วงเวลาบ่ายหรือในเช้าวันรุ่งขึ้นก่อนเข้าเรียน

การที่นักเรียนเรียนภาษาไทยอย่างไม่เต็มที่นั้น ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะภาษาไทยของนักเรียนบ้านบาโตต่ำกว่าเป้าหมายที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ส.ป.ช.) วางไว้ กล่าวคือ ในปีการศึกษา 2531 ได้ตั้งเป้าหมายไว้ร้อยละ 60.00 แต่ในโรงเรียนบ้านบาโตมีผลสัมฤทธิ์ทักษะภาษาไทยเพียงร้อยละ 53.36 เท่านั้น และผลการเรียนกลุ่มทักษะภาษาไทยของโรงเรียนบ้านบาโต เมื่อเทียบกับโรงเรียนในกลุ่มจำนวน 6 โรงเรียนบ้านบาโตจะมีคะแนนอยู่ในอันดับที่ 5 ของกลุ่ม

จากผลสัมฤทธิ์การเรียนกลุ่มทักษะภาษาไทยต่ำกว่าเป้าของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ส.ป.ช.) หรือมีอันดับต่ำกว่าโรงเรียนอื่นภายในกลุ่มอีก 4 โรงเรียนนั้น โรงเรียนบ้านบาโตจึงจำเป็นต้องค้นหาสาเหตุของการเรียนกลุ่มทักษะภาษาไทย ผู้รายงานค้นพบว่า มีปัญหาดังนี้ คือ

1. สภาพโรงเรียน โรงเรียนบ้านบาโตมีอาคารเรียน 2 หลัง มีห้องเรียน 5 ห้องเรียน แต่ต้องใช้ทำการสอน 7 ชั้นเรียน นอกจากนี้ต้องแบ่งทำห้องสมุด ห้องพักรู ห้องพยาบาล นั่นคือห้องเรียนแต่ละห้องถูกแบ่งขอยออกเป็น 2 ส่วน เพื่อจัดทำห้องเรียนเป็นห้องเรียนละ 2 ชั้นเรียน โดยมีกระดานดำเป็นฝาผนังแบ่งครึ่งห้องเรียน ทำให้เวลาสอนมีเสียงรบกวนตลอดเวลา

2. ภาษา นักเรียนทุกคนและชาวบ้านบาโตนิยมพูดและใช้ภาษามลายูท้องถิ่นติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน และภาษามลายูท้องถิ่นที่นำมาใช้นั้นก็มีคำที่รับมาจากภาษามลายู - มาเลเซีย.....นอกจากนี้.....ได้ค้นพบว่า

“.....นักเรียนซึ่งนิยมใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการฟัง พูด อ่าน เขียน จนทำให้นักเรียนพูดภาษาไทยไม่ชัดเสียงที่พูดออกมามักเป็นเสียงเพี้ยน เมื่อนักเรียนพูดเพี้ยนก็มีผลต่อการเขียน..”

.....จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้รายงานพบว่า ถ้าหากผู้สอนไม่สามารถพัฒนาสื่อการสอนให้สนองความต้องการของนักเรียน โดยการสอนสื่อที่นักเรียนรู้แล้วไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ หรือสอนจากสิ่งใกล้ตัวนักเรียนไปสู่สิ่งที่ห่างไกลตัวนักเรียนแล้ว ครูผู้สอนจะไม่สามารถขจัดปัญหาดังต่อไปนี้ให้หมดไปได้ คือ

1. นักเรียนจะไม่นำคำใหม่มาใช้ในการพูด - เขียน ในชีวิตประจำวัน
2. นักเรียนเมื่อหน่ายต่อการเรียนการสอน
3. สถิติการตกซ้ำชั้นจะยังมีเปอร์เซ็นต์สูงอยู่ต่อไป
4. สถิติการออกกลางคันของนักเรียนจะยังคงอยู่ต่อไป
5. จะมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษากลุ่มทักษะภาษาไทยในชั้นสูงขึ้น เพราะพื้นฐานการศึกษากลุ่มทักษะภาษาไทยในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต่ำ
6. รัฐบาลจะต้องมีงบประมาณในการจัดทำสื่อสูงขึ้น เพื่อจะให้ครูใช้ประกอบการเรียนการสอนจนสามารถแก้ปัญหาข้อ 1 - 5 ให้ลดน้อยลง

7. นโยบายการจัดการศึกษาเพื่อให้เยาวชนยุคใหม่นิยมพูดและใช้ภาษาไทยติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันของจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะไม่บรรลุผลตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะเป็นเหตุผลอันเนื่องมาจากปัญหาข้อที่ 1 - 4 นั้นเอง

ปัญหาที่ประมวลทั้งหมดนั้นเกิดมาจากวัฒนธรรมทางภาษาก็ดี สื่อการเรียนการสอนก็ดี หรือสภาพแวดล้อมในโรงเรียนก็ดี ที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อปัญหาดังกล่าว ด้วยการพัฒนารูปแบบการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2532 เป็นต้นมา”

(จากรายงานการพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทย โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2534 ของโรงเรียนบ้านบาโต)

การคิดและวิเคราะห์การใช้คำพูดของเด็กเกิดขึ้นเสมอในขณะตอนเด็ก ทำให้เกิดปัญหาที่จะศึกษาได้เช่นกัน ตัวอย่างคำถามที่ครูถามเด็กโดยถามว่า “ทำไมมีเสื้อขอบกินน้ำหวาน”

เด็กคนหนึ่งตอบว่า “เพราะมันหวาน” อีกคนหนึ่งตอบว่า “เพราะเป็นธรรมชาติ” แต่อีกคนหนึ่งตอบว่า “ไม่รู้ เพราะไม่ได้เป็นผีเสื้อ”

“คำตอบของเด็กทำให้ครูได้เกิดความคิด เด็กแต่ละคนมีระดับความรู้ไม่เท่ากัน เด็กที่ตอบว่า ไม่รู้ เพราะไม่ได้เป็นผีเสื้อ เป็นเด็กที่น่าจะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ เด็กไม่ได้ตอบแบบกวน แต่เราไม่สามารถจะรู้ได้ว่า เด็กเขาคิดเช่นไร จึงน่าที่จะศึกษา”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 1,14 ตุลาคม 2539.)

“งานเขียนของเด็ก ส่งมา 30 - 40 ชิ้น ทำวิจัยได้หลายเรื่อง จะเอาในแง่ไหนล่ะ สังคม จิตวิทยา การเรียนรู้ หรือว่ากระบวนการสอนภาษาไทย แล้วแต่ว่าจะเอาเครื่องมืออะไรไปวัด”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 61, 13 มกราคม 2540.)

นอกจากนี้ครูสัญญา ได้วิเคราะห์ว่า ลักษณะคำถามที่ใช้ในชั้นเรียนก็เป็นปัญหาต้องศึกษา ครูจะตั้งคำถามอย่างไรจึงทำให้เด็กคิดได้ คำถามอย่างไรเป็นคำถามเชิงพัฒนา ครูจะถามอย่างไรจึงจะส่งผลให้เด็ก ๆ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

การเป็นนักวิเคราะห์ปัญหาของครูสัญญาจากการพบปัญหาและอุปสรรคในชั้นเรียน ระหว่างการเรียนการสอน การมีหัวใจของนักพัฒนาและนักวิจัยด้วยการมองปัญหาจากธรรมชาติของเด็ก การเห็นปัญหาและอุปสรรคเป็นโอกาส การวิเคราะห์ปัญหาที่มีวงจรกว้างจึงนำไปสู่แนวคิดของการช่วยเหลือที่สร้างสรรค์ด้วยการวิจัย

“ผมพบปัญหาในห้องเรียน แล้วก็นั่งดูว่า เด็กไม่ใช่เป็นคนผิด เราผิด แล้วผิดตรงไหนล่ะ ก็ต้องมาค้นดูว่าเราผิดตรงไหน ต้องไปดูที่เด็กว่า เขาพร้อมตรงไหน ถ้าเด็กพร้อมตรงไหน ตรงนั้น คือส่วนที่เราผิด ผิด คือ เราไม่ได้ให้เขา”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 1,14 ตุลาคม 2539.)

การดำเนินการวิจัยเริ่มแรกจะต้องมีปัญหาก่อน ซึ่งเป็นปัญหาที่ตอบโดยอาศัยวิธีการวิทยาศาสตร์ที่ต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และเป็นปัญหาที่มีคุณค่าน่าสนใจ และการพัฒนาปัญหาการวิจัยของครูสัญญาเริ่มจาก

1.1 การได้มาซึ่งปัญหาการวิจัย

ปัญหาในการวิจัยในชั้นเรียนของครูสัญญาเกิดจากประสบการณ์ ซึ่งเป็นปัญหาที่ได้ประสบจากการทำงานในชีวิตประจำวัน ในระหว่างการเรียนการสอนนักเรียนในชั้นเรียน และการพัฒนาความคิดจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานดังกล่าว จึงได้นำมาสร้างเป็นหัวข้อปัญหาเพื่อทำวิจัย ซึ่งครูสัญญาได้มองปัญหาเหล่านั้นเป็นโอกาส เห็นความสำคัญของนักเรียนในฐานะที่ครูเป็นหน้าที่ที่ต้องช่วยเด็ก

1.2 การวิเคราะห์ปัญหา

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการสอนของครูสัญญาเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำตลอดระยะเวลาที่ครูสัญญาสอนหนังสือมา ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาเด็ก อ่านหนังสือไทยไม่ออก เขียนไม่ได้ สื่อสารไม่ได้ อันมีสาเหตุมาจากสิ่งแวดล้อมตัวเด็กเพราะอาศัยอยู่ในถิ่นที่ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาสื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นปัญหาที่อยู่ในวงกว้างและต้องการการแก้ไข ดังนั้นครูสัญญาจึงได้พิจารณาถึงสาเหตุจากความจริงโดยดูจากสภาพแวดล้อม ดูที่ตัวเด็ก และที่สำคัญดูตัวผู้สอนด้วย การวิเคราะห์ปัญหาที่มีวงจรรว้างไปสู่แนวคิดของการช่วยเหลือที่สร้างสรรค์ โดยดูที่ตัวครูเป็นเหตุแห่งปัญหานั้น

1.3 การประเมินปัญหาที่ตั้งขึ้น

ครูสัญญาได้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาที่จะต้องแก้ไขจึงได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้มีความเข้าใจที่ถูกต้องและแนวทางแก้ไข สิ่งที่ครูสัญญาคำนึ่งถึงอยู่เสมอก็คือ วัตถุประสงค์ที่ทำวิจัยที่ต้องสอดคล้องกับหัวข้อปัญหา และมีความตั้งใจจริงที่จะแก้ปัญหานั้น โดยพยายามที่จะเรียนรู้วิธีการทำวิจัยจากตำราหรือนักวิชาการที่ได้รู้จักและทุ่มเทให้กับการทำงานอย่างจริงจัง ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการพัฒนาการเรียนการสอนของตัวเองด้วย และการดูแลของการแก้ปัญหานั้น ไม่ได้ดูเพียงแค่ระยะสั้น แต่จะดูผลที่จะเกิดกับเด็กในระยะยาว เช่น การเกิดความเชื่อมั่นในตัวเด็ก การที่เด็กนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ไม่ได้สอนเพียงเพื่อจำเพียงอย่างเดียว ผลที่เกิดกับสังคม

ดังนั้นในการกำหนดปัญหาในการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูสัญญาเกิดจากประสบการณ์การสอนและการพบปัญหาในการสอนของครูสัญญาเกิดจากการสังเกตวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา คือพบว่านักเรียนขาดหรือไม่รู้ที่ตรงไหนจึงหาทางแก้ไขที่ตรงนั้น

การกำหนดปัญหาในการวิจัยของ ครูสัญญา จึงอยู่เฉพาะในห้องเรียนที่ครูสัญญา สอนอยู่นั้น แต่สิ่งนี้ก็ปัญหาระดับชาติที่ต้องการการแก้ไขและครูสัญญาก็เป็นครูท่านหนึ่งที่มองเห็นแนวทางในการแก้ไขเพื่อส่วนรวมนั้น

การกำหนดวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยของครูสัญญา

การที่ครูศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอทำให้ครูได้คิด และใช้ความคิดตลอดเวลา ทำให้เกิดการพัฒนาความคิด และการใช้เวลาศึกษาค้นคว้าหาวิธีสอนของครูสัญญา นั้นก็เพื่อที่จะทำให้เด็กเกิดการพัฒนาการเรียนรู้ การคิดหาวิธีสอนเพื่อให้เด็กเกิดความสนใจเรียนและรับรู้ได้มากที่สุด ดังนั้นวัตถุประสงค์ที่ครูสัญญา ทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนนั้นก็เพื่อต้องการที่จะพัฒนาตนเอง และพัฒนาวิธีสอนเพื่อให้เด็กในห้องเรียนของครูสัญญา ที่พูดภาษามลายูท้องถิ่นเป็นภาษาแม่ และภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง รู้จักที่จะนำคำใหม่จากการเรียนไปใช้พูด - เขียน ในชีวิตประจำวัน ไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน เกิดการใฝ่รู้และเกิดทักษะ การพูด การเขียนเพื่อสื่อความ และผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อเพื่อนครูอีกด้วย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูสัญญา มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ เพื่อต้องการที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนาการเรียนรู้อันของเด็ก ซึ่งการสอนเด็กของครูสัญญานั้นมิได้สอนให้เด็กจำเพียงอย่างเดียว แต่สอนให้จำเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ด้วย

“ผมศึกษาวิธีการเรียนรู้ของเด็ก มากกว่าความรู้ที่เด็กได้ ผมศึกษาวิธีเรียนรู้มากกว่าความรู้ที่เด็กตอบเรา เพราะวิธีการเรียนรู้ จะชี้ให้เห็นคำตอบที่แท้จริง”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 1,14 ตุลาคม 2539.)

“วิจัยของผมจะเป็นเรื่อง แก้ปัญหาเสร็จ”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 43,12 มกราคม 2540.)

“ครูนักวิจัยต้องวิจัยตัวเองเป็น วิจัยตัวเองก่อนที่จะไปวิจัยคนอื่น”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 45,12 มกราคม 2540.)

“การวิจัยจะมีประโยชน์ต่อตัวเด็ก เพื่อนครู และที่สำคัญตัวเองนี้
100 เปอร์เซ็นต์ ทำวิจัยแล้วจะรู้จุดบอดของตัวเอง”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 51,13 มกราคม 2540.)

“ผมคิดว่าครูทุกคนพออย่างเข้าสู่ห้องเรียนก็ย่อมจะมีจุดประสงค์นำทาง
วางไว้ว่าจะต้องนำนักเรียนทุกคนเดินสู่จุดประสงค์ปลายทางของการเรียนการสอน
ครั้งนั้นให้ได้ แต่ในความเป็นจริงย่อมจะมีเด็กกลุ่มหนึ่ง อาจจะหนึ่งคน สองคน
สามคนก็ตาม เขาก้าวไม่ทันเพื่อน เขาดกหลุมบ่อแห่งความไม่เข้าใจ เพื่อนคนอื่น
เดินตามครูไปข้างหน้าแล้ว ครูจะต้องจัดกิจกรรมเสริมคนที่เดินไปข้างหน้าและ
กลับมาสอนซ่อมเด็กกลุ่มที่ตกหลุมบ่อแห่งความไม่เข้าใจให้เขาเข้าใจบทเรียนนั้น
โดยใช้อะไรก็ได้ที่เราเรียกว่านวัตกรรมมาสอนซ่อมเสริมพวกเขา จนเขาสามารถ
กระโดดขึ้นจากหลุมแห่งความไม่เข้าใจ เดินตามเพื่อนเข้าสู่จุดประสงค์ปลายทาง
ของบทเรียนครั้งนั้นได้ แม้ว่าเขาจะเดินช้า เดินตามหลังเพื่อนก็ตาม แต่เราไม่ควร
ทิ้งเขาให้ตามอยู่ในหลุมแห่งความไม่เข้าใจ”

(ครูสัญญา จากสอนอย่างไรให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้, 2538)

ตัวอย่างวัตถุประสงค์ในการวิจัยของครูสัญญา

เพื่อรายงานผลการพัฒนารูปแบบการสอนโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ วิชากลุ่ม
ทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านบาโต อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ในประเด็น
ต่อไปนี้

1. นักเรียนได้เรียนรู้คำใหม่ จำแนกตามมาตราตัวสะกด จากประสบการณ์แวดล้อม
อาทิ กุหลาบ โรงพยาบาล ฉะนั้น เขี้ยว เคี้ยว ฯลฯ

2. นักเรียนสามารถนำคำใหม่มาผูกเป็นประโยคใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวัน

3. นักเรียนเกิดความใฝ่รู้และเกิดทักษะในการนำคำใหม่มาแต่งเป็นคำร้อยกรอง

(จากรายงานการพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทย โดยอาศัยสิ่งแวดล้อม
เป็นสื่อ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2534 ของโรงเรียนบ้านบาโต)

การเลือกวิธีดำเนินการในการวิจัยของครูสัญญา

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูสัญญา ก็คือนักเรียนที่อยู่ในห้องเรียนที่ครูสัญญา สอนนั่นเอง

“ส่วนใหญ่เป็นวิจัยในชั้นเรียนกับเด็ก ผมไม่เคยทำไปข้างนอก แต่บางที่เขียนก็ไม่ได้เขียนเป็นวิจัย อย่างเขียนว่าเปรียบเทียบอะไรกับอะไร ผมไม่ได้เขียน เป็นเรื่องเล่า ตั้งเป้าว่าให้ครูเขาเห็นสื่อจริง ๆ”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 1, 14 ตุลาคม 2539.)

เครื่องมือที่ใช้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งของข้อมูล ได้จาก ตัวนักเรียน เพื่อนนักเรียน ครูที่สอนนักเรียน จากผู้ปกครองนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของครูสัญญา คือตัวของครูสัญญา ที่ศึกษาโดยการสังเกต สัมภาษณ์ คู่มืองานและจุดบันทึกการวิจัยด้วยตัวเองในหลายบริบท เช่น ในห้องเรียน นอกห้องเรียน จากผู้ปกครอง

ซึ่งวิธีการวิจัย จะเป็นในลักษณะที่เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เป็นการวิจัยพัฒนา การวิจัยรายกรณี พหุกรณีศึกษา

“ถ้าเราวิจัยเด็กคนนั้นเราก็ต้องดู เด็กคนนั้นมาก ให้หลากหลาย ให้รอบบริบทของเด็กคนนั้น”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 61, 16 มกราคม 2540)

การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยของครูสัญญา

และการที่จะรู้ว่าเด็กแต่ละคนเป็นอย่างไร ครูสัญญา ใช้วิธีการจด การสังเกต จดเป็นรายบุคคล โดยเฉพาะคนที่อ่านไม่ออก เขียนไม่เก่ง กับคนที่เก่งมาก ๆ ครูสัญญา จะจดเอาไว้ อย่างละเอียด

“ถ้าเราวิจัยเด็กคนนั้นเราก็ต้องดูเด็กคนนั้นมาก ให้หลากหลาย ให้รอบบริบทของเด็กคนนั้น แล้วกอบเก็บพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มันเกิดขึ้น นำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ ให้เห็นตัวเด็กคนนั้น แล้วนำมาพัฒนา พัฒนาตัวเรา เพื่อพัฒนาเด็ก”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 34, 20 พฤศจิกายน 2540)

“เราอย่ามองเด็ก เฉพาะเวลาในห้องเรียน ต้องมองให้ตลอดเวลา เวลาเล่น เวลาทำกิจกรรมอย่างอื่น”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 12, 15 พฤศจิกายน 2539.)

“การทำวิจัยต้องเก็บข้อมูลทุกวัน วันนี้เด็กไม่เข้าใจตั้งนี้ก็บันทึกไว้ แล้วดูผลการพัฒนาของเขา ถ้าเขาเข้าใจแล้วก็จบงานวิจัย เขียนรายงาน ไม่จำเป็นต้องวิเคราะห์โดยใช้สูตร”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 12, 15 พฤศจิกายน 2539.)

นั้นเป็นการบันทึกเรื่องราวส่วนหนึ่งของเด็กที่ครูสัญญา สอนพวกเขาในระยะเวลาที่เริ่มทำหน้าที่ครู การบันทึกการเรียนรู้ของเด็กของครูสัญญา ได้พัฒนาขึ้นในระยะต่อมา ตัวอย่างการศึกษาเด็กเป็นรายกรณี ที่ครูสัญญา บันทึกไว้ในสมุด บันทึกพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งบันทึกบรรยายลักษณะของเด็กแต่ละคนด้วย เช่น

เด็กหญิง ก (นามสมมุติ)

เด็กหญิง ก มีร่างกายสมบูรณ์ รูปร่างอ้วน ท้วม เตี้ย ผิวคล้ำ ดำ คม ยิ้มอยู่เสมอ บ่งบอกว่าเป็นคนใจดี นิสัยร่าเริงแจ่มใส รักการอ่านการเขียน เรียนเก่ง ชอบแสดงออก และเป็นผู้นำกลุ่มที่ดีคนหนึ่ง มีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ มาจากครอบครัวที่เคร่งครัดศาสนา การบันทึกพัฒนาการอ่านหนังสือของเด็ก

เด็กหญิง ก สามารถพัฒนาการอ่านหนังสือแบบเรียนภาษาไทยของ กรมวิชาการ ได้ตามลำดับดังนี้

1. แบบเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (ปีการศึกษา 2521) เล่ม 2 ได้เมื่อ 25 ธ.ค. 38
2. แบบเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ปีการศึกษา 2521) เล่ม 1 ได้เมื่อ 3 ม.ค. 39
3. แบบเรียนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ปีการศึกษา 2521) เล่ม 2 ได้เมื่อ 9 ม.ค. 39
4. อ่านหนังสือนิทานเล่มเล็ก ๆ ของศึกษากณฑ์ เช่น เรื่อง บ้านที่ของคนจนน้ำ ภาพลอยฟ้า ฯลฯ และหนังสือในห้องสมุดโรงเรียนได้ตั้งแต่ 15 ม.ค. 39 เป็นต้นมา

การบันทึกลักษณะนิสัยการอ่าน และลักษณะการเขียนของเด็กของครูสัญญา

เด็กหญิง ก รักการอ่านและรักการเขียนมากเธอจะอ่านและเขียนหนังสือทุก ๆ วัน ผลงานที่น่าเสนอครั้งนี้ คัดเลือกจากงานเด่นของเธอ จำนวน 4 เรื่องด้วยกัน โดยเปรียบเทียบผลการพัฒนาการเขียน ดังนี้ คือ

เรื่องที่ 1 เรื่องลมหนาวมาแล้ว

“ถ้าลมหนาวมาที่หมู่บ้านของเรา พวกเพื่อน ๆ ของเราคงไม่สบายหลายคน ถ้าเราไม่ออกไปไหน แล้วก็อย่าไปในที่มันอันตราย”

เด็กหญิง ก

7 พ.ย. 38

เรื่องที่ 2 เรื่องนางฟ้าใจดี

วันหนึ่งฉันพบนางฟ้าใจดีองค์หนึ่งที่น้ำตกล ฉันถามนางฟ้าว่า “คุณนางฟ้าคะ คุณมาจากไหนคะ” คุณนางฟ้าตอบว่า “มาจากท้องฟ้าจ๊ะ” แล้วฉันถามว่า “มาได้ยังไงหรือคะ” นางฟ้ายิ้มแล้วก็ตอบว่า “ฉันก็บินมาจ๊ะจ๊ะ” ฉันถามนางฟ้าว่า “คุณนางฟ้าบินได้อย่างไรคะ” คุณนางฟ้าตอบว่า “ก็ฉันมีปีกนี่นา ฉันก็บินจ๊ะจ๊ะ” คุณนางฟ้าบอกว่า “ขอโทษนะหนู วันนี้นางฟ้าจะต้องไปแล้วละ สวัสดีไปก่อนนะจ๊ะ”

เด็กหญิง ก

13 ธ.ค. 38

ตัวอย่างที่ครูสัญญา ได้บันทึกพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของเด็ก เอาไว้ครูสัญญา สร้างเกณฑ์ในการวิเคราะห์ตนเอง ครูสัญญาบันทึกเช่นเดียวกับนักเรียนทุกคนที่สอน จึงทำให้ครูสัญญา รู้จักเด็กทุกคนได้ดี และรู้ว่าคนไหนควรจะสอนอย่างไร ครูสัญญา รู้ว่าเด็กแต่ละคนรับได้ไม่เหมือนกัน จากการที่ครูสัญญา ได้ศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล

และตัวอย่างการดำเนินการเก็บข้อมูลจากงานวิจัยเรื่องรายงานการพัฒนาการเรียน การสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ ดำเนินการเก็บข้อมูลดังนี้

1. โดยวิธีสังเกตพฤติกรรม การพูด หรือแต่งประโยคปากเปล่า โดยใช้คำใหม่ใน ระหว่างการเรียนการสอน แล้วบันทึกคำที่นักเรียนพูดหรือแต่งประโยคปากเปล่าโดยใช้คำใหม่เป็น รายบุคคล เพื่อนำมาวิเคราะห์ พัฒนาการเรียนการสอนต่อไป เช่นคำว่า ฉันทัน น่ารัก นักเรียนนำ มาใช้มีความถี่สูงในวันเดียวกัน มีผลกระทบให้ไม่นำคำอื่นมาใช้

2. โดยวิธีสังเกตพฤติกรรมกรรมการเขียนหนังสือที่นักเรียนเขียนเรียงความอย่างอิสระ หรือแต่งประโยคส่งครู บันทึกคำที่นักเรียนเขียนคำใหม่ซ้ำกัน มีความถี่ 3 ครั้ง/คำ ขึ้นไป เป็นราย บุคคล เพื่อนำมาวิเคราะห์พัฒนาการเรียนการสอนต่อไป เช่นคำว่า ฉันทัน น่ารัก นักเรียนนำมาใช้ มีความถี่สูงในวันเดียวกันมีผลกระทบให้ไม่นำคำใหม่อื่นมาใช้

3. โดยวิธีสังเกตพฤติกรรมกรรมการเขียนเรื่องอย่างอิสระที่นักเรียนเลือกเขียนเรียง ความส่งครู บันทึกชื่อเรื่องที่นักเรียนเขียนเป็นรายบุคคลเพื่อนำมาวิเคราะห์พัฒนาการเรียน การสอนต่อไป เช่น เรื่องบ้านของฉันทัน นกแก้ว นกแก้วน่ารัก ตึกตา ตึกตาของฉันทัน ตึกตาน่ารัก เมื่อเขียน เรื่องซ้ำกันก็มักจะนำคำซ้ำ ๆ กันมาใช้ มีผลกระทบในการไม่นำคำใหม่มาใช้เช่นกัน

การเก็บข้อมูลของครูสัญญาโดยการสังเกตพฤติกรรมเด็กในขณะที่เรียน

“ขอมัน (นามสมมุติ) อ่านไม่ได้มาก่อนเริ่มสนใจเรียน ลดการ ขาดเรียนลง แต่ยังคงขาดเรียนอยู่บ้าง 14 มกราคม 2540 เริ่มเข้าใจ เลข คุณ และทำได้ถูกหลายข้อ เขียนหนังสือสวยขึ้น แสดงว่า พร้อมที่จะเรียน”

(ครูสัญญา. บันทึกสังเกตพฤติกรรมเด็ก, 14 มกราคม 2540.)

ดังนั้นงานวิจัยจึงเป็นชีวิตของครูสัญญา เพราะครูสัญญา ทำทุกวัน โดยที่บางเรื่องก็ไม่ได้ทำเป็นเล่มเพียงแต่บันทึกไว้ เพื่อดูความบกพร่องที่เกิดขึ้น แล้วนำมาแก้ไขในครั้งต่อไป เป็นการพัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาตัวเองด้วย

“ทำทุกวันเก็บไว้โดยการนิเทศ การเป็นครูงานวิจัยต้องเป็นชีวิต และเป็นการวิจัยเด็ก แต่งานวิจัยไม่จำเป็นต้องเขียนเป็นเล่ม ต้องเอาข้อมูลเก็บมาวิจัย วิจัยเพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาการเรียนการสอน เพื่อดูรอบกพร่อง จะบอกว่าเด็กเขียนตัวใดไม่ได้ เช่น ถ้าให้เด็กเขียนเรื่องเด็กจะขึ้นว่า กาลครั้งหนึ่ง เพราะเด็กติดจาก ป.1 ป.2 เพราะมาจากการอ่านนิยายนิทาน ดังนั้นจะต้องทำให้เด็ก เป็นอิสระจากสิ่งนั้นที่เคยชินให้ได้ แต่ไม่ใช่บอก แต่เป็นการฝึกดังนั้นครู จะมีข้อมูลบันทึกไว้สั้น ๆ ว่ามีใครบ้างที่พอให้เขียนเรื่องแล้วจะขึ้นว่า กาลครั้งหนึ่ง”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 1,14 ตุลาคม 2539.)

“การสอนเด็ก แล้วแบ่งกลุ่ม ออกเป็นกลุ่ม ก็จะมีทั้งเด็กกลุ่มเก่ง กลุ่มอ่อน เด็กเหล่านั้นมีความแตกต่างกัน เด็กเหล่านั้นมันเกิดความแตกต่าง ในความแตกต่างของเขา แตกต่างในระดับลบบไม่ใช่อะดับบวก เพราะในระดับลบบ กลุ่มอ่อนมีความจำเขาก็ต้องอยู่ในระดับต่ำ คือความจำไม่นาน เวลาถามแล้วให้ตอบ เขาก็จะท่องคำตอบอยู่ เขาก็ต้องให้เขาแสดงความจำเสียก่อน เมื่อใส่โปรแกรมเข้าไป แล้วเขาจะจำได้นานโดยให้แสดงออก ถ้าเราใส่โปรแกรมดีให้เขา ตอกย้ำให้เขาเขาก็จะได้นาน นั่นคืองานวิจัย ศึกษาแค่นี้ก็เขียนได้ครบทุกขั้นตอน บทที่ 1 ถึง บทที่ 5 มันก็ครบหมด เพราะงานวิจัยมันไม่จำเป็นต้องมีถึง 100 หน้า 200 หน้ามัน ขึ้นอยู่ที่ว่าผู้สือผู้รับ งานวิจัยอยู่ที่ว่าผู้สือผู้รับ”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 1,14 ตุลาคม 2539.)

ในด้านกระบวนการวิจัย ครูสัญญา บอกว่าเป็นการเก็บข้อมูลทุกระยะโดยไม่ปล่อยทิ้ง แล้วก็พยายามมองว่าจะคิดแต่สิ่งที่สำคัญ ที่ต้องการบางที สิ่งที่เราไม่ต้องการนั้นแหละมันจะช่วยเราได้มาเสริมในงานวิจัย ถ้าเรามุ่งประเด็นที่เราต้องการอยู่อย่างนี้ หากเราต้องการที่จะมาเปรียบเทียบกับอะไรกับอะไร เราก็ทำได้ จึงต้องเก็บให้หมด ถ้าต้องการสีดำ ก็ต้องเก็บสีอื่นด้วย ไม่ใช่

เก็บแต่เพียงสี่คำอย่างเดียว เพราะบางที่อาจจำเป็นต้องใช้เพื่อเสริมข้อมูลที่ได้มา โดยเฉพาะในบทอภิปรายผลมันอาจจะต้องการสีขาว ฉะนั้นจะต้องเก็บทั้งดำและขาวเข้ามาไว้ แล้วจึงจัดกลุ่มเอาทีหลัง แต่การเก็บนั้นไม่ได้เก็บสะเปะสะปะ ในการทำวิจัยของครูสัญญา จึงตั้งประเด็นสำรวจเอาด้วย เพราะการแสดงพฤติกรรมของแต่ละคนย่อมมีทั้งพฤติกรรมที่ดี และไม่ดี จะไม่แสดงพฤติกรรมด้านใดด้านเดียว ในขณะที่สังเกต

และเมื่อครูสัญญา ศึกษาการทำวิจัยจนเป็นผู้รู้คนหนึ่ง ครูสัญญา ไม่ได้กำหนดรูปแบบ หรือวิธีวิจัย ว่าจะต้องทำให้ถูกต้องเหมือนนักวิชาการ ครูสัญญา จึงทำผลงานวิจัยที่เป็นฉบับสมบูรณ์ขึ้นมา โดยอาศัยแนวทางของการวิจัยที่ได้ศึกษาเอง และปรึกษากับผู้ที่เคยทำวิจัยในระดับปริญญาโทมาแล้ว เสนอเป็นผลงานวิชาการ จำนวน 4 เล่ม เพื่อขอเลื่อนระดับจากอาจารย์ 3 ระดับ 8 เป็นอาจารย์ 3 ระดับ 9 ในปี พ.ศ.2536 ดังนั้นครูสัญญา จึงบอกว่า “งานวิจัยของผมไม่ยาก และผมก็ไม่เคยทำเรื่องที่อยู่นอกห้องเรียน”

ผลงานวิชาการจำนวน 4 เล่ม ดังกล่าว มีดังนี้

1. การสอนโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ (เล่าเรื่องจากประสบการณ์)
2. สอนอย่างไรให้เกิดแรงบันดาลใจเขียนบทกวี (เล่าเรื่องจากประสบการณ์)
3. สอนให้คิด - คิดให้สอน (เล่าเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ยึดติดแบบเรียนเล่มใดเล่มหนึ่ง)
4. รายงานผลการพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ (วิจัยในชั้นเรียน)

เช่น งานเขียนเรื่องการสอนโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ (เล่าเรื่องจากประสบการณ์) พ.ศ. 2537 เป็นการเล่าถึงประสบการณ์การสอนที่โรงเรียนที่ครูสัญญา สอน ในปีการศึกษา 2534 ในความจำกัดของโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก อุปสรรคในการเรียนต่าง ๆ ไม่เพียงพอ ห้องเรียนแคบแต่นักเรียนจำนวนมาก นักเรียนล้วนแต่ไม่นิยมพูดและใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน ดังนั้นเทคนิคการสอนที่ครูสัญญา ได้ใช้เวลาตลอดชีวิตของการเป็นครูศึกษาค้นคว้าเรื่องเทคนิคการสอนตลอดมา และได้พบว่าสภาพสิ่งแวดล้อมในชนบทที่นักเรียนอาศัยอยู่นั้นสร้างสื่อการเรียนที่ดี สำหรับเด็กและครู ถ้าหากรู้จักนำมาใช้โดยเสริมเทคนิคการสอนเข้าไป ครูสัญญา เล่าถึงประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบทักษะกระบวนการ ที่นักเรียนร่วมกันเรียนรู้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการเรียนและนักเรียนสามารถเขียนคำคล้องจองเรื่องสั้น ๆ ได้ ใช้ภาษาได้ถูกต้อง ช่างซักถาม ชอบศึกษาค้นคว้า

ตัวอย่างที่ 2 งานเขียนเรื่อง เรียนรู้ภาษาไทยโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ จาก ประสพการณ์ครูสัญญา เขียนถึงประสพการณ์การสอนโดยจัดกิจกรรมการสอนกลุ่มทักษะ ภาษาไทยบูรณาการกับกลุ่มสร้างเสริมประสพการณ์ชีวิต โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ ใช้สอน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2539 ของโรงเรียนที่ครูสัญญา สอนที่นักเรียนร้อยละ 98 นับถือศาสนาอิสลาม พูดภาษาไทยและใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 ในชีวิตประจำวัน เมื่อการเรียนรู้ออกขึ้น นักเรียนสามารถจัดทำหนังสือเล่มเล็ก โดยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จึงเป็น ความภาคภูมิใจของครูสัญญา

และงานวิจัยที่เขียนตามรูปแบบของการวิจัยก็คือ รายงานผลการพัฒนาการเรียน การสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ (วิจัยในชั้นเรียน) ที่เป็นผลงาน 1 ใน 4 เล่มที่ครูสัญญาเสนอเป็นผลงานวิชาการขอเลื่อนระดับจากอาจารย์ 3 ระดับ 8 เป็น อาจารย์ 3 ระดับ 9 โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อรายงานผลการพัฒนารูปแบบการสอนโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ วิชากลุ่มทักษะภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในประเด็นต่อไปนี้

1. นักเรียนได้เรียนรู้คำใหม่จำแนกตามมาตราตัวสะกด จากประสพการณ์แวดล้อม อาทิ กุหลาบ โรงพยาบาล ฉะนั้น เขี้ยว เคี้ยว ฯลฯ
2. นักเรียนสามารถนำคำใหม่มาผูกเป็นประโยคใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน
3. นักเรียนเกิดความเข้าใจและเกิดทักษะในการนำคำใหม่มาแต่งเป็นคำร้อยกรอง

การดำเนินการการวิจัยของครูสัญญา

1. ดำเนินการเก็บข้อมูลคำใหม่ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน 3 วิธี คือ

1.1 ศึกษาเปรียบเทียบคำที่ผู้รายงานเคยรวบรวม บันทึกคำที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ใช้พูด เขียน ติดต่อบริการในชีวิตประจำวัน ที่ผู้รายงานได้รวบรวมไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 - 2533

1.2 ศึกษาเปรียบเทียบคำจากคู่มือการสอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533 ของกระทรวงศึกษาธิการ

1.3 ศึกษาเปรียบเทียบคำจากรายงานการวิจัย เรื่อง "คำที่ชาวไทยผู้นับถือศาสนา

อิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ใช้พูดในชีวิตประจำวัน” โดยศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคใต้ พ.ศ. 2527 นำคำที่มีความถี่สูงมาเปรียบเทียบกับคำใหม่ที่กำหนดให้ 416 คำ ปรากฏว่าทุกคำเป็นคำใหม่ที่มีความถี่สูงในการนำมาใช้ติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน จึงได้นำมาสอน

การพิจารณาคำที่นักเรียน พูด - เขียน ซ้ำ ๆ กัน จะยึดหลักว่าคำใดที่นักเรียนนำมาพูด - เขียน ซ้ำ ๆ กัน ในวันหนึ่ง ๆ ตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไปถือเป็นการพูด - เขียนซ้ำกัน จากการรวบรวมคำที่นักเรียน พูด - เขียน ซ้ำ ๆ กันวันละ 3 ครั้ง/คำ ขึ้นไปนั้น พบว่ามีคำทั้งหมด 126 คำ ที่นักเรียนไม่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน จากคำทั้งหมด 416 คำ แบ่งออกเป็น 11 กลุ่มคำ ดังนี้

1. กลุ่มคำประสมมากกว่า 1 มาตรา คำ กุหลาบ - อาศัย จำนวน 18 คำ
2. กลุ่มคำมาตรา แม่ ก กา คำ ก็ - แต่ จำนวน 18 คำ
3. กลุ่มคำมาตรา แม่ ก กา คำ แต่ว่า - อย่า จำนวน 18 คำ
4. กลุ่มคำมาตรา แม่ กก คำ ออก - หออก จำนวน 10 คำ
5. กลุ่มคำมาตรา แม่ กค คำ กัด - เลือด จำนวน 6 คำ
6. กลุ่มคำมาตรา แม่ กข คำ เก็บ - รอบ จำนวน 8 คำ
7. กลุ่มคำมาตรา แม่ กง คำ กางมุ้ง - สูง จำนวน 13 คำ
8. กลุ่มคำมาตรา แม่ กน คำ กัน - แสน จำนวน 17 คำ
9. กลุ่มคำมาตรา แม่ กม คำ ความ - หลุม จำนวน 6 คำ
10. กลุ่มคำมาตรา แม่ เกย คำ ขาย - เลย จำนวน 5 คำ
11. กลุ่มคำมาตรา แม่ เกอว คำ แก้ว - หนาว จำนวน 7 คำ

คำใหม่ที่นักเรียนไม่นำมาใช้นี้ ผู้รายงานได้เก็บรวบรวมบันทึกเป็นราย ๆ ไป

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยของครูสัญญา

“ถ้าจะวิจัยเด็กคนนั้นเราก็ต้องดูเด็กคนนั้นมาก ๆ ให้หลากหลาย ให้รอบบริบทของเด็กคนนั้น แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ ให้เห็นตัวเด็ก แล้วนำมาพัฒนา พัฒนาตัวเรา เพื่อพัฒนาเด็ก”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 3,14 ตุลาคม 2539.)

งานวิจัยของครูสัญญา จึงเริ่มต้นจากการสังเกต จดบันทึก พฤติกรรมที่อยากรู้เอาไว้ โดยเฉพาะเด็กที่มีลักษณะเด่น เช่น เด็กที่เรียนเก่งมาก หรือ เด็กที่เรียนอ่อนมากแล้วนำมาวิเคราะห์ และเขียน

ครูสัญญา ทำวิจัยทุกวัน ดูพฤติกรรมของเด็ก วันนี้สอนเรื่องนี้ไปแล้ว เด็กยังไม่เข้าใจ ตรงไหน ก็จดบันทึกไว้ แล้วดูพัฒนาการของเธอ จดบันทึกไว้จนเป็นที่พอใจ แล้วก็เขียนรายงาน โดยไม่ได้ใช้สูตรไปวิเคราะห์

“ผมทำงานวิจัยทุกวัน วันนี้เด็กไม่เข้าใจดังนั้นก็ บันทึกไว้ แล้วก็ดูพัฒนาการของเธอ ถ้าเธอเข้าใจแล้วก็จบงานวิจัย ต้องทำเก็บไว้ทุก ๆ วัน จนเป็นที่พอใจแล้ว ก็เขียนรายงาน ไม่จำเป็นต้องไปวิเคราะห์โดยใช้สูตร”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 3,14 ตุลาคม 2539.)

ตัวอย่างการวิเคราะห์วิจารณ์การเขียนของเด็ก

ครูสัญญา คัดเรื่องที่นักเรียนเขียนให้เป็นตัวแทนผลการพัฒนาการคิดของเด็กที่สอนวิเคราะห์ วิจารณ์อย่างมีระบบโดยมีเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ตามความเข้าใจของครูสัญญา เอง การวิเคราะห์งานของเด็กทำให้ครูสัญญา สามารถเข้าใจการเขียนของเด็ก รู้ถึงความสามารถในการรับรู้ของเด็กแต่ละคน

เมื่อนำเรื่องที่คัดเลือกให้เป็นตัวแทนผลการพัฒนาการคิดเขียนของ เด็กหญิง ก แล้วจะเห็นผลการพัฒนาการเขียนได้อย่างชัดเจน ดังนี้ คือ

เรื่องที่ 1 เรื่องลมหนาวมาแล้ว

1. การใช้ภาษากับความคิด

1.1 ใช้คำเป็นสื่อในการสร้างความเข้าใจ จะเห็นว่าเด็กหญิง ก ยังไม่เข้าใจในการสื่อสารข้อความ เด็กหญิง ก เขียนว่า

“ถ้าลมหนาวมาที่ในหมู่บ้านของเรา พวกเพื่อน ๆ ของเรา คงไม่สบายหลายคน”

“ถ้าเราไม่ออกไปไหนแล้วก็อย่าไปในที่อันตราย”

ข้อความทั้งสองส่วนนี้น่าจะมีความต่อเนื่องสัมพันธ์กันแต่เด็กหญิง ก ไม่ได้เขียนข้อความให้มีประโยคเชื่อมความสัมพันธ์กัน ซึ่งทำให้ *ความไม่ชัดเจน* เมื่อความไม่ชัดเจนก็ไม่สามารถสร้างความเข้าใจได้ชัดเจน นั่นคือ เด็กหญิง ก สามารถเขียนได้อยู่ในระดับที่ *ชัดเจนบางส่วนทำให้เข้าใจได้ยาก* จึงได้ในระดับ 2

1.2 *ใช้คำสมมุติไม่ละคำ* ในเรื่องลมหนาวมาแล้วนั้น ถ้าไม่พิจารณาถึงการใช้คำในการสื่อสร้างความเข้าใจได้ชัดเจน (ตามข้อ 1.1) แล้ว นับว่า เด็กหญิง ก สามารถใช้คำได้สมมุติไม่ละคำ เพราะเมื่อพิจารณาข้อความที่ว่า

“ถ้าลมหนาวมาที่ในหมู่บ้านของเรา พวกเพื่อน ๆ ของเราคงไม่สบายหลายคน”

เด็กหญิง ก บอกทุกคนให้ทราบถึงผลพวงที่เพื่อน ๆ จะได้รับจากลมหนาว แต่ไม่บอกทำไมเพื่อน ๆ ต้องไม่สบาย คือไม่บอกเหตุผลที่ทำให้ไม่สบาย นั่นคือเด็กหญิง ก ใช้คำไม่สมมุติละคำไว้ ในส่วนนี้ เด็กหญิง ก จัดอยู่ในระดับ 1 คือใช้คำไม่สมมุติละคำไว้

1.3 *ใช้คำกระชับค่าน้อยแต่เข้าใจความ* ในเรื่อง “ลมหนาวมาแล้ว”

เด็กหญิง ก อธิบายความแต่ละตอนได้ดีในแง่ของการใช้ความกระชับค่าน้อย แต่เข้าใจความหมายของข้อความแต่ละตอน เฉพาะในข้อนี้ เด็กหญิง ก เมื่อพิจารณาแต่ข้อความ ควรอยู่ในระดับ ใช้ค่าน้อยแต่เข้าใจความเฉพาะตอนนั้น ซึ่งจัดอยู่ในระดับ 3

1.4 *ข้อความประทับใจ* พุถึงข้อความประทับใจนับว่าเด็กหญิง ก สามารถเขียนข้อความได้ประทับใจ ในช่วงแรก เข้าใจผู้อ่านได้ดี คือ

“ถ้าลมหนาวมาที่หมู่บ้านของเรา”

ข้อความนี้เข้าใจผู้อ่านให้ติดตามว่าต่อไปจะเป็นอย่างไรบ้าง ซึ่งควรจัดอยู่ในเกณฑ์ระดับ 4

1.5 *ความสละสลวย* เด็กหญิง ก ใช้ภาษาที่มีเสน่ห์น่าติดตามอ่านต่อไป เพราะใช้ภาษาเข้าใจผู้อ่าน ดังข้อความที่ยกมาในข้อ 1.4 ภาษาที่นำมาใช้ก็สละสลวยดี อยู่ในระดับ 4

1.6 *สร้างภาพให้เห็นชัดเจนในข้อความ* ข้อนี้ เด็กหญิง ก สามารถเขียนให้ผู้อ่านเห็นภาพที่ปรากฏในข้อความได้ชัดเจนว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น ถ้าลมหนาวมา นับว่าการใช้ภาษาสร้างภาพในข้อความของ เด็กหญิง ก อยู่ในระดับ 4

1.7 *มีความคิดแปลกใหม่ต่างจากเพื่อน* ซ่อนี้ เด็กหญิง ก ยังอยู่ในเกณฑ์ธรรมดา คือคิดเหมือน ๆ กับเพื่อนคนอื่น ๆ ที่มีความรู้สึกว่า ถ้าสมหมายมากก็จะเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งในห้องเรียนมีเด็กนักเรียน 36 คน คิดตรงกันกับ เด็กหญิง ก ถึง 9 คน คือ 1 ใน 4 ของชั้นเรียนซึ่งควรอยู่ในระดับ 3

เรื่องที่ 2 เรื่องนางฟ้าใจดี

1. การใช้ภาษากับความคิด

1.1 *ให้คำเป็นสื่อสร้างความเข้าใจ* มาถึงเรื่องที่ 2 จะเห็นได้ว่า เด็กหญิง ก สามารถพัฒนาการเขียนเรื่อง โดยเฉพาะการใช้คำสื่อสร้างความเข้าใจได้ชัดเจนดีมาก สามารถบอกเรื่องราวที่ตนเองพบเห็นมาถ่ายทอดคำสื่อความได้เข้าใจดี จึงจัดอยู่ในระดับ 3

1.2 *คำสมมุติไม่ละคำเข้าใจง่าย* เด็กหญิง ก สามารถใช้คำได้สมมุติเข้าใจง่าย ผู้อ่าน ๆ แล้วจะเข้าใจบทสนทนาระหว่างนางฟ้ากับเธอ ซึ่งเป็นภาษาง่าย ๆ ธรรมดาของเด็กที่นำมาเล่าสู่กันฟัง จึงจัดอยู่ในระดับ 3

1.3 *ความกระชับ คำน้อย เข้าใจความดี* เรื่องนางฟ้าใจดีของ เด็กหญิง ก นั้นผู้เขียน ใช้การดำเนินเรื่องแบบสนทนา ถ้อยคำหรือข้อความที่นำมาเขียน จึงเป็นถ้อยคำสนทนาสั้น ๆ ง่าย ๆ แต่เข้าใจดี ซึ่งอยู่ในระดับ 4

1.4 *ข้อความประทับใจ* เรื่องนางฟ้าใจดีนี้ เมื่อเทียบกับเรื่องสมหมายมาแล้ว ปรากฏผลว่าข้อความเข้าใจในเรื่องที่ 2 ดีกว่าในเรื่องที่ 1 มากขาดความประทับใจ ซึ่งจัดอยู่ในเกณฑ์ 2

1.5 *ความไพเราะสละสลวย* ข้อความคำพูดที่ตอบที่เด็กหญิง ก นำเสนอในเรื่องนี้ เด่นชัด สละสลวยดี มีความไพเราะอยู่ในภาษาเด็ก “มาจากห้องฟ้าจ๊ะ” หรือ “ก็ฉันมีปีกนี้หนา ฉันก็บินซิจ๊ะ” แม้ว่าจะขาดคำว่า มา ก็ตาม ซึ่งจัดอยู่ในระดับ 3

1.6 *สร้างภาพให้เห็นชัดในข้อความ* เรื่องนางฟ้าใจดี เด็กหญิง ก สามารถเขียนให้เห็นภาพของตัวละคร ได้ชัดเจนดี ผู้อ่านเห็นภาพการโต้ตอบของนางฟ้ากับ เด็กหญิง ก ได้ชัดเจน ควรจัดอยู่ในระดับ 4

1.7 *มีความคิดแปลกใหม่ต่างไปจากเพื่อน* เรื่องนางฟ้าใจดีเค้าโครงเรื่อง การนำเสนอเรื่อง มีความคล้ายกันกับเพื่อน ๆ บางคนในห้อง ต่างกันแต่ฉาก และบทสนทนาเท่านั้นจึงควรจัดอยู่ในระดับ 3

การให้ความหมายของระดับต่าง ๆ

1. ใช้คำเป็นสื่อสร้างความเข้าใจและเห็นภาพได้ชัดเจน
2. คำสมบูรณไม่ละคำ
3. ความกระชับคำน้อย แต่เข้าใจความ
4. ข้อความประทับใจมีความไพเราะสละสลวย
5. มีความคิดแปลกใหม่

ความหมายของแต่ละคำ

1. ความชัดเจน ใช้คำที่ผู้อ่าน อ่านแล้วมองเห็นภาพ เข้าใจง่าย เช่น หนาที่บ สูงใหญ่ หรือรู้สึกว่ามีเสียง เช่น โครม เบรียง
2. คำหมดจด ใช้คำสมบูรณไม่ละคำใดคำหนึ่ง
3. ความเรียบง่าย ใช้คำธรรมดาแต่มีผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้อ่าน โดยการเน้นคำ การเรียงลำดับคำในประโยค ไม่ใช่คำฟุ่มเฟือย อ้อมค้อม
4. ความกระชับ ใช้คำน้อยแต่ในความหมายชัดเจน และมีน้ำหนัก
5. ความประทับใจ ใช้ถ้อยคำเร้าความรู้สึกของผู้อ่าน โดยการเน้นคำ การเรียงลำดับคำในประโยค การใช้คำที่ขัดแย้งกันประโยค ใช้คำให้เกิดภาพ
6. ความไพเราะ ใช้คำราบรื่นหู ไม่ใช่ประโยคอธิบายความขี้ดยาว ซ้อนกันหลายประโยค ไม่ใช่คำที่มีเสียงเหมือนกันใกล้ ๆ กัน

งานวิจัยของครูสัญญา บางเรื่องจะใช้เพียงสถิติง่าย ๆ คือ ร้อยละ ตัวอย่างเช่น ผลการวิเคราะห์หรือข้อมูลจาก รายงานการพัฒนากาเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทย โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ

1. สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างก่อนการพัฒนา
จำนวนนักเรียน เพศ และระดับกาเรียนของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านบาโด ประจำปีการศึกษา 2534 ก่อนการพัฒนา
  - 1) จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีผู้หญิง 7 คน (ร้อยละ 43.37) ผู้ชาย 9 คน (ร้อยละ 56.25)
  - 2) นักเรียนในกลุ่มเก่ง ผู้หญิง 5 คน (ร้อยละ 31.25) ผู้ชาย - คน
  - 3) นักเรียนในกลุ่มปานกลาง ผู้หญิง 1 คน (ร้อยละ 6.25) ผู้ชาย 2 คน (ร้อยละ 12.50)

4) นักเรียนในกลุ่มอ่อน ผู้หญิง 1 คน (ร้อยละ 6.25) ผู้ชาย 7 คน (ร้อยละ 43.75)

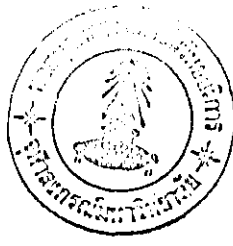
2. สถานภาพของกลุ่มตัวอย่างภายหลังการพัฒนาแล้ว

จำนวนนักเรียน เพศ และระดับการเรียนของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านบาโต ประจำปีการศึกษา 2534 ภายหลังจากพัฒนาแล้ว

- 1) จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีผู้หญิง 7 คน (ร้อยละ 43.37) ผู้ชาย 9 คน (ร้อยละ 56.25)
- 2) นักเรียนในกลุ่มเก่ง ผู้หญิง 5 คน (ร้อยละ 31.25) ผู้ชาย 2 คน (ร้อยละ 12.50)
- 3) นักเรียนในกลุ่มปานกลาง ผู้หญิง 2 คน (ร้อยละ 12.50) ผู้ชาย 3 คน (ร้อยละ 18.75)
- 4) นักเรียนในกลุ่มอ่อน ผู้หญิง - คน (ร้อยละ 0.00) ผู้ชาย 4 คน (ร้อยละ 25.00)

ครูสัญญา ให้เหตุผลว่าไม่จำเป็นต้องใช้สูตรยาก บางครั้งงานวิจัยในชั้นเรียนไม่ต้องใช้สูตรเลยก็ได้ เช่น ถ้ามว่าเด็ก 2 คนนี้ สามารถอ่านหนังสือได้แคไหน หรือในการสอน เวลาถามนักเรียนให้นักเรียนตอบ การเลือกเด็กให้ตอบคำถามของครูก็ต้องทำวิจัย ต้องเลือกคนที่ไม่เก่งให้ตอบก่อน การที่ต้องเลือกคนไม่เก่งก่อน เพราะว่า เขาท่องคำตอบอยู่ ถ้าทิ้งไว้นานเขาจะลืม ถ้าให้คนเก่งตอบก่อนคนไม่เก่งตอบหลัง เขาก็จะลืมคำตอบที่ท่องไว้จะเลอะเลือนไปหมด เพราะข้อมูลของคนอื่นเข้าไปแทน ตรงนี้ก็เป็นงานวิจัยของครูสัญญา ที่ไม่ต้องมีสถิติเข้ามาเกี่ยวข้อง

วิธีการตรวจสอบข้อมูลของครูสัญญา คือ การเก็บข้อมูลมาเปรียบเทียบ เช่นการสอนพฤติกรรมหนึ่ง จะไม่สอนเพียงครั้งเดียวแต่จะสอนซ้ำโดยเว้นช่วงเวลาไว้ ให้เด็กเกิดพฤติกรรม เช่น ครั้งหนึ่งครูสัญญา เล่าว่าไม่สอนอะไรเลย แต่เอาสีไปตั้งไว้ 3 กระป๋อง น้ำ 1 ถัง ให้กระดาษครบทุกคน โดยบอกวิธีการว่าเอาสีหยดลงไปในน้ำแล้วเอากะดาษชุบ จะเกิดภาพที่สวยงามขึ้น นักเรียนก็ทำตามแล้วเอาภาพเหล่านั้นมาวิจารณ์กัน ปรากฏผลว่าไม่มีสวยซ้ำรูปเดียว ครูสัญญา เก็บรูปเหล่านั้นไว้ ปล่อยให้เวลาไว้ 1 สัปดาห์ แล้วก็ทำวิธีเดิมอีก คราวนี้รูปออกมาสวยขึ้น เมื่อนำมาวิจารณ์ เปรียบเทียบกับรูปเดิม และถามว่าทำไมจึงต่างกัน เด็ก ๆ สามารถตอบได้ว่า เพราะครั้งแรกต่างคนต่างแย่งกันทำ ส่วนครั้งที่ 2 ช่วยเหลือกันเข้าแถวไม่แย่งกัน เด็กเกิดการเรียนรู้ตั้งแต่ครั้งแรกแล้วว่าที่รูปไม่สวยงามเพราะเกิดจากการทำงานที่ไม่เป็นระเบียบ แย่งแย่งกันที่จะทำของตัวเองเสร็จก่อน เมื่อต้องรีบเร่ง ผลงานจึงออกมาไม่สวยครูสัญญา ทำเช่นนี้อีกครั้งที่ 3 โดย

ทั้งเวลาไว้ 1 เดือน ผลก็คือ รูปที่ออกมาสวยกว่า 2 ครั้งที่ผ่านมา เพราะเด็กเกิดการเรียนรู้มากขึ้น
เข้าใจยิ่งขึ้น จากการได้ฝึกปฏิบัติ

ในการสอนก็จะสร้างแนวทางในการประเมินไว้ เช่น แนวทางการประเมินผลวิธีสอน
"โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ" มีดังนี้

ครูสามารถประเมินพฤติกรรมของนักเรียนที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการสอนได้ดังนี้

1. การบอกชื่อสิ่งของที่เรียนรู้เป็นภาษาไทยได้ถูกต้อง
2. นำชื่อ/คำ (ความหมาย) ที่เรียนรู้มาแต่งประโยคปากเปล่าได้ถูกต้อง และสามารถ
อ่านออกเสียงคำต่าง ๆ ได้ถูกต้องชัดเจน
3. อ่าน/เขียน/แจกลูกผสมคำได้ถูกต้อง เสียงชัดเจน
4. นำคำมาแต่งประโยคสั้น ๆ ประกอบภาพได้ถูกต้อง
5. เขียนประโยคยาวเป็นเรื่องประกอบภาพได้ถูกต้อง
6. เขียนเรื่องประกอบภาพได้
7. เขียนเรื่องอย่างอิสระได้
8. ความร่วมมือของนักเรียน และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานกลุ่มในระบบ
ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ตามรูปแบบประชาธิปไตย
9. ความสนใจใฝ่รู้ (สังเกตจากการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าหา
ความรู้ด้วยการอ่านและการเขียน

วิธีประเมินผลวิธีการสอน "โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ" ของครูสัญญา

1. สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่เรียนในขณะที่เรียนทั้ง 9 ประการ ช่างต้น
2. เก็บบันทึกรายละเอียดข้อมูลการใช้ภาษาของนักเรียน ทั้งการฟัง พูด อ่าน และ
เขียนเป็นรายบุคคล เป็นรายวัน เพื่อสร้างเครื่องมือสังเกตพฤติกรรมความก้าวหน้าทางการใช้
ภาษาของนักเรียน

ตัวอย่าง การวัดและประเมินผลวิธีสอน "โดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ"

1. สังเกตความสนใจและความตั้งใจในการร่วมกิจกรรม
2. สังเกตการปฏิบัติตนในการฟังและพูด
3. สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน

“การประเมินเด็กจะใช้วิธีสังเกตดูว่าเด็กเขียนถูกต้องหรือยัง
เด็กอ่านได้หรือยัง ทำได้หรือไม่ เกิดการเรียนรู้หรือยัง นำไปใช้ได้หรือเปล่า
ถ้าเด็กมีสิ่งนี้แล้วคือการจบการเรียนรู้เรื่องหนึ่ง การประเมินผลจึงดูผลงาน
ของเด็กเป็นหลัก”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 70, 16 มกราคม 2540.)

และจากการศึกษารายงานการพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยโดย
อาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2534 โรงเรียนบ้านนาโค ของ
ครูสัญญา ในระหว่างที่ทำนั้นครูสัญญา ได้ข้อค้นพบดังนี้ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนได้เรียนคำใหม่จำแนกตามมาตราตัวสะกดจากประสบการณ์โดย
อาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ เช่น กุหลาบ โรงพยาบาล ฉะนั้น เขี้ยว เคี้ยว ฯลฯ
2. นักเรียนสามารถนำคำใหม่มาผูกเป็นประโยคใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน เช่น
  - 1) คำว่า ฉะนั้น นักเรียนผูกประโยคว่า
เพราะฝนตก ฉะนั้นน้ำจึงท่วม
  - 2) คำว่า โรงพยาบาล นักเรียนผูกประโยคว่า
แม่ฉันเป็นนางพยาบาล

นักเรียนเกิดความไม่รู้อันเกิดทักษะในการนำคำใหม่มาแต่งเป็นประโยคหรือกรอ
ง เช่น

- 1) นักเรียนนำคำว่า พยาบาล และ โรงพยาบาล มาแต่งเป็นคำร้อยกรองว่า

ฉันไม่สบาย	ไปโรงพยาบาล
คอยอยู่ไม่นาน	พยาบาลมาดู
- 2) นักเรียนนำคำว่า หมอ มาแต่งเป็นคำร้อยกรองว่า

หมอของฉัน	นั้นชอบฉีดยา
พอฉันเจ็บตา	หมอฉีดยาเอ๋ย

ครูสัญญา บอกว่างานวิจัยของตนเองนั้นเป็นงานวิจัยที่ไม่ได้ยึดติดในรูปแบบ แต่ต้องการที่จะศึกษาให้เห็นจริง ดูพฤติกรรมของเด็กจริง ๆ และพัฒนาการของเด็กในแต่ละด้าน เป็นวิจัยที่เจาะเป็นเรื่อง และแก้ปัญหาเสร็จ เช่นจากรายงานการพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มทักษะภาษาไทยโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2534 โรงเรียนบ้านมาโค ครูสัญญา พบว่า คำใดที่ไม่เข้าอารมณ์นักเรียนแล้วนักเรียนจะไม่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น คำว่า กุหลาบ มีนักเรียน 13 คน ที่ไม่นำไปใช้พูด - เขียน ในชีวิตประจำวัน การแก้ปัญหา ก็คือ ต้องพัฒนาการสอนถึง 3 ครั้ง นักเรียนจึงนำไปใช้พูด - เขียน ในชีวิตประจำวันได้หมดทุกคน

การเผยแพร่งานวิจัยของครูสัญญา

ครูสัญญา ใช้เงินส่วนตัวทั้งสิ้นในการทำวิจัย ซึ่งครูสัญญา บอกว่าไม่ต้องใช้เงินมาก เพราะไม่ต้องสร้างแบบสอบถาม เพียงแต่ใช้การสังเกต การบันทึก และการวิเคราะห์ที่เป็นระบบ นอกจากนี้การเผยแพร่งานวิจัยครูสัญญา ก็ใช้งบประมาณส่วนตัวในการพิมพ์ และมอบให้กับผู้ที่อยู่ใกล้ชิดสนิทสนม และผู้ที่สนใจเป็นส่วนใหญ่ บางเรื่องสำนักพิมพ์นำไปพิมพ์ได้ในราคาไม่แพง ครูสัญญา ก็นำมาจำหน่ายในราคาไม่แพงเช่นกัน บางครั้งก็ให้โดยไม่คิดเงิน หากมีคนขอครูสัญญา ก็ให้

“ก็ให้เขาไปเพราะแสดงว่าเขาอยากรู้จริง หรือคนที่ซื้อนี้ก็ดูเจตนาของคนซื้อ ถ้าเขาอยากอ่านอยากศึกษาจริง ๆ ก็ให้เลย ไม่เอาเงิน”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 60, 15 มกราคม 2540.)

“อยากช่วยให้คนอื่นเขาเป็นด้วย”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 59, 14 มกราคม 2540.)

“เมื่อก่อนมีรายงานวิจัย และงานวิจัยเยอะ แต่ตอนนี้ให้เพื่อนไปเกือบหมดแล้ว เพราะตัวเองเข้าใจ และทำได้แล้ว”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 62, 15 มกราคม 2540.)

ความคิดของครูสัญญา นอกจากการเผยแพร่เพื่อแบ่งปันประสบการณ์การเรียนรู้กับเพื่อนร่วมวิชาชีพแล้ว ยังมุ่งเพื่อทดสอบบทเรียนที่ได้ จะเห็นได้จากบทนำทุกเล่มที่มีการบอก รับข้อเสนอแนะ แก้ไข เชิญชวนการตรวจสอบได้ถึงความจริงที่น่าเสนอเช่น

“หนังสือเล่มนี้ ผมเขียนขึ้นเพื่อเล่าประสบการณ์ของผมที่สอนนักเรียนซึ่งเป็นเด็กมุสลิมที่นิยมพูดและใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในชีวิตประจำวันมากกว่าใช้ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาที่สองของเขาตอนสอนบทร้อยกรอง ลูกศิษย์ของผมทุกคนพูดภาษาไทยเพี้ยน เขียนภาษาไทยผิดพลาด แต่เมื่อผมนำวิธีการสอนบทร้อยกรองเข้ามาใช้ ปรากฏว่าไม่นานนัก เด็ก ๆ สามารถพูดและใช้ภาษาไทยเป็นภาษาในชีวิตประจำวัน สิ่งก็ตามมาคือ เขารักและนิยมอ่านหนังสือ ค้นค่านำมาเขียนบทกวีกันอย่างสม่ำเสมอ และหนังสือ “เสียงจากบาโต” รวมผลงานของเด็ก ๆ ก็ถือกำเนิดขึ้นมาอย่างสม่ำเสมออีกด้วย ผมมั่นใจว่าเทคนิคการสอนง่ายๆ ในหนังสือเล่มนี้ จะช่วยให้ทุกท่านที่สนใจนำวิธีการไปสอนลูก สอนศิษย์ จะสามารถทำได้ เพราะมีเพื่อนครูหลายคนที่ได้รับหนังสือเล่มนี้ บอกกล่าวว่าได้รับผลสัมฤทธิ์ในการสอนบทกวีให้กับลูกศิษย์มาแล้ว ผมจึงต้องการจะขยายความคิดและวิธีการให้แพร่หลายยิ่งขึ้น เพื่อว่าอนุชนรุ่นหลังจะได้ดำรงรักษาภาษาภาควิให้อยู่ยืนในแผ่นดินไทย อีกอย่างหนึ่ง หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือเล่มหนึ่งในจำนวน 4 เล่ม ที่ผมได้นำเสนอเป็นผลงานวิชาการ ขอเลื่อนระดับจาก อาจารย์ 3 ระดับ 8 เป็น อาจารย์ 3 ระดับ 9 และได้รับแต่งตั้งเรียบร้อยแล้ว จึงมีความประสงค์ที่จะจัดพิมพ์เผยแพร่ เพื่อให้เพื่อนครูผู้สนใจได้ศึกษาต่อไปอีกด้วย

ขอขอบคุณ องค์การคำของครูสภาที่ได้กรุณาจัดพิมพ์เผยแพร่เป็นอย่างสูง
(ครูสัญญา, สอนอย่างไรให้เกิดแรงบันดาลใจเขียนบทกวี)

นอกจากนี้จะมีผู้มาขอคำปรึกษาจากครูสัญญา เป็นจำนวนมาก และเวลาที่ครูสัญญาให้คำปรึกษาก็คือ หลังเลิกงาน และวันเสาร์ อาทิตย์ โดยครูสัญญา จะอยู่ที่บ้านตลอดนอกจากว่าต้องไปเป็นวิทยากรที่ต่างจังหวัด

ผู้มาขอคำปรึกษาจากครูสัญญา ท่านหนึ่งเล่าให้ฟังว่า

“รู้จักกับครูสัญญา ตอนไปเป็นวิทยากร สนใจแนวคิด
ของอาจารย์ จึงซื้อหนังสือของท่านมาอ่าน และตอนทำผลงานวิชาการ ได้เอางาน
ไปให้อาจารย์อ่าน ตอนนั้นเกิดความท้อแท้ไม่อยากทำแล้ว ก็เลยไปปรึกษา
อาจารย์ อาจารย์ให้กำลังใจด้วย ดุด้วย และได้รับคำแนะนำในการทำมาก
จนสำเร็จถ้าไม่ได้อาจารย์แนะนำ ก็คงไม่ได้อาจารย์ 3 ระดับ 8”

(ครู ค. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

และการได้รับเชิญให้ไปเป็นวิทยากรทั่วประเทศไทยบรรยายเรื่องการวิจัยในชั้นเรียนที่
ถือว่าเป็นหน้าที่หนึ่งนอกเหนือการสอนของครูสัญญาที่ทำความเต็มใจ ซึ่งเป็นการเผยแพร่ที่
ผู้รับสามารถที่จะซักถามความเข้าใจได้ด้วยตนเอง แต่บางครั้งการบรรยายในระยะเวลาที่สั้น ก็ไม่
สามารถทำให้บางคนเข้าใจได้

“บางทีก็รู้สึกล้มเหลวในชีวิต เพราะไม่สามารถถ่ายทอดสิ่งที่มี
ให้คนอื่นเข้าใจได้ บางทีเคยคิดว่าตัวเองเห็นแก่ตัว ตรงที่อยากให้คนอื่น
เหมือนเรา เป็นความคิดที่ผิดความแตกต่างของบุคคลมันมีอยู่ พอเราตั้ง
เป้าหมาย แล้วไม่ได้ดังที่ตั้งไว้ก็รู้สึกหดใจ เดียวนี้ความคิดเปลี่ยนไป
เราวิ่งมาร้อยแล้ว เราเพิ่งเริ่ม Start จะให้เหมือนเราไม่ได้ ช่างเขา
ทำให้เขาดูเป็นตัวอย่าง”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 50, 12 มกราคม 2540.)

การใช้ประโยชน์ของการวิจัย

ครูสัญญา บอกว่างานวิจัยคือชีวิตของครู ฉะนั้นครูสัญญา จึงทำวิจัยตลอดเวลา
งานวิจัยของครูสัญญา จะทำเกี่ยวกับเด็ก เก็บข้อมูลเด็กแต่ละคน เป็นกรณีไป แล้วก็เก็บตลอด
เวลา ต่อเนื่อง บางทีก็เว้นระยะไว้เพื่อดูการพัฒนากการเรียนรู้อันของเด็ก ปัจจุบันก็เช่นกันในขณะสอน
ครูสัญญาจะสังเกตเด็กแต่ละคนตลอดการสอนว่าเด็กแต่ละคนรับรู้ได้ต่างกันอย่างไร งานวิจัยของ
ครูสัญญา บางเรื่องอาจไม่เป็นเล่ม ไม่มีชื่อเรื่อง ไม่มีสถิติในการวิจัย และจำนวนหน้าไม่หนา

เดอะทะ ครูสัญญา บอกว่า งานวิจัยบางเรื่องก็มีแค่ 3 หน้า ก็จบแล้ว ประโยชน์ที่ได้จากการทำวิจัยของครูสัญญาจึง มีดังนี้

1. ประโยชน์ต่อตัวเอง จากการทำงานวิจัย ทำให้เป็นคนที่มีรู้จักคิด ชอบค้นคว้า รู้จุดบกพร่องของตนเอง รู้จุดพร่องของเด็ก เพื่อหาทางแก้ไข จึงเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาตนเอง และความต้องการเป็นตัวอย่งที่ดีแก่คนอื่น จึงต้องศึกษาค้นคว้าเพื่อเผยแพร่ต่อไป

“ตอนจากสิ่งแวดล้อมให้เป็นภาพ ผลที่ชัดเจนเด็กทำหนังสือเล่มเล็กได้ ผลที่ตามมา เด็กรักการอ่าน ศึกษาค้นคว้า บันทึกแล้วนำหนังสือมาเขียนหนังสือเล่มเล็ก”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 78, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

“หลังจากได้ ซี 9 มาแล้ว ต้องเขียนหนังสือมากขึ้น พูดให้ความคิดกับคนมากขึ้น ตัวเองต้องคิดมากขึ้นด้วย”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 54, 14 มกราคม 2540.)

2. ประโยชน์ในสอน เพื่อพัฒนาการสอนให้เด็กทุกคนได้พัฒนาการเรียนรู้ รักการเรียนเพราะเรียนด้วยอารมณ์ที่เป็นสุขจากการจัดกิจกรรมของครูที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มีชีวิตชีวา ไม่เบื่อหน่าย จากการดูพฤติกรรมเด็กและบันทึกไว้ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อันของเด็ก ทำให้ครูสัญญาได้บทสรุปในการพัฒนาวิธีสอนของตนเองในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

“1. ผมสอนเด็ก โดยไม่ใช้วิธีการแยกเด็กออกเบ็กลุ่มเก่ง กลุ่มอ่อนอย่างขาดจากกัน แต่จะใช้วิธีการสอนแบบฐานการเรียนรู้ให้เด็กปฏิบัติกิจกรรม เช่น กลุ่มย่อย ตามระดับความแตกต่างระหว่างบุคคล แล้วจะรวมกลุ่มใหญ่เข้าด้วยกันอีกสลับกันไปมา จึงทำให้ไม่เกิดการแบ่งแยก อย่างโดดเด่น เด็กจะไม่เกิดปมด้อยในการเรียนรู้ และจะมั่นใจในตนเองมากขึ้น

2. ผมจะไม่ยึดเยียดสิ่งที่ครูรู้ให้เด็กรู้ตามครู แต่จะสอนสิ่งที่เด็กรู้แล้วให้เด็กรู้มากยิ่งขึ้นไปสู่อะไรที่เขาอยากจะทำและสิ่งที่ยังไม่รู้ และจะใช้ของจริงเป็นสื่อการสอนมากที่สุด

3. ถ้าเด็กอ่านเขียน เขียนผิดพลาดจะไม่รีบแก้ไขทันที แต่จะหาโอกาสจัดกิจกรรมการแก้ไขให้เด็กเกิดการเรียนรู้ปรับปรุงตนเอง

4. จะไม่สอนโดยยึดติดห้องเรียน หรือติดตำราเรียน แต่จะพาเด็กออกสู่โลกกว้าง ทั้งด้านการคิดและการทัศนศึกษา

5. สอนโดยใช้สิ่งแวดล้อมที่มีรอบตัวเด็กในชุมชนเป็นสื่อนำไปสู่การเรียนรู้ของใหม่ โดยอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่น ภาษาถิ่น ซึ่งเป็นภาษาแม่เชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ภาษาที่สอง คือ ภาษาไทย

6. แบบเรียนภาษาไทยที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ถือเป็นเครื่องมือในการวัดผลการเรียนรู้ของเด็กมากกว่าตำราการสอนของคุณครู

7. ทุกครั้งที่นำเด็กไปทัศนศึกษานอกห้องเรียนจะต้องเตรียมการล่วงหน้า ไม่ใช่หยิบมาจากอากาศ

8. สอนภาษาไทยโดยการให้ เด็กสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ๆ ไม่ใช่สอนให้อ่านแบบเรียนภาษาไทยได้เพียงอย่างเดียว

9. สอนการแก้ไขการออกเสียงเพี้ยน เขียนผิดพลาด ใช้วิธีการเชื่อมโยงเสียงจากคำที่เด็กออกเสียงได้ถูกต้อง แล้วไปสู่การเรียนรู้เสียงของคำใหม่"

(ครูสัญญา. การสอนโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ, 2537)

3. ประโยชน์ต่อเพื่อนครู งานวิจัยในชั้นเรียนเป็นที่สนใจแก่ครูจำนวนมากที่ต้องได้แบบอย่างเพื่อในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับท้องถิ่นของตน และเป็นแบบอย่างในการสร้างผลงานทางวิชาการ ซึ่งการเผยแพร่งานวิจัย งานเขียน ของครูสัญญาก็เพื่อต้องการให้ผู้อื่นได้ประโยชน์สามารถที่จะนำไปเผยแพร่ต่อไปได้ ดังที่อาจารย์ท่านหนึ่งเป็นครูอยู่จังหวัดนนทบุรีเล่าให้ฟังว่า

"รู้จักกับครูสัญญา ตอนไปเป็นวิทยากรที่จังหวัดสนใจแนวคิดและวิธีสอนที่บรรยาย จึงคุยกับท่าน ท่านก็ให้คำแนะนำเป็นอย่างดี ชื่อหนังสือและงานวิจัยของท่านมาอ่านด้วย แล้วก็เอไปประยุกต์ใช้ที่โรงเรียน เด็กที่นี่ไม่มีปัญหาเรื่องการพูด การใช้ภาษา แต่มีปัญหาเรื่องเด็กเกเร หนีเที่ยว ขาดเรียนเพราะอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว เมื่อเอาแนวการสอนของครูสัญญามาประยุกต์ใช้ ทำให้เข้าใจเด็กมากขึ้นรู้จักเด็กและหาวิธีสอนที่ทำให้เขาสนใจเรียนมากขึ้นได้"

(ครู ง. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2540.)

ครูสัญญา ยังได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะของนักวิจัยที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จว่าจะต้องเป็น หมูมหมิม ช่างสังเกต ช่างจด ช่างบันทึก จุกจิก รู้จักกับข้อมูล ต้องจด ต้องบันทึก ต้องดู

“ทำอะไรต้องทำให้จริงและตั้งใจ ศึกษาให้ลึกและกว้าง เช่นการทำวิจัยก็ต้องศึกษาให้จริง อ่านตำรามาก ๆ และลองฝึกทำ จะทำให้งานที่ออกมา นั้นเกิดความมั่นใจ”

(ครูสัญญา. สัมภาษณ์ครั้งที่ 62, 15 มกราคม 2540.)

นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมการทำวิจัยในชั้นเรียนให้แก่ครู เพราะสามารถที่จะเสนอเป็นผลงานวิชาการเพื่อขอเลื่อนตำแหน่งได้ และครูสัญญา ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอนที่ต้องการจะพัฒนาการสอนของตัวเองไว้ดังนี้

1. ครูผู้สอนศึกษาเทคนิค การสอนหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อจะได้ปรับนำมาใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน และความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนด้วย
2. ครูผู้สอนไม่ควรปล่อยให้ นักเรียนแค่เพียง 1 คน มีพฤติกรรมทางด้านอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ควรบันทึกข้อบกพร่องทางด้าน การฟัง พูด อ่าน เขียน ของนักเรียนเป็นรายบุคคล และนำมาวิเคราะห์จุดพัฒนาศึกษาหาวิธีการปรับปรุง แก้ไข และวิจัยผลที่ปรากฏด้วย เพื่อประโยชน์ของการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป
3. ครูผู้สอนควรติดตามสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการเรียนกลุ่มทักษะทางด้าน การฟัง พูด อ่าน เขียน ในระหว่างการเรียนการสอนให้มากกว่าการดูผลสัมฤทธิ์ของการทดสอบปลายภาคเรียน เพราะการสังเกต ประเมินผลทุกครั้งที่ทำกรเรียนการสอนจะช่วยให้มีการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการเรียนการสอนได้ดีกว่าผลสัมฤทธิ์ปลายภาคเรียน
4. ครูผู้สอนควรศึกษาและทดลองปฏิบัติเก็บข้อมูล และทำการวิจัยในชั้นเรียนเป็นระยะ ๆ เพื่อฝึกฝนการพัฒนาผลงานทางวิชาการต่อไป

สรุปได้ว่า การใช้ประโยชน์จากการวิจัยของครูสัญญานั้นเพื่อ

1. พัฒนาตัวเอง เป็นการเสริมสร้างปัญญาเพื่อให้เป็นครูที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น
2. พัฒนาการสอนเพื่อคุณภาพทางการเรียนรู้ของนักเรียน
3. พัฒนาเพื่อนครู เพื่อให้ครูได้นำไปพัฒนาการสอนของตนเอง

ตารางที่ 4.4 สรุปการดำเนินการวิจัยของครูสัญญา

ประเด็น	ลักษณะสำคัญ	ตัวอย่าง/เหตุการณ์
1. การกำหนดปัญหาในการวิจัย	การพบปัญหาและอุปสรรคในชั้นเรียนจากการสอน การมองปัญหาเป็นโอกาส	นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำเนื่องจากการใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการสื่อสารของนักเรียน เป็นโอกาสของครูที่จะต้องหาทางแก้ไข
2. การกำหนดวัตถุประสงค์	มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการที่จะพัฒนาตนเองและ/หรือพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน	เพื่ออธิบายผลการพัฒนารูปแบบรูปแบบการสอนโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ....ในประเด็นต่อไปนี้ 1. นักเรียนได้เรียนรู้คำใหม่ จำแนกตามมาตราตัวสะกด 2. นักเรียนสามารถนำคำใหม่มาผูกเป็นประโยคใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันได้ .....
3. การเลือกวิธีดำเนินการ	เป็นการวิจัยเชิงพัฒนากลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนในชั้นเรียน เครื่องมือในการวิจัยคือตัวครูสัญญาเอง	วิธีการสอนโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ ผู้สอน ครูสัญญา กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้น ป.1 ผู้ประเมินผลการสอน คือ ครูสัญญา ที่สังเกตสัมภาษณ์ จดบันทึกในหลาย ๆ บริบท

ประเด็น	ลักษณะสำคัญ	ตัวอย่าง/เหตุการณ์
4. การรวบรวมข้อมูล	ใช้วิธีการสังเกต จดบันทึก สัมภาษณ์ คู่มืองานของเด็ก ด้วยตนเอง เก็บบันทึกรายละเอียดข้อมูลการใช้ภาษา ของนักเรียน ทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน เป็นรายบุคคล เป็นรายวัน เพื่อสร้าง เครื่องมือสังเกตพฤติกรรม ความก้าวหน้าทางการใช้ ภาษาของนักเรียน	การสังเกตพฤติกรรม การพูดของ นักเรียนหรือแต่งประโยคปากเปล่า โดยใช้คำใหม่ในระหว่างการเรียน การสอน แล้วบันทึกคำที่นักเรียนพูด หรือ แต่งประโยคปากเปล่า โดยใช้คำใหม่ เป็นรายบุคคล เพื่อนำมาวิเคราะห์ พัฒนาการเรียนการสอน
5. การวิเคราะห์ข้อมูล	ดูพัฒนาการในการฟัง พูด อ่าน เขียน เป็นรายบุคคล	เมื่อรวบรวมข้อมูลที่บันทึกว่า นักเรียนแต่ละคน พูด - เขียน แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าความถี่ของคำ ที่นักเรียนไม่นำคำใหม่ใช้พูด - เขียน
6. การเผยแพร่งานวิจัย	เขียนเป็นรายงานและพิมพ์ เผยแพร่ แจก จำหน่าย และเป็นวิทยากรบรรยาย	
7. การใช้ประโยชน์ของ การวิจัย	เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาการสอน และพัฒนา เพื่อนครู	นักเรียน ครู มีพฤติกรรมดังนี้ คือ มีนิสัยใฝ่รู้